

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ET LIV I ARBEJDE

ANDERS UHRSKOV

ET LIV I ARBEJDE

NOGLE ERINDRINGER

HANS TOFTES BOGHANDEL

HILLERØD 1963

Trykt i 325 Eksemplarer

I

LIVET I UHRSKOVGAARD

Uhrskovgaard ligger i Tørring Sogn ved Vejle-Viborg Landevej, tre Mil Nord for Vejle. Om denne Gaard har jeg i sin Tid skrevet en lille Bog „Uhrskovgaard og Slægten Uhrskov“. Af den fremgaar det, at Gaarden har været i Slægtens Eje siden 1731. Snart er den gaaet i Arv paa fædrene Side, snart paa mødrene. Den var i næsten 200 Aar Fæstegaard under Stougaard, men 1792 blev Uhrskovgaard Selveje, idet *Anders Christensen Uhrskou* (1745–1811) fik Skøde paa Gaarden. 1807 overdrog han den til sin Søn *Christen Andersen Uhrskou* (1776–1843). Den næste Ejer var hans Søn *Anders Christensen Uhrskou* (1806–1890), der 1839 overtog Gaarden, som han atter afhændede 1874 til sin Søn *Ulrik Uhrskov*, der ejede den til sin Død 1907.

Om Livet paa Gaarden i 1830'erne og 40'erne ved vi en Del fra en meget værdifuld Bog „Erindringer af mit Liv og om min Familie“, som pens. Lærer *Frederik Christian Maximilianussen* (1830–1911) udsendte 1909. Skrædder og Husmand *Maximilianus Christiansen*, kaldet Max, (1807–1879) boede i et Husmandssted paa Tørring Melhede, hvis Jorder grænsede op til Uhrskovgaards. Hans ældste Søn var ovennævnte F. C. Maximilianussen. Af yngre Sønner kan nævnes *Jens Christian Christiansen* (1836–1908), Købmand, senere Fabrikant i Vejle, *Mads Christiansen* (1841–1918) og *Jens Frederik Leth Christiansen* (1853–1931), begge Købmænd i Vejle. Mens Max var

fattig, blev alle de tre Sønner velhavende, J. C. Christiansen kan man vel betegne som rig. Han fik iøvrigt en afgørende Indflydelse paa min Skæbne, men derom senere.

Da der i Sommeren 1833 i Hjemmet paa Melhede ventedes en Arving, bragte Faderen Frederik Christian, der var tre Aar gammel, op til Uhrskov, og Opholdet her blev ikke af kort Varighed, Drengen blev der nemlig i ti Aar og følte Gaarden som sit andet Hjem. Om Gaarden skriver han bl. a.: „Det var en stor, velbygget Bondegaard med et Tilliggende af over 100 Tdr. Land, det meste af temmelig simpel Beskaffenhed, noget deraf var udyrket Kjær og Hede. Noget af Jorden var indhegnet med beplantede Jorddiger, som en af Chr. Uhrskovs Forfædre havde bekostet ved holsteenske Jordarbejdere . . . Gaardens Jorder grænsede mod Vest til Havstrup Sø, hvori vi havde en stor Part, og hvor vi stagede os omkring i en fladbundet Baad. Gaardens Stuehus laa i den søndre Side af Gaarden. Det var af Bindingsværk med mange store Lokaler . . . Der var tre Indgange fra Gaarden. Der var tre Skorstene paa Huset. I alle Stuer var Lergulv, ret højt til Loftet og ret store Vinduer med blyindfattede Ruder, der mod Syd var meget solbrændte og vanskelige at se igjennem. Syd for Stuehuset laa Haven, der var temmelig stor med mange Frugttræer, just ikke af den fineste Frugt, men de bar rigeligt, og et af dem blev mig tilstaaet som mit eget.“

Anders Christensen Uhrskou handlede meget med Stude. Det samme gjorde *Ulrich Holgersen Bremer* (1780–1833), der ejede Dalsgaard i Klovborg Sogn. Det er rimeligt at antage, at Anders Uhrskou aflagde Besøg i Dalsgaard paa Handelens Vegne, men Besøgene førte nu ogsaa andet med sig. Han fik nemlig snart et godt Øje til den ældste Datter, *Ane Kirstine Ulrichsdatter* (1810–1874), og med hende blev han forlovet 1834. I den Anledning forærede han hende seks Sølvspiseskeer af anelig Størrelse. Dem arvede min Fader, og jeg efter ham. De fem

er gaaet i Arv til næste Slægtled, men endnu spiser jeg daglig med den sjette af dem og mindes derved min Bedstefar.

Der var Landbrugskrise 1818–1828, og den mærkede man ogsaa paa Uhrskovgaard. At den var overvundet i Trediverne, tyder de seks Sølvspiseskeer paa, men det er der ogsaa andet, der gør. For Eksempel Brylluppet paa Dalsgaard, da Ane Kirstine Ulrichsdatter den 24. September 1836 ægtede Anders Christensen Uhrskou. Herom beretter Frederik Maximilianussen, der dengang var seks Aar, følgende: „Til mine tidligste Minder hører Anders Uhrskovs Bryllup i Dalsgaard, Klovborg Sogn. Denne Bondegaard laa paa en Flade i en Dal, hvorigennem rislede en Bæk lidt nedenfor Gaarden, og begge Sider af Dalen var dækket med Skov. Denne romantiske Beliggenhed gjorde et saadant Indtryk paa mig, at det aldrig mere er blevet udsløttet. Kjørselen fra Uhrskov dertil, omtrent en Mil, og derfra igen til Klovborg Kirke mindes jeg ganske tydeligt. I Spidsen for den store Brudeskare red 6 à 8 Forridere. Derefter kom den første Vogn med nogle klarinetblæsende Musikanter, derefter Bruden og dernæst Brudgommen, hver i sin Vogn, og saa kom Brudeførerne og dernæst Parrets Forældre. Hendes Fader var død og kunde saaledes ikke være med. Den øvrige Skare var ordnet i Rangfølge efter det nærmere eller fjærnere Slægtskab eller Bekjendtskab. I Kirken blæste Musikken Koraler, og alt gik meget højtideligt til. Ved Tilbagekomsten til Gaarden var Musikken straks tilrede og blæste os et Stykke, da vi marcherede ind. I Storstuen var Bordet dækket til Middagsmaaltidet med Sølvkruse, Bægere og Skeer, det meste laant hos Deltagerne i Brylluppet. Ved Bordet vankede der i det mindste 6 solide Retter, og Maaltidet varede vel henved 3 Timer, i hvilken Tid Musikken spillede. Gjæsterne vare ordnede i bestemt Rangfølge og efter deres nærmere eller fjærnere Forhold til Familien. Det var en meget vigtig og kilden Sag for de Mænd og Karle, som gik for Borde som Opvartere, at faa dem saa-

ledes ordnede, at der ikke skulde blive Fortrydelse, – det var formodentlig nøje overvejet itide. Præsten og Degnen sad vis-à-vis Brudeparret, og Degnen læste til og fra Bords og sang et Psalmeverv. Efter Bordet og naar Borde og Bænke vare ryddede ud, dansedes der. Især kan jeg huske Præsten, der nok hed Barfod, som en ivrig Danser, der ret svingede Bønderkonerne og Pigerne af Hjertens Lyst. – Næste Dag kørte vi hjem til Uhrskov, jeg dygtig ør i Hovedet af Gaarsdagens og Nattens Tummel. Vor smukke holsteenske Vogn, der havde grønmalet Understel med Fadingstel og Stole af samme Farve, samt Kurvefletning af samme Farve, var ogsaa noget medtaget af Smuds ved Hjemkomsten.“

Alt dette giver et levende Indtryk af, at Landbrugskrisen var vel overstaaet. Frederik Christian Maximilianussen var som nævnt ældste Søn og opkaldt efter Christen Uhrskou og hans Hustru Frederikke. Han kaldte Christen for Morbror, skønt han ikke var det, Christen var gift med hans Moders Moster. Man har en Fornemmelse af, at Frederik Christian, der kom til at leve det meste af sin Barndom paa Uhrskovgaard, var Christens og Frederikkes Kæledægge. Det har vel heller ikke skadet, at han var nævnet op efter dem begge. Selv befandt han sig øjensynlig godt hos „disse retskafne Folk“, som han et Sted kalder dem.

Om det daglige Liv paa Uhrskovgaard efter Sønnen Anders' Giftermaal 1836 beretter han følgende: „De Gamle og de Unge gik rolige og fredelige ved Siden af hinanden uden at jeg mærkede Konflikter, og i min Stilling skete der kun den Forandring, at de Gamle mere og mere vilde have mig om sig til enhver Tid. Min Morbroder pløjede Grønjorden med 4 Heste for Hjulploven, og jeg maatte gaa ved Siden af ham med en Pisk og drive paa Hestene. Naar han havde pløjet nogle Omgange af de skrækkelig lange Agre, og han troede, jeg ikke kunde udholde at gaa længere, satte han mig op paa den „Te-

haands“ eller Nærmere af det forreste Par Heste og saa red jeg, indtil vi holdt Hvil.

Min Morbroder havde lagt sig efter at lave Puder af Siv til Hestes og Studes Seletøj. Dette Arbejde udførte han i de lange Vinteraftener inde i selve Dagligstuen, hvor han i Vinterens Løb flettede en Mængde Puder, der anvendtes dels til Gaardens eget Behov, dels som Foræringer til hans gode Venner og Bekjendte. Disse Puder blev lavede af Siv, der voxede i Havstrup Sø. I Forsommeren blev disse Siv skaarne der af min Morbroder. I en lille fladbundet Baad laa han og jeg ude, hvor Sivene groede, mange Dage i Træk. Han havde en Segl eller en kort Lee, hvormed han afskar Sivene nede ved Roden og leverede hver Haandfuld til mig, der maatte rette dem og lægge dem bag i Baaden. Naar vi havde faaet en Ladning saa stor, som Baaden kunde bære, sejlede vi i Land ved at stage os frem med en lang Stage og bar Sivene i Land og bredte dem ud for at tørres paa Agerjorden ovenfor Søen. Under disse Baadfarter vankede der megen Snak, især fra min Side. Jeg spurgte, og han svarede. I Høstens Tid maatte jeg ogsaa følge min Morbroder overalt. Naar vi kjørte Sæden ind, var han altid i Laden, og jeg ved hans Side for at række ham Kjærvene med den rigtige Side til; han lagde dem da til Rette og gav dem et Tryk med det højre Knæ, for at de kunde komme til at ligge fast sammen og fylde desmindre. Dette Arbejde sled naturligvis stærkt paa hans Beenklæder, og han havde derfor altid et Par gule Skindbeenklæder paa, der, inden de gik af Brug, havde været brugt til Stads, thi der var ved hvert af Knæene en Rem med stor Sølvspænde paa den udvendige Side, og var til at knappe paa samme Side med ti store Sølvknapper. Desuden havde han gule Skindhandsker paa for ikke at blive altfor ilde tilredt af de mange Tidsler, der fandtes i Sæden. Mange Gange blev Indkjørselen ved til langt ud paa Natten, og Laden blev da oplyst af en Lygte, der hængte i et Reb under Hanebjælken.

Vi havde 2 Tjenestekarle og en Tjenestedreng, samt 2 Piger, der i mange Tilfælde hver havde sit bestemte Arbejde at udføre. Den Karl, der passede Hestene, i Reglen 6, skjar Hakkelse ved Haandkraft paa en saakaldt Hakkelseskiste, om Vinteren næsten altid ved Lygteskin. I de lange Vinteraftener herskede der en livlig Virksomhed i Dagligstuen, min Morbroder flettede de omtalte Sivpuder, den yngste Karl og Drengen kartede Ulden, og den unge Kone og Pigerne spandt, medens der taltes og fortæltes Historier. Da jeg kom saa vidt, at jeg kunde læse, maatte jeg læse Historier for dem af en eller anden Historiebog. En saadan var meget søgt og blev laant hos Venner og Kjendinge. Endnu holdt vi ingen Aviser, først senere kom „Aarhuus Stiftstidende“ til, og den kom meget uregelmæssigt og i Bunker, da der i Regelen var 5 à 6 Familier om at holde et Exemplar, som da gik paa Omgang. Vilde de have Aviser eller Breve, maatte vi selv lade dem afhente i Vejle, 3 Mil derfra, og det skete ganske lejlighedsvis, undertiden med Maaneders Mellemrum, senere fik nogle af Sogneboerne en Mand til at gaa til Vejle hver Fredag for at hente Aviser, men han havde ofte Forfald, og saa maatte vi vente til næste Fredag.“

Senere hedder det: „Da Landevejen førte tæt forbi Gaarden, kom der mange Kjørende, især nordfra, med Varer, som de havde Afsætning paa mod Syd; saaledes Kalkmænd, der kom kjørende med store, lukkede Vogne fra Daugbjerg med ulæsket Kalk; Aalmænd med saltede og røgede Aal fra Thy, ligeledes i lukkede Vogne; Pottemænd med sorte Gryder og Potter, og efter Høst kom store Flokke af Gjæs drivende nordfra. Disse Flokke vare paa mange hundrede og havde gjerne 6 à 8 Driivere. De kunde ikke spadserere længere end højst 2 Mil daglig. Alle de her nævnte Handelsmænd fik undertiden Lov til at overnatte paa Gaarden, og det var en Afvexling i vort sædvanlige ensformige Liv.“

Men saa var der jo Studehandelen. „Som tidligere nævnt holdt

Anders Uhrskov meget af at handle med Stude, hvoraf der dengang holdtes mange i den Egn af Jylland. Følgen heraf var, at der kom mange Studeprangere til Uhrskov, blandt andre end-og engang en saa notabel Personlighed som Lensbaron *Krag-Juel-Vind* til Steensballegaard ved Horsens. Han var en meget stor og interesseret Studehandler. Da Omsætningen saa at sige udelukkende foregik i Sølvpenge paa Grund af Mistilliden til Sedler efter Statsbankerotten, førte disse Handelsfolk Masser af Sølvpenge med sig, som de havde deels i en saakaldt Kat, en Beholder af stærkt Læder, der var spændt om Livet, deels i en „Mantelsæk“, der ligeledes var af stærkt, tykt Læder, og naar de havde særdeles mange Penge med sig, i et Skrin, der var forsynet med mange Jernbaand og stod bag i Vognen. Det første, en saadan Handelsmand gjorde, efter at være kommen ind i Stuen, var at spænde „Katten“ af sig, thi den var meget tung og besværlig at bære. „Mantelsækken“ blev ogsaa baaren ind i Stuen, og den var saa tung af Sølvpenge, at jeg mangen Gang ikke kunde løfte den fra Gulvet. Skrinet blev derimod ude i Vognen, da det ikke var let at løbe med. Handelen foregik baade i Rigsbankpenge og Kurantmønt, hvilke to Møntberegninger brugtes jævnsides. Der taltes altid om Daler Rigsbank og Daler Kurant, og Handelsmændene vare naturligvis lige godt inde i Beregningen af disse to Møntsorter og ogsaa deres Forhold til hinanden. Dog handledes der ogsaa undertiden blot i Specier. En Specie var fire Kroner i vore nuværende Penge.“

At det ikke just var noget fattigt Hjem, Frederik Christian befandt sig i, fremgaar af følgende. „Engang i min tidlige Barn-dom var der stort 2 eller 3 Dages Gilde i Uhrskov, i hvilken Anledning husker jeg ikke, men det har vel enten været Bryllup eller Barnedaab. Derimod kan jeg mindes Forberedelserne og noget af Gildet. Det første, der foregik, var, at der blev for-handlet med Kokkekonen om, naar hun kunde være til Tjeneste,

thi hun, der boede enten i Aale eller Hjortsvang, var uundværlig og havde en meget stor Kundekreds. Naar Tiden var aftalt, gav hun en Opskrift af, hvad der skulde kjøbes i nærmeste Kjøbstad i Forhold til Gjæsternes Antal, og adskillige andre Forskrifter. Omtrent 8 Dage før Gildet blev hun hentet og havde nu fuldstændig Raadighed over Kjøkken og Bryggers samt over Konen og Pigerne, indtil Gildet var endt, og hun var af den Slags, der herskede myndig og absolut, thi af hende ahang det, om Bagningen og Brygningen samt Tillavningen af alle de andre Madvarer skulde lykkes og blive til Ære for hende og Huset, hvor Gildet holdtes, thi Kritikken var meget stræng, især af den kvindelige Del af Gjæsterne. Allerede inden Indbydelsen, der foregik ved en Bedemand, blev Bergens Fiske, der var en af de staaende Retter ved alle Gilder, lagt i Blød. Tre eller fire Dage før Gildet gik vore Piger rundt til alle de Indbudte for at laane deres Sølvtøj af Kruse, Bægere, Spiseskeer samt Gafler og Knive, og hvad der ellers skulde bruges. Jeg har senere forundret mig over den Masse Sølvtøj, der dengang fandtes i Bøndernes Eje . . . Der var pragtfulde Sølvkruse, som vejede flere Pund, store Sølvbægere og en Mængde Sølvskeer, Sølvsuccertænger med mere, alt smukt udgraveret, men meget deraf af betydelig Ælde, saa det vist har været Arvegods i Familierne i flere Slægtled. Hver Bondekone havde sit Hovedvandsæg af Sølv, ofte hele Pragtstykker, der indeholdt en lille Svamp, overhældt med Eau de Cologne eller, som det kaldtes Hovedvand. Ved Gilder og andre Lejligheder gik de rundt blandt Konerne for at lugtes til og beundres. Det var gjerne Arvestykker eller Gaver fra den Forlovede ved Trolovelsen i Stedet for de senere brugte Forlovelsesringe. I Uhrskov havde vi endog Sølvsporer foruden en Masse Spænder og Knapper af samme Metal. Alt dette tyder just ikke paa Fattigdom hos Bonden i gammel Tid. To eller tre Dage før Gildet kom de indbudte Gjæsters Piger med „Sendelse“ i to Kurve, i den ene var le-

vende Fjerkræ, enten Ænder eller Høns eller begge Dele, i den anden var Smør og Æg. Smørret var sat paa en stor Tallerken og meget kunstfærdigt opsat. Man havde udskaarne Trævalser, der førtes op og ned ad Siderne af det runde Stykke Smør, der dannede en afstumpet Kegel. Derved fremkom mange Figurer og Forsiringer, og øverst var det formet som en Krone eller anden Figur. Et saadant Stykke Smør vejede gjerne otte à tolv Pund fra de mere velhavende og var ofte Gjenstand for megen Kritik. Naar Pigerne, som havde bragt „Sendelsen“, vare tilstrækkelig beværtede, fik de deres Kurve, og i den med Smørret var der saa lagt et temmelig stort, rundt Sigtebrød, som de saa bragte hjem, for at de Indbudte kunde smage, hvorledes Bagningen var lykkedes.

Selve Gildet forløb omtrent ligesom jeg har beskrevet ved Brylluppet i Dalsgaard. Dog skal jeg bemærke, at der aldrig saaes drukne Mænd eller andre Gjæster, der vare berusede, uagtet al den Mængde Godtøl, Brændevin og Kaffepuncher, der blev fortæret.“

Med Hensyn til Beskrivelsen af det meget Sølvtøj, man var i Besiddelse af, bør det tilføjes, at Sølv dengang var et Udtryk for Kapitalanbringelse. Sølv vidste man havde Værdi, og Sparekasser var endnu for Størstedelen ukendte.

Det meste af det omtalte Sølvtøj maa senere være afhændet. Den, der skriver dette, er født 1881, og jeg husker ikke nogen Sinde at have set hverken Sølvkrus eller Sølvbægere. En enkelt Gang har jeg som Barn set et Hovedvandsæg, men det er ogsaa det hele. Sølvskeer, Theskeer o. l. var der derimod en Del af.

Vinteren 1842–43 forlod Frederik Christian Uhrskovgaard og tog tilbage til sit Hjem paa Melhede. De to gamle er maaske begyndt at blive skrøbelige. Kort Tid efter fik han i alt Fald at vide, at Christen Uhrskou var blevet alvorlig syg. Det greb Drengen om Hjertet. Han gik straks op til Uhrskov og naaede da ogsaa at faa hilst paa sin Plejefar, før han udaandede den

27. April 1843. Denne Begivenhed tog stærkt paa Drengen, men den gjorde ogsaa Indtryk paa hans Fader, Max, der havde den afdøde saa meget at takke for. Da de fulgtes ad hjem fra Begravelsen, græd Drengen bitterligt. Faderen, der ogsaa var meget bevæget, standsede, lagde sin Haand paa Sønnens Hoved og sagde: „Græd nu ikke længere, lille Frederik Christian, din Morbroder er nu gaaet hen, hvor han skal være, men stræb, min lille Søn, at blive ligesaa god og retsindig, som han har været, da kan Du maaske blive ligesaa agtet og æret som han, baade blandt høje og lave.“

Det gik nu alle Max' Sønner godt i Livet. Foruden de fire, der er nævnt i det foregaaende var der en femte, *Johan Severin Christiansen* (1849–1908). Han blev som sine tre Brødre Købmand og drev Forretning i Horsens. Ham har jeg ikke kendt, da vi i min Barndom havde Vejle til Købstad og aldrig kom til Horsens. Alle disse Brødre havde Fader omgaaedes med som Dreng, især de fire yngste, og fra den Tid omtalte han Johan som „saadan en rar Dreng“. Men Frederik Christian Maximilianussen skylder vi i vor Slægt en særlig Tak, fordi han har bevaret saa meget af Uhrskovgaards Kulturhistorie for Efterslægten.

Anders Uhrskou var vel nok en Smule barsk af Natur. Til Gengæld var hans Hustru, Ane Kirstine, blid. Kom der en Smaamand – og dem var der mange af i hine Tider – til Gaarden for at bede Manden gøre sig en Tjeneste, en Kørsel eller lignende, kunde det maaske nok knibe lidt for Anders at faa sagt ja, men saa greb Ane Kirstine ind: „Det kan vi vel nok,“ og dermed var Sagen afgjort.

Der herskede gammeldags Guds frygt i Uhrskovgaard, og den har iøvrigt aldrig forladt den siden. Naar Anders Uhrskou skulde ud at køre, til Vejle eller andetsteds, og han var kommet paa Vognen og vel til Sæde og havde faaet Tømmen i Haanden, sagde han med dyb Røst, ligesom en Smule forlegen: „I Jesu Navn.“ Og saa kørte han ud af Porten.

I dette Hjem fødtes der den 5. April 1843 en Dreng, der efter sin Farfar fik Navnet *Kristen Uhrskov*, og han blev min Far.

II

EN BLIND MANDS TILVÆRELSE

Kristen Uhrskov kom til at opleve store Begivenheder, baade mørke og lyse. Herom har han fortalt i nogle Erindringer, han efter min Opfordring nedskrev 1907, og hvori han fortæller om sine Oplevelser indtil 1874. Disse Erindringer har jeg sammen med en fortsat Skildring af hans Liv fra 1874 til hans Død 1919 og af den Kvinde, der blev hans Hustru, udgivet i Bogen „Han var min Fader“, 1948. Denne Bog, der er paa 138 Sider, er forlængst udsolgt. I det følgende gengiver jeg et Udtog af de mest indgribende Oplevelser i Kristen Uhrskovs Skildring, som oftest med hans egne Ord.

„Da jeg var tre Aar gammel, var min Fader og Moder kørt til Dalsgaard, hvor min Moder var fra. Jeg havde da faaet en lille, spids Kniv til fire Skilling; med den stod jeg og stak i Bagdelen af en Stol, men jeg stak fejl og stak den i det ene Øje. Vi var hos forskellige Læger i Vejle, ja, vi var ogsaa hos en i Fredericia, men der var intet at gøre. Synet var borte paa det ene Øje. Tage det ud kunde man jo ikke dengang.

Jeg kan huske lang Tid tilbage. Da jeg var fire Aar – det var i 1847 – byggede vi et nyt Stuehus Nord i Gaarden. Paa samme Tid havde min Faders Moder Religionsøvelser med mig. Hun spurgte: „Hvem har skabt dig?“ – Jeg: „Gud Fader.“ – Hun: „Hvem har genløst dig?“ – Jeg: „Guds Søn.“ – Hun: „Hvem har helliggjort dig?“ – Jeg: „Gud den Helligaand.“ Denne Opvisning gentog sig tidt for fremmede, og da jeg i Reglen med stor Færdighed og høj Røst svarede rigtigt, sagde de fremmede: „Det er da en retten Dreng.“

Jeg kom i Skole, da jeg var seks Aar, for jeg skulde jo lære min Kristendom, men Gud hjælpe os for Kristendom! Jeg tænkte: Mon der er værre i Helvede, for saa er der slemt. Dagværket begyndte med, at Læreren holdt Bøn. Vi skulde folde Hænderne og lægge dem op paa Bordet. Vi skulde sidde med en from, andægtig Mine. Derefter kom vi op med vore Lektier, og saa Klø, 4-5-6 „Faldasker“, d.v.s. Læreren tog en Drengs Arm og slog med en bred Lineal ned i den flade Haand. Senere hændte det en Dag, at Degnen, Nielsen, rigtig vilde klø Rasmus Schmidts Dreng. Han tog da Drengens Hovede mellem sine Knæ, men den store og stærke Dreng rejste sig op, og Degnen kom ned paa Hovedet og fik Næseblod. Hele Skolen fik fri, og Drengen var Dagens Helt.

To lange, trange Aar gik hen. Da jeg var otte Aar, trak der sig en Taage for det gode Øje, saa i Løbet af 14 Dage kunde jeg slet ikke se. Jeg laa syg et Par Maaneder, dog mest af Pine i Øjnene. Først var vi i Fredericia, og Lægen dér skulde man helst træffe om Formiddagen, for om Eftermiddagen var han fuld. Det hjalp ikke. Saa kørte vi 18 Mil til en lille By paa den anden Side Løgstør. Det var en klog Kone. Hun gav mig forskellige Ting, der skulde spises hver Torsdag Morgen fastende før Solopgang. Det hjalp mærkeligt nok heller ikke.

Der begyndte nu en ny Tid for mig. Da jeg var blevet rask, opdagede jeg, at jeg var blevet et Udskud. Den grimme Ælling skulde kanøfles. Jeg kunde ikke deltage i Børnenes Leg, men midt i min Nød var det min Moder, min inderlig gode og gudfrygtige Moder, der trykkede mig til sit varme Hjerte, tog mig ved Haanden, ledte mig hen i en Krog af Stuen og læste Salmer for mig. Af disse mindes jeg især:

„Jesus lever, Graven brast.“

„Gud! hvor er din Godhed stor.“

„Lov og Tak og evig Ære.“

Disse Vers har haft og har endnu umaadelig Betydning for mig. – Bjerremænd og andre underjordiske Væsener talte Fader tidt om, og jeg, som var godtroende og med en stærk Fantasi, kunde høre og se underlige Ting.

Jeg havde mange smaa Uheld. Engang havde jeg nær druknet i en Tørvegrav. Smaa Ulykker øvede jeg en Del af. Den, der vakte mest Opsigt, var engang i Efteraaret. Køerne passedes løse. Jeg var da med Drengen nede i Heden, hvor vi fyrede og stegte Kartofler. Jeg vilde have mit Fyrsted for mig selv. Ilden kom da ind i den temmelig store Lyng. Der antændtes i Løbet af kort Tid fire Skæpper Land, og jeg tænkte: „Gud fri os!“ Men heldigvis var Fader ikke hjemme. Fra Ølholm var man ude med Spande. Det var grueligt.

Min Opdragelse var i det hele taget saadan, at jeg atter og atter fik mærke Forskellen paa Godt og Ondt. Fra den ene Side Forhaanelse, Skubben til Side, Ringeagt. Paa den anden Side Moders inderlige Kærlighed og Omhu. Faders Moder var mig ogsaa en god Støtte.

Efter Treaarskrigen udkom mange Sange. Min Fader fik en Mand fra Tørring Fællede til at gaa op og synge dem. Da lyttede vi opmærksomt til. Fader kunde sagtens, han sang dem allesammen paa samme Melodi. En af dem, vi sang mest, var vist den: „I Natten klam og kold bag Fredericia Vold.“ Særlig begejstret syntes jeg, Fader var, naar han sang:

„Soldatens Hjerter banker,
han ved, at han skal frem.
Han beder til Vorherre
og tænker paa sit Hjem.
Da lyder Bülow's Bud:
Soldater, vi skal ud
at kæmpe for vor Konge
og vort Land med Gud!“

Da sang hele Danmark som aldrig siden: „Dengang jeg drog

af Sted.“ Fader fortalte om Holger Danske, der sad under Kronborg Slot. – Om Vinteraftenerne læste Fader undertiden Thyregods Fortællinger. Thyregod var først i Skrædderlære hos Max. Jeg tror dog, Fader yndede mest Blichers Noveller og især „E Bindstouw“.

Stor Betydning fik det for mig, da jeg gik til Forberedelse til Konfirmation hos *Fenger*. Jeg fulgtes med Anders Vistesens (Søn af en Nabogaardmand i Plougstrup. Han blev senere gift med Kristens Søster, Trine). *Fenger* var en grundalvorlig Mand, men en meget ivrig Natur. En Dag havde jeg nær faaet Klø, fordi jeg ikke vidste, hvem der var den første Kristenmartyr, men jeg glemte det heller aldrig siden. *Fenger* sang hver Morgen, naar han kom ind til os, med sin dybe, klare Basstemme: „O, hør os, Jesu milde! O, dan vort Hjerte saa,“ o.s.v. Han lærte os mange bibelhistoriske Sange, mest ved at synge dem for og med os. Den dybe Alvor, hvormed han sang, gjorde et Indtryk paa mig, som jeg aldrig glemmer.

Naar vi gik hjem fra Præst, tog det tre, fire Timer. Vi var ikke altid helt skikkelige paa Hjemvejen. Engang vilde vi prøve, hvor stærkt det søndre Rækværk ved Bøgelund Bro var. Vi vilde naturligvis ikke skubbe det ned, nej, bare prøve, hvor stærkt det var. Ved flere Stød i Fællesskab gik det hele i Vandet. Da udbrød Anders Vistesens: „Død og Pin!“ Hans Fader var dengang Sognefoged.

Den Dag jeg blev konfirmeret, syntes jeg var den højtideligste Dag, jeg havde oplevet. *Fenger* bad for os, at vi maatte grønnens i Urtegaarden. Det var en Bøn, som jeg aldrig glemmer.“

I Kristen Uhrskovs Skudsmaalsbog, som han iøvrigt aldrig fik Brug for, skrev *Fenger* bl. a.: „Da han er sit Syn berøvet, har han ikke kunnet besøge Sognets Skole, men modtog af Skolelæreren i særskilte Timer saamegen Undervisning, at han med de andre Børn kunde deltage i Konfirmand-Undervisningen. 17.

Søndag efter Trinitatis, den 4. Oktober 1857 blev han konfirmeret i Tørring Kirke og var den paafølgende Søndag første Gang til Alters i Aale Kirke. – Gud ledsage og bevare ham paa den rette Vei! Fenger.“

„Aaret efter, da jeg altsaa var femten Aar, bragte mig mange mørke Timer, og hvad skulde jeg heller leve for? Og mon det ikke var bedst at gøre Ende paa dette usle Liv? Ja, jeg havde ogsaa truffet Forberedelse dertil. Her var det vel nok mere end nogen anden i denne Verden min Moders inderlige Kærlighed og Hjertevarme, der holdt mig oppe. Min Søster, Frederikke, var ogsaa en god Pige.“

Samme Aar (1858) oprettedes der et kgl. Blindeinstitut i København. Forstander var *Johannes Moldenhawer*, der havde gjort et stort Arbejde for at sætte sig ind i Blindeundervisning i andre Lande. Her blev det aftalt, at Kristen skulde være Elev. „Jeg vilde faa det saa og saa godt, fortalte man mig, ja, det skulde blive et helt Paradis paa Jord. Jeg rejste da hjemmefra, fulgt af Fenger, med de lyseste Forhaabninger, men jeg blev skuffet, ak ja, jeg blev skuffet.

Jeg blev optaget paa Blindeinstitutet den 26. Oktober 1859. Den første Maanedes Tid var især trang for mig. Jeg tænkte paa mit Hjem, hvor jeg havde haft al den Frihed, Omstændighederne kunde tillade. Jeg var nu kommet i en Skole, hvor den allerstrengeste Disciplin skulde gennemføres. Det var ikke for meget sagt, at vi frøs om Natten og sultede om Dagen . . .“

Alligevel lærte Kristen meget i de tre Aar, han var Elev paa Blindeinstitutet. Foruden de almindelige Skolekundskaber lærte han Rebslageri og Violinspil.

Vi skulde i Kirke i Trop til et bestemt Sted, jeg tror til Pastor *Fog* i Holmens Kirke. En Pinsemorgen gik jeg ikke med i Kirke. Jeg havde lidt Hovedpine. Om Formiddagen mødte jeg Forstanderen uden at hilse, saa fik jeg et Par Lussinger. Hvilken

af Delene det var for, er jeg ikke klar over. Men jeg var vist ogsaa dengang en noget drilsk Natur.

Den ydre Høflighed og Dannelses lagdes der megen Vægt paa, og Forstanderen lod os tidt vide, at Instituttet var en højere Dannelsesanstalt. En Vinter var der to Elever paa Grundtvigs Højskole, de var fra Nyborg i Langskov Sogn. De fik mig med i Vartov Kirke og om Eftermiddagen med paa Grundtvigs Højskole, hvor *Hans Rosendal* var Lærer. Da Chefen fik det at vide, sagde han til mig, at jeg ikke skulde gaa ud til den Kællingepreest, men gaa med de andre til Holmens Kirke og høre Fog, han var Københavns dygtigste Prædikant. Naa, Grundtvigs Prædiken havde jeg ikke noget ud af, men der var en Menigheds-sang som vist intet andet Sted.“

April 1862 forlod Kristen Instituttet og rejste hjem, Hans Broder, Ulrik, skulde være Soldat, og Faderen havde ikke godt Raad til at holde to Sønner ude.

„Jeg mærkede snart, at mit Ophold paa Instituttet havde haft nogen Betydning. Mine Søskende og andre unge fik dog nu en vis Agtelse for mig, thi de mærkede meget snart, at jeg var dem overlegen i flere Henseender: De Stykker, de regnede i Skolen, kunde jeg med Lethed regne i Hovedet.

Det maa dog til min Skam siges, at jeg nu havde en vis Lighed med en Hund, der slippes løs af en kort Lænke. Jeg manglede helt Forudsætningen for at kunne taale al den Frihed, jeg nu fik. Mine Udskejelser gik væsentlig i Retning af Selskabsdrikkeri. Jeg var dengang meget ærgerrig. Jeg vilde gerne, hvor jeg kom, spille første Violin, og det kunde jeg i de Selskaber; de vilde godt have mig med. Jeg sang Viser af Erik Bøgh. Desuden blev ikke sjældent ældre døddrukne, mens jeg gik ene hjem. Det betragtedes dengang som noget stort, naar man kunde drikke andre under Bordet. Jeg havde lært noget Violinspil paa Instituttet, nu vilde jeg lære nogle Dansemelodier af *Jens Hus-*

mand, for en Musikanter var jo da en anset Person. Hvor der kunde vindes Anseelse, der vilde jeg være med.

En Dag skældte min Fader mig drabeligt ud for mine Kro-
tures Skyld. Værre gik det dog Anders Vistesens. Han var en
Søndag Aften til Legestue i Hammer, kom der i Klammeri med
Kristian Møllersvend, som han gav et Par Lussinger, og bag-
efter blev han stævnet af sin egen Fader, der var Sognefoged.
Da sagde Vesti: „De' ka' Pin'de eet blyv ve' o go dehjæ!“

Frederik VII's Død gjorde et stærkt Indtryk. „Ja, nu faar
vi Krig,“ sagde Folk, men de frygtede dog ikke for Udfaldet,
thi man stolede blindt paa Danevirke. Men Hovmod staar for
Fald, det erfares tidt. Krigen kom, og min Broder, Ulrik, var
med. Den syvende Februar 1864 kom Fader hjem fra Kirke
ved Middagstid – jeg kan høre det endnu – han kom gennem
Gaarden og Køkkenet med tunge Trin, satte sig inden for med
et Suk, sagde straks ingenting, men saa sagde han med dæmpet
Røst dette forfærdelige: „Danevirke er forladt uden Sværd-
slag.“ En sagde: „Det er da ikke sandt?“ – „Jo, det er sandt,
Fenger sagde det paa Prædikestolen, og han sagde: „Det vær-
ste er, at det er sandt.““

Nogle gik straks ud, vistnok for at græde Sorgen ud. Jeg
stod henne ved Kakkelovnen, for det var jo da en stor Skam
for et Mandfolk paa en og tyve Aar at græde.

Ingen skal dog tro, det var, fordi jeg havde en Broder og
mine Forældre en Søn med – i hvert fald ikke væsentlig – nej,
men mere det, at jeg hørte til en gammel dansk Slægt; nu var
Danmark i Nød, maaske var det Danmarks Undergang. Det
knugede saadan, at det endnu staar for mig som den frygteligste
Søndag, jeg har oplevet.

Man hørte nu mange Jammerklager fra Soldaterbreve. Det
var dog aldrig Tilfældet med de Breve, vi fik fra Ulrik.“

Senere optog Politik Kristen, Spørgsmaalet om Valgmenig-
hedsloven blev brændende. Han deltog i store Møder, hørte

Svendsen i Jelling, *Vilhelm Birkedal* og flere andre. Han fik Lyst til at komme paa Kolds Skole, men han fandt det lidt flovt, at han ingen Overfrakke havde. Han overvandt dog Betænkelighederne.

„Jeg kom da paa Kolds Skole den 9. Januar 1869. Kold var en helstøbt Personlighed, han var en Menneskekender som ingen anden i vort Folk, derfor ramte han altid, hvor han sigtede. En Dag var vi i Ryslinge at høre Birkedal, Dagen efter spurgte Kold, hvad vi syntes om det. Ja, vi syntes jo da saa svært godt om det. „Ja,“ sagde han saa, „I kom jo nok højt op, men I blev der ikke, men jeg vil trække jer op saadan, at I aldrig mere skal gaa i Staa.“

Ingen skal sige, at jeg har lignet Kold ved Vorherre, men jeg tænkte tidt paa de to af hans Disciple, der sagde til hinanden: „Brændte ikke vore Hjerter i os, dér han talte.“ – Ja, for saadan var det.“

Hvor godt Kolds Foredrag sad fast i hans Sind, ser man af følgende. Det var i Aaret 1916 – Far var dengang 73 Aar – at han en Dag fortalte følgende, som Kold engang havde sagt i et Foredrag: „Der er nok, der ved, at S-a-n-d-h-e-d siger Sandhed, men der er faa, der ved, hvad Sandhed er. Og saa fortalte han følgende Smaatræk. En Præst og hans store Familie kom i Besøg paa en Herregaard. Da Fruen saa dem komme, sagde hun til Husjomfruen: „Det er dog kedeligt, at de skulde komme. De bliver her forhaabentlig ikke til Kaffe.“ Men da Gæsterne kom ind, fløj hun dem i Møde: „Nej, tænk, det var rigtignok dejligt, at De kom! Vær saa god kom indenfor og faa en Kop Kaffe!“ Senere bad hun dem indstændigt blive til Aften, men det kunde de ikke. Da de var kørt, sagde hun til Husjomfruen: „Gudskelov, at de tog af Sted – hvad skulde vi dog have fundet paa at give dem!“

Naar en ung Karl frier til en ung Pige, bruger han ofte en eller anden gammel Formular, hvori der staar, at han vil elske

hende over alt i Verden, og hvis hun vil gengælde hans Følelser, vil han ofre sit Liv for hende til sin sidste Blodsdraabe. Men det er jo ikke sandt.

Da jeg friede til min Kone, gik jeg ud til hende i Køkkenet og sagde: „Stine, vil De have mig?“ – „Ja, men Kold, elsker De da virkelig mig?“ – „Ja, lidt,“ sagde jeg, og det var sandt.“

Kold sagde ogsaa en Dag, at der var kun halvanden Præst i Danmark. Grundtvig var en hel og Birkedal en halv. – „Er Kold da ikke den, Du skylder mest?“ kunde Far spørge sig selv. „Nej, det er min Mor. Uden hende var jeg aldrig kommet paa Kolds Skole.“

De kære Tørringer kunde jo ikke begribe, hvad jeg skulde paa Højskole efter. At andre skulde for at lære at regne og skrive, det lod sig høre. Da en Mand i et Brev spurgte mig, hvad vi egentlig lærte derovre, kunde jeg kun svare med følgende Vers:

„Jeg er saa glad i Grunden,
og vidste det ej før,
det er, som jeg har funden
en Ven, der var forsvunden –
mit prægtige Humør.“

Sidst i Februar eller først i Marts rejste jeg hjem. Jeg havde ikke flere Penge, jeg skulde hjem til Rebslageriet, og desuden var jeg saa inderlig mæt, at jeg snart ikke syntes, jeg kunde huse mere. Efter den Tid var det min Moders Ønske at faa Ulrik og de tre yngste paa Kolds Skole. Ved min Moders Hjælp lykkedes det saa at faa Ulrik over paa Kolds Skole Vinteren efter, 1869–70. Efter Jul rejste jeg derover for en kort Tid, men 1. Marts maatte Kold paa Grund af Sygdom opgive sin Skole.“

Efter at Kristen Uhrskov 1862 var vendt tilbage fra Blindeinstituttet, fik han ved Uhrskovgaard anlagt en Reberbane, hvor

han spandt Reb. Desuden lavede han Sengebaand, der var meget anvendt i hine Tider, og knyttede Jagttasker. Foruden hjalp han til paa Gaarden, malkede, skar Hakkelse om Aftenen, og hvad han ellers kunde.

Paa Kolds Skole havde han genvundet sit gode Humør, men der laa tunge Sorger forude. Hans tre yngste Søkende, *Søren Uhrskov*, født 1848, *Martin Uhrskov*, født 1851, og *Charlotte Uhrskov*, født 1854, fik alle Brystsyrge eller Tæring, som man dengang kaldte Tuberkulosen. Sommeren 1872, da disse Sygdomme tog deres Begyndelse, blev der iøvrigt indrettet Aftægtsbolig i den søndre Længe af Gaarden, det tidligere Stuehus. Sidst i Oktober blev Ulrik gift med *Jensine Hansen Ballegaard*, kaldet Sine, og det unge Par tog det nye Stuehus i Besiddelse.

Kristen Uhrskov forsætter: „Paa den Tid sagde jeg nej til at gaa med Jens Husmand ud at spille, thi de syge satte megen Pris paa, at jeg saa meget som muligt kunde være hos dem. Det var vel nok særlig Lotte. Den Sommer og den Vinter syntes jeg altid, at jeg var mere til Nytte, gjorde mere Gavn, end nogen Sinde før eller siden. Lotte spurgte tidt: „Skal Du op at skære Hakkelse i Aften?“ Hun satte stor Pris paa, at jeg saa meget som muligt kunde være hos hende.

Om Sommeren gik de dog oppe den meste Tid, ja, Søren gik for Resten oppe til faa Dage, før han døde. Lotte derimod maatte gaa til Sengs hen i Eftersommeren og kom saa at sige ikke op mere. Det Aar gik jeg til Uldum, ikke blot for at hente Medicin, men ogsaa for at tale med Lægen. En Dag pressede jeg lidt haardt paa. Han svarede da: „De maa dog vide, at Liv og Død staar ikke i Menneskehaand.“

Juleaften blev Lotte meget syg. Juledags Formiddag blev der bedt for hende i Kirken. Juledag i Mørkningen var vi gaaet op i Gaarden. Fader var ene hos hende. Da kom han løbende og sagde: „Kom ned. Hun er saa sær. Hun siger: „Hvad er det for

en køn Musik, jeg hører?““ Jeg kom først ind, faldt paa Knæ ved hendes Seng, bekendte Troen og bad Fadervor. Og saa var Lotte død.

Samme Aar, vist ved November, lykkedes det at faa Martin kasseret som Soldat. Det var samme Kaptajn, som Søren havde haft. *Voss* hed han. Han hjalp ham. De havde været dygtige Soldater, sagde han. Søren døde Paaskemorgen Klokken ni. Fader var gaaet ned for at ville have bedt for ham i Kirken, men vi sendte Afbud. Nu var ogsaa han død. Han skulde ellers have bygget en Gaard dér, hvor Lille Uhrskov nu ligger. Men „de' sku no ett vær' saaan“.

Martin og jeg sang undertiden den „Lille Guds Barn, hvad skader dig“, men naar vi kom til de sidste Linier i sidste Vers

„Og naar hans Sol for dig gaar ned,
arver du al hans Herlighed.
O, Gud ske Lov!“

saa kneb det med Stemmen. Efterhaanden som Martin og jeg den sidste Tid levede sammen, skønnede jeg, at der var større Muligheder for ham end i nogen af mine andre Søkende. To eller tre Dage før han døde, var *Utoft*, Hvejsel, nede at besøge ham. Da var han oppe lidt og kunde da ogsaa gaa over Gulvet.

Han gav mig sit Ur, og kort før han døde, sagde han til mig: „Jeg har fulgt Dig saa tidt. Kunde Du nu have fulgt mig.“ Og saa døde han. Det var den 13. Maj, og Paaskedag var den 13. April, altsaa Maanedsdagen efter Søren. – De tre Søkende var altsaa døde i Løbet af fem Maaneder. – Det var haardt for Moder, men ogsaa for min Fader. Derfor sad Jørgen Horsholm (en Nabogaardmand) en Dag og trøstede dem. Han sagde bl. a.: „En sku' jo tøkk, de' haad wan bejje, te' de' haad wan Kræsten.“ Fader og Moder svarede ikke et Ord.

Det var nu det Efteraar blevet bestemt, at *L. P. Jørgensen* (Parcellist paa Stougaards Mark), *Martin Hansen* (Gaardejer i

Aale) og jeg skulde følges til Vennemøde i København. Et Par Dage før vi skulde rejse, hørte vi, at Grundtvig var død, men vi rejste alligevel. Dette Vennemøde var vist det største, der nogen Sinde havde været. Før Døren blev lukket op ind til den store Sal, var der en saadan Trængsel, at de smaa ligefrem var udsat for at blive traadt ned. Der stod vi temmelig længe. Saa raabte nogle: „Er der ikke en, der kan begynde paa en Sang, at vi kan faa Ro?“ Saa tog jeg Mod til mig og begyndte paa „Den signede Dag med Fryd vi se“. Aldrig havde jeg hørt den synge med en saadan Kraft. Blandt de mange betydelige Mænd, der den Dag førte Ordet, mindes jeg bedst *Birkedal*, *Schrøder* og *Termansen*. Men ingen, ja, ingen paa langt nær, rev mig saadan med som *Bjørnstjerne Bjørnson*. Han staar endnu for mig som Helten, ja, som Kongen. Denne vældige Røst med det norske Tonefald, der fyldte det store Rum, ja, og os med.

Et Par Dage efter var saa Grundtvigs Begravelse. Man samledes i Frelserens Kirke, saa længe der var Plads. Her fra Frelserens Kirke gik det store Tog, vistnok det største, København nogen Sinde havde set. Tre Hundrede Præster i Ornat gik tæt efter Ligvognen. Foruden dem var der en hel Del, der ikke var i Præstedragt. Saa kom den store Skare af alle Stænder. Man anslog det til tredive Tusinde. Uden for Vartov Kirke standsede Ligvognen, og ud bruste Orgeltonerne: „Krist stod op af Døde“, og nu sang vi alle ned ad Gaden, saa langt man kunde høre.

Der blev jo i disse Dage sunget en Mængde Salmer, men af dem, der særlig blev sunget, maa fremhæves „Den signede Dag“, „O, Kristelighed“ og „Herren han har besøgt sit Folk“ Det var da ogsaa tydeligt nok, at det var en Besøgelsestid for den Flok, der i de Dage samledes i København.“

Inden vi gaar videre med Kristen Uhrskovs Erindringer, bør der siges et Par Ord om to af hans Venner. *K. K. Utoft* havde Lærereksamen fra Lyngby, gik frivillig med i 1864, blev 1866

Lærer i Hvejsel, ikke saa langt fra Tørring, og 1868 begyndte han her en Højskole, der fik god Tilslutning. 1872 tog han imidlertid Afsked fra sit Lærerembede, nedlagde Hvejsel Højskole og købte Uldum Højskole. Hans Virksomhed her blev dog ikke lang, idet han døde af Brystsyge 1875, kun 44 Aar gammel.

A. J. Dahl var Morsingbo, født 1826. Han blev tidlig paavirket af Kold og fik en brændende Lyst til at blive Lærer. Efter at han 1849 som en af *Ludvig Chr. Müllers* Elever havde taget Lærereksamen fra Snedsted, blev han 1851 Lærer i Aale, hvor det lykkedes ham at vinde baade Børnenes og Forældrenes Tillid. Han deltog ogsaa i Politik og var en kort Tid valgt som Folketingsmand for Brædstrupkredsen, hvorved han fik Lejlighed til at stemme imod den reviderede Grundlov 1866. 1869 overtog han Aale Pige højskole, der var oprettet 1866, den drev han, dog kun som Vinterskole, indtil den blev nedlagt 1891. Til Hjælp i Børneskolen fik han Tilladelse til at holde en Hjælpe lærer. Dahl, der ved sin levende Undervisning og sit frisindede Væsen fik stor Betydning for sit Sogn, døde 1909.

1873 fik man i Aale-Tørring en ny Præst, *P. A. C. Simonsen*, der samme Aar blev udnævnt til Provst for Thyrsting og Vrads Herreder. Han var ikke nogen Ven af Grundtvigianerne. Om ham skriver Kristen Uhrskov: „Han var vred, da han kom. Dahl havde skrevet til ham – naturligvis i al Venskabelighed – og forklaret ham Stillingen, at han næppe vilde egne sig til Aaleboerne, og bad ham tage Ansøgningen tilbage. Herover blev Pastoren lynende vred. Vreden holdt ogsaa godt ud, vist lige til han rejste. En Dag prædikede han om de falske Profeter, og det var tydeligt nok, at han mente Grundtvigianerne. En anden Dag prædikede han om Helvedes Forgaarde – han mente Højskolen – og sluttede med klynkende Stemme: „Man ser det desværre paa nært Hold.“ Han mente Dahls Pige højskole.

Omtrent paa samme Tid (1873) kom *Konradsen* til Hvirring.

Derhen drog vi alle, som vilde høre en virkelig Forkyndelse. Kristen Jørgensen og jeg var de første fra Tørring, der løste Sognebaand. Konradsen sagde da til mig, at som ugift behøvede jeg det egentlig ikke. Han kunde da ikke forhindre mig i at gaa til Alters i Hvirring, men ganske vist, hvis jeg døde, saa kunde de jo vise ham til Side. Det vilde jeg nu ikke, men jeg syntes heller ikke, Kr. Jørgensen skulde være alene om det.

Da min Fader fik det at vide, talte han mig meget strengt til. Det var i Grunden ikke, fordi han i og for sig havde noget imod det, naar det blot kunde have sket i Stilhed. „Men hvad vil Folk sige? Du bliver aldrig regnet for noget,“ og al den gamle Snak. Til sidst sagde jeg: „Om I kan tage de fire Rigsdaler igen, ved jeg ikke, men det ved jeg, at jeg er for gammel til, at I kan faa mig fra min religiøse Anskuelse!“ Siden sagde han aldrig noget til mig om den Sag. Nogen Tid efter løste Ulrik og L. P. Jørgensen Sognebaand. Men Ulrik maatte tidt høre Vrøvl af Fader. Da Rasmus Schmidt og Ulrik ogsaa havde løst Sognebaand, var det værste overstaaet, men da Kr. Jørgensen og jeg var ene om det, var det ikke nemt.“

Men Sorgerne i Uhrskovgaard var ikke forbi med de tre voksne Søskenes Død. Denne Begivenhed tog saa håardt paa deres Moder, at hun blev sindssyg. Man hentede Læge, men det hjalp ikke. Sygdommen tiltog tværtimod. Iøvrigt holdt man mest muligt hendes Sygdom hemmelig, idet man dengang ansaa Sindssygdom for en Skam. Den 23. Juli 1874 afgik Ane Kirstine ved Døden.

Det hedder videre i Erindringerne: „Da min Fader var en meget agtet Mand, og da min Moder var meget elsket af de smaa i Samfundet, hvilket ikke var saa underligt, thi hun havde altid en aaben Haand for de fattige, saa var det ikke mærkeligt, at der paa Begravelsesdagen samledes mange Folk . . .

Det var helt mærkeligt. Første Gang jeg var til Kirke i Hvirring efter Moders Død, var det, som om Prædikenen var holdt

blot for mig. Konradsen talte om Livet efter Døden. Jeg kan endnu huske, han raabte ud i den store Kirke med sin stærke Røst: „Jeg ved nok, at man siger, hvor Træet falder, der ligger det, ja, det er en kendt Sandhed, men hvem i al Verden har sagt, at det alle Dage skal blive liggende der?““

III

LIVET I UHRSKOVHUS

Kristen Uhrskov var 38 Aar og *Kirsten Nielsen* 28, da de blev gift. Kirsten Nielsen var født den 13. Marts 1853 i Brøndum Sogn ved Esbjerg, hvor hendes Fader havde et Husmandssted. Hun blev tidlig forældreløs og maatte ud at tjene. Men saa kom hun paa Askov Højskole, og *Ludvig Schrøder* blev hendes aandelig Vækker, baade folkeligt og kristeligt. Hun kunde senere i Livet overhovedet ikke blive træt af at prise den Lykke, det havde været for hende at komme i Berøring med Askov. Sidst havde hun haft Ophold hos Dahls i Aale, og nu var hun kommet til Tørring. Det er ganske pudsigt at se, at den sidste, der skrev i Kirstens Skudsmaalsbog, var hendes tilkommende Svigerfader, idet man nemlig læser: „Meldt Tilgang til Tørring Sogn. 15. Novbr. 1880. A. Uhrskov.“ Han var dengang Sognefoged.

Hun tjente hos Kristen Jørgensen i Tørring Fælle, Kristen Uhrskovs Meningsfælle, og her lærte han hende at kende. De var begge interesserede i alt, hvad der rørte sig i Folket, og deres Livssyn var stærkt præget af Grundtvig og Kold. Dertil kom, at Kristen var, som Kold havde sagt om ham, Fyr og Flamme, og Kirsten havde et Sind, der var fuld af Temperament. Bekendtskabet udviklede sig til Forlovelse. Men naturligvis var Partiet ikke den gamle Bonde i Uhrskovgaard tilpas: „A kund' jo nok tænk', te' det skulde være saan en jen,“ brummede han. Men det tog Sønnen sig ikke videre nær. Han var en ret selvstændig Natur.

Det er klart, at Rebslageriet alene ikke kunde føde en Familie. Kristen Uhrskov, der ved Arv og opsparede Midler ejede en Kapital paa 10.000 Kr., købte da en lille Ejendom paa Tørring Mark, rev de faldefærdige Bygninger ned og opførte et trelænget Husmandssted, der fik Navnet *Uhrskovhus*. Der var 8 Tdr. Land ret mager Jord til Ejendommen og desuden et Engskifte paa halvanden Td. Land, der laa et Par Kilometer borte.

Den 11. Marts 1881 blev Kristen og Kirsten Uhrskov gift, Brylluppet stod paa Uhrskovgaard. Det blev et haardt Arbejde, de to kom ud for, ikke mindst for Hustruen; Kristen udrettede, hvad han kunde, malkede og fodrede Køerne, holdt Stalden ren og passede Svinene, men det var jo begrænset, hvad han kunde udrette i Marken. Desuden skulde Rebslageriet passes. Efter faa Aars Forløb maatte det imidlertid opgives, fordi det russiske Fabriksreb, der begyndte at komme frem paa Markedet, blev solgt til Priser, Rebslagerne ikke kunde konkurrere med.

Kirsten havde nok at gøre. Foruden det daglige Arbejde med Madlavning og Rengøring skulde der bages, brygges og vaskes, til Tider ogsaa slagtes. Men saa skulde jo Marken tilses. Kirsten havde et aabent Blik for alt, hvad der hed Fremskridt i Landbruget. Jorden blev merglet. Dyrkning af Roer og Gulerødder indført. Der blev lagt Vægt paa Hønsehold. Desuden var Kirsten haveinteresseret og Blomsterelsker, men alle Fremskridtsdrømme blev naturligvis ikke virkeliggjort paa een Gang.

Der kom nemlig Forhindringer, tre ialt. Den første var den, der nu som firsaarig sidder og nedskriver disse Linier. Jeg blev født den 30. December 1881. Det var i den mørkeste Tid af Aaret. Jeg blev døbt i Tørring Kirke den 24. Februar 1882 og fik Navn efter min Bedstefar *Anders Kristensen Uhrskov*. Fadere var Gaardejer *Rasmus Schmidt*, min Farfar Sognefoged *Anders Uhrskov*, samt min Farbror *Ulrik Uhrskov* og Hustru, alle af Tørring.

Siden kom yderligere to Børn til Verden i det lille Hjem, *Uffe Kristensen Uhrskov*, født 7. Juni 1883, død 15. August samme Aar, og *Idunne Uhrskov*, født 29. Juli 1884, død 6. November samme Aar.

Det var vanskelige Tider i Firserne og det baade for Gaardmænd og Husmænd. Der skulde spinkes og spares og passes paa alle Vegne. Ogsaa vort Hjem var i saa vid Udstrækning som muligt selvforsynende. Mor havde været Kokkepige i et stort Hjem, og hun var dygtig. Der blev i vort Hjem lavet Kartoffelmel, Knapost, der formedes i en stor Kop, Rullepølser og meget andet. Til Tøj blev der kartet og spundet. Vævet blev det hos en stedlig Væver. Jeg kan huske, at Mor engang fik lavet et Stykke Klæde, hvoraf der kunde blive to Kjoler. Hun stod netop med en Besidders Glæde og betragtede det nye Stykke Tøj, der var mørkeblaat i Nærheden af sort, og saa sagde hun, henvendt til Far: „Maa jeg gøre med det, hvad jeg vil?“ Far svarede villigt ja. „Saa vil jeg give Mætt det halve.“ Faders Ungdomsven, Laust Peder Jørgensen paa Stougaards Mark, var død i en ung Alder og havde efterladt sig en Enke, der hed Mætt, og en Flok Børn i smaa Kaar. Ved Moders Hjælp fik Mætt altsaa en ny Kjole, og baade hun og Mor var glade.

Vi kernede selv. Jeg kan netop huske, at Far stod og arbejdede med Stampekernen, som man her i Nordsjælland benævner den, vi anvendte. Smørret blev solgt til Vejle, hvor vi handlede hos Frederik Christiansen, Faders Næstsøskendebarn, der drev Forretning i Søndergade. Der gik Dagvogn fra Tørring og til Vejle. Den tog Passagerer med, men Dagvognskusken besørgede ogsaa Ærinder for Folk. Paa den Maade kom mange Købmandsvarer til Tørring i hine Tider.

Jeg tror ikke, min Far til at begynde med havde Gæld paa Ejendommen. Alligevel kneb det med at faa det hele til at gaa rundt. Jeg kan huske, jeg har hørt fortælle, at Far engang tog til Vejle og solgte nogle Sølvskeer, som mine Forældre havde

faaet i Brudegave, til en Guldsmed for at skaffe de nødvendige Kontanter. Men saa fik vi ikke andet for dem end Sølvets Værdi, sagde Mor siden. En anden Gang, da der ogsaa var Ebbe i Kassen, drog Far til Vejle og solgte sin Violin. Det gjorde ham ondt, for det var en god Violin, og den havde saadan en blød og smuk Tone. Han fik nok senere en anden, men det var en billigere og ikke nær saa god. Han kom aldrig til at holde saa meget af den som af den første. Alt dette talte Far aldrig om. Jeg har det fra Mor. Hun var en mere aabenhjertig Natur. Der var Vemod i Stemmen, naar hun omtalte disse Ting.

Da Andelsbevægelsen kom frem, var Far straks med. Jeg kan godt huske, at Tørring Andelsmejeri blev aabnet 1887. Saa var man fri for den besværlige Kernen, og man fik mere for Smørret. Men naturligvis var der til at begynde med flere, der ikke vilde deltage. Jeg husker, at en ung Pige sagde, at hendes Far ikke vilde være Andelshaver, „for han vilde ikke have hans Navn *skrøwwen*.“ Det at faa sit Navn skrevet nærede mange Ængstelse for i hine Tider. Senere blev Tørring Brugsforening oprettet, og Far blev straks Medlem. Ogsaa her var der dem, der var ængstelige. Der var ældre Mænd, som forklarede, at saadan noget vilde de ikke have med at gøre, for det var der Risikow ved. Og Risikow havde en nærmest magisk Klang i manges Øren. Nu kneb det lidt med Venskabet mellem Far og Brødrene Christiansen i Vejle, for naar der blev oprettet en Brugsforening, gik det jo ud over deres Handel, og derfor var de ganske naturligt Modstandere af Brugsforeningsbevægelsen. Men til Ære for begge Parter var Venskabet større end Vanskelighederne.

Under de mange finansielle Spekulationer, som Far og Mor havde saa rigeligt af, opstod den Tanke, at man skulde købe en Hest og fæste en Karl, som saa kunde køre en Mælketur og samtidig passe Landbruget. Planen blev gennemført. Vi fik

en Karl, der hed Hans, han var Søn af Gaardejer *Jesper Hansen* i Vrønding og iøvrigt første Klasses. Gennem ham kom vi i Forbindelse med Familien i Vrønding, som vi besøgte flere Gange. Den ene Gang var en af de sidste Dage i November 1891. Jeg kan nemlig huske, at Jesper Hansen, da han kastede et Blik i „Horsens Folkeblad“, med en dyb og lidt fremmedartet Stemme udbrød: „Berg er død!“ C. Berg døde den 28. November 1891. Derfra ved jeg, hvad Tid Besøget var. Under et saadant Samvær blev der sagt: „Skal vi ikke synge en Sang.“ Far, som havde en god Sangstemme og en ualmindelig Hukommelse, stemte da i med Blichers „De wa ve Helmestier Marri hun skul astej.“ – Han sang den paa Melodi „Det var en Lørdag Aften“. At Sangen gjorde Indtryk, saa man deraf, at da Far var færdig, trillede der et Par Taarer ned ad Jespers Kinder.

Ordningen med Karl og Hest og Mælketur viste sig imidlertid ikke heldig i det lange Løb. Hest og Vogn blev solgt, og man maatte se at faa drevet Jorden paa en anden Maade. Det skete i en Del Aar ved, at man fik forskellige venligt-sindede Gaardmænd til at „gøre en Beed“, d.v.s. pløje en Formiddag eller Eftermiddag uden Betaling. Naar Efteraarspløjningen stod for, kan jeg huske, at Far sagde: „Nu skal jeg ud at betle.“ D.v.s., han skulde ud for at bede Folk om en Plovbeed. Senere gik man over til at leje en Husmand, der var kørende, til at komme og udføre det nødvendige Arbejde. Han fik 6 Kr. om Dagen og Kosten. En Daglejer fik om Sommeren 1 Krone og Kosten, og 50 Øre og Kosten om Vinteren. En dygtig Karl, som nu Hans fra Vrønding, fik 200 Kr. om Aaret, det samme som en Forkarl. En Andenkarl fik noget mindre. Paa Gaardene var der gerne to Piger, en Storpige og en Lillepige. Den første fik 120 Kr. om Aaret, den sidste noget mindre.

Jeg nævnte før Bergs Død i 1891. Han var Venstres fejrede Fører, ogsaa Faders. Der var dengang en stærk politisk Spæn-

ding. *Estrup* var Konsejlspræsident, og naar han ikke kunde faa sin Vilje i Folketinget, udstedte han provisoriske Love, hvad Størstedelen af Befolkningen opfattede som en Retskrænkelse. For at holde Styr paa de oprørske Tendenser i Befolkningen fik *Estrup* oprettet et Gendarmerikorps, der skulde virke dæmpende paa de urolige Gemytter, men det gjorde nu ikke Sagen bedre, snarere tværtimod. Man raabte „Ned med *Estrup*!“ hvad der naturligvis var forbudt. Jeg havde faaet den mærkværdige Opfattelse, at man havde Lov til at sige „Ned med *Estrup*!“ indtil man var ni Aar. Jeg hørte aldrig Far bruge det forbudte Udtryk, men engang da Gendarmerne kom ridende forbi nede paa Vejen – der var altid to i Følge – raabte han: „Op med *Berg*!“ Jeg tror nu ikke, de kunde høre det.

Det var først i en senere Alder, jeg lærte at synge:

„Ned med *Estrup*, *Scavenius* og *Ravn*!

Vi vil ingen revnet Grundlov ha' i Kongens København.“

„Ned med *Estrup*, *Scavenius* og *Scheel*!

Vi vil ingen revnet Grundlov ha', men vi vil ha' den hel.“

Det kan ikke nægtes, at der var Smeld i Melodien. Politik var dengang Alvor. Bitter Alvor. Her kan jeg fortælle en Episode, som min Faster Trines Mand, *Anders Vistesén* i Ploustrup, havde Del i. Han var høj, rank og gammel Garder. Han havde en let Gang og en lidt rap Mund. Den fik han Anvendelse for, da der engang i Forsamlingshuset var Generalforsamling i Demokratisk Forening. Sagen var den, at der var kommet Gendarmere til Sognet, og en af Byens Gaardmænd, *Rasmus Schmidt*, der sad lidt haardt i det, havde taget dem paa Kost for at bøde lidt paa de slunkne Finanser. Det var naturligvis galt nok, men værre var det, at han var Formand for Demokratisk Forening, og denne Formandspost og saa Gendarmerne kunde umuligt forenes. Derfor den ekstraordinære Generalfor-

samling. Rasmus Schmidt var naturligvis noget hed om Ørerne, men han maatte jo se at klare Situationen, saa godt han kunde. Han besteg Talerstolen – en Højtidelighed, Bønderne iøvrigt ikke kunde lide – og udtalte: „A har ett *søgt* om at faa Gendarmene . . .“ – Da afbrød Anders Vistesens: „Det er s'gu Løgn!“ – „Hvad siger Du?“ – „A siger Pin'de, det er lutter Løgn.“ Saa tav Rasmus Schmidt. Han maatte ikke blot gaa af som Formand, men han blev oven i Købet ekskluderet af Demokratisk Forening. Nogen Tid senere blev han ogsaa udelukket af Hesteforsikringen.

Det gik ogsaa saa vidt, at man nægtede at betale den kongelige Skat under Paaberaabelse af, at den provisoriske Finanslov maatte anses for ulovlig. I Tørring var der nu ikke mere end tre Skattenægttere, og den ene var Far. Jeg var vist ikke mere end fem, seks Aar, da jeg oplevede, at Øvrigheden fra Brædstrup kom for at pante. Det var en Fuldmægtig og en Politibetjent samt formodentlig Sognefogden. Mor var i straalende Humør. Nu gjaldt det om at drille Øvrigheden – Estrups haandgangne Mænd – det mest mulige. Mor havde netop faaet travlt med at vaske sine mange Potteplanter af. De fyldte hele Bordet, der flød med Vand og Karklude. De fornemme Gæster kunde derfor ikke faa Plads til deres Protokol, hvad der var ubehageligt, men de fik jo da skrevet, hvad skrives skulde. Det hele endte dog med, her som andetsteds, at de fandt nogle Penge i en Bordskuffe og derved gjorde sig betalt. Skattenægtelsen forekom derfor at være af en noget formel Art. En Nabohusmand, der havde Sand paa Gulvet, generede Øvrigheden paa anden Maade. Han havde Træskostøvler paa og havde netop vadet godt rundt i Møddingen. Da han skulde ind og høre, hvad Øvrigheden vilde ham, gik han saa nær op ad de fine herrer som muligt og stampede Træskostøvlerne godt af i det Haab, at et og andet skulde hænge ved. Det kunde mine Forældre nu ikke lide.

I Aale var der mange Skattenægttere, og der gik det mere hedt til. *Jens Hansen*, Petersbjerg, der var ivrig Venstremænd og for Resten tillige en stor Spøgefugl, var til alt Uheld blevet Sognefoged, da Skattenægtelserne begyndte. Da Øvrigheden kom til Aale, hvor der var et stort Antal, der skulde hemsøges, henvendte man sig først til Sognefogden, der skulde med paa Turen. „Det kan A ett,“ svarede Jens Hansen, „min Kone er rendt hen, A skal ud og lede efter hende.“ Hans Kone var gaaet over til Bjerregaard, deres Nabo, og det vidste Jens Hansen jo nok. Men han fik da det ud af det, at han blev afsat som Sognefoged. En anden af Aaleboerne, *Jens Dahl*, der var Købmand og iøvrigt Søn af A. J. Dahl, havde været saa frisk i Mælet, at han var blevet dømt til 5 Dages Vand og Brød. Da det var fortæret, bad han om at faa Herredsfogden i Tale. Denne, der iøvrigt formentes at være aandelig beslægtet med Birkedommer Krans, tog glad imod Jens Dahl, idet han haabede nu rigtigt at faa Rede paa de oprørske Tendenser i Aale. – „Naa, hvad vilde De saa sige, min gode Mand?“ – „Aa, jeg vilde blot sige Tak for Mad!“

Den politiske Kamp voldte ogsaa en Smule Spænding mellem Far og de tre Brødre Christiansen i Vejle, idet de alle var Højremænd. J. C. Christiansen – Gamle Christiansen, som Far plejede at benævne ham – sagde en Dag: „Du maa tro, Kristen, at Estrup er en god Mand.“ Det kunde Far nu ikke ganske bifalde. Men trods alt – Venskabet holdt.

Ensomme og lidt forkomne Individer havde Mor meget tilovers for, og Far ydede hende sin Støtte. Det kunde være Sjællænderen *Hjuler Petersen*, der var glat barberet, men med Hageskæg og havde Talemaaden „s'gu virkelig“, eller Sadelmager *Harms*, der var Tysker, vistnok fra Hannover. De kom begge jævnlig i vort Hjem og hyggede sig en Aftenstid.

En lidt nøjere Omtale fortjener et Par andre Skæbner, som Familien fik Berøring med. Først drejer det sig om en Mand

og en Kone, som vi kan kalde Jes og Thea. En Nabokone, der var kommet i Besøg, stod en Dag og talte med Mor ude i Bryggerset. „De siger, at Thea skal have en lille,“ bemærkede hun i Samtalens Løb. „Det er ikke sandt. Det tror jeg ikke,“ var Moders afgjorte Svar. „Jo, Kirsten, denne Gang er det sandt.“

Denne Samtale gav Anledning til en betydningsfuld Begivenhed for Familien i Uhrskovhus. Men vi maa begynde med Begyndelsen. En Del Aar før var Jes bleve gift med en Pige fra en anden Egn, der hed Thea. De var begge høje, statelige Skikkelser, og det blev i hendes Hjemegn sagt, at det var mange Aar siden, der i den Kirke var blevet viet et saa smukt Brudepar som de to.

Dygtige var de ogsaa, han som Snedker, hun som Husmoder, saa man skulde synes, alt tegnede lyst for det unge Par, men det kom til at gaa helt anderledes. Jes havde fra sin Ungdom haft en vis Forkærlighed for Flasken, og den var ikke blevet mindre. Kort sagt, det endte med, at han drak, og naar han var fuld, blev han dvalsk for at anvende et af Egnens Udtryk. Det kunde hverken Økonomi eller Familieliv holde til i Længden. Enden blev, at det hele brød sammen for ham, og han stak af til Amerika. Tilbage sad Thea med fire smaa Børn og ingenting at leve af. Det var lige til Fattigvæsenet, men Thea ønskede ikke at gaa den Vej. Hun tog til Købstaden og lærte at sy Ligtøj og binde Kranse. Det var netop paa den Tid – midt i Firserne – da Kranse af levende Blomster begyndte at komme i Brug. En Krans kostede dengang en Krone. Var man yderst sparsommelig, kunde den faas for 50 Øre. Ved sin store Dygtighed lykkedes det Thea at forsørge baade sig selv og sine Børn paa en pæn og ordentlig Maade. Værkstedet havde hun lejet ud til en ung Snedker, og ham og hans Svende havde hun paa Kost.

Der blev sagt et og andet i Sognet om ham og hende, og Enden paa det blev altsaa, at det var sandt. Et Par Dage efter hin Samtale i Bryggerset var Mor i Besøg hos Thea. Det kunde

godt tiltrænges, for hun var langt nede. Den unge Snedkers Pengesager var i vild Uorden, og selv var han forsvundet fra Egnen. Hvad værre var, et Rygte vilde vide, at Jes ventedes hjem fra Amerika, og her sad nu hans Kone angst og alene. Hun turde for alt i Verden ikke møde Jes i den Tilstand, hun nu var i. Hvad skulde hun dog gøre, hvis Jes kom hjem? „Du kan komme op til os,“ var Moders resolute Svar.

Det blev ogsaa Resultatet. En Vinteraften sent, da Familien var gaaet til Ro, bankede det paa Sovekammervinduet, og en forgræmmet Kvindestemme sagde: „Jes er kommet hjem.“ Baade Far og Mor var straks klar over, hvad der skulde gøres. Far skyndte sig at stikke i et Par Bukser og kom ud at lukke op, saa Thea kunde komme ind og i Seng. Hun var nu i Sikkerhed, men alligevel var Angsten ikke borte. „Hvis Jes nu kommer herop?“ – „Det skal Du ikke være ræd for,“ svarede Far, „ham skal jeg nok tage mig af.“ Men Jes kom ikke.

Her kan det maaske være rimeligt at indskyde, at Far havde gode Kræfter, baade fysisk og psykisk. Han var høj og rank. Da han i sin Tid var paa Session og blev maalt med Støvlerne paa – Udfaldet var jo givet – bemærkede en af Sessionsherrerne: „Ham kunde der være blevet en smuk Garder af.“ Dengang han var blevet voksen, var det anerkendt som Prøve paa en Karls Styrke, om han kunde staa i et Skæppemaal og løfte en Tønde Rug paa sig. Det kunde langtfra alle. Men Far, der var en ærgerrig ung Mand, skulde da ogsaa prøve. En Dag gik han ned i Loen, fik fat paa en Skæppe og en Tønde Rug, og han bestod Prøven. Bagefter skældte hans Far ham grundigt ud: „Du er jo taavele. Du kunde have kommet galt af Sted.“ Med Hensyn til det moralske Mod stod Far ikke tilbage. Det er sandt, naar jeg siger, at jeg aldrig har set ham bange.

Vi vender tilbage til det, vi begyndte med. Theas Pige fik ogsaa Ophold i Huset. De mindre Børn var blevet anbragt andetsteds. Her i dette lille Hjem fødte saa Thea sit Barn midt

i Vinterens Kulde 1896. Men mærkeligt var det: Mens den offentlige Mening i Sognet var imod Thea, hørte man ikke nogen dadle Jes, og det var dog hans Drikkeri, der bragte alle Ulykkerne i Skred.

En anden af Egnens mærkelige Skæbner var *Jørgen Maler*. Om ham maa jeg tale lidt mere personlig. I min Drengetid – det maa vel have været i Halvfemserne – var jeg til Skovfest i Alsted Skov. Der var gerne Fest Kristi Himmelfartsdag, naar Bøgen var sprunget ud. „Festen“ bestod iøvrigt i Almindelighed kun i et Dansetelt, hvor man nød Forfriskninger om Dagen og dansede om Aftenen. Men Skoven var altsaa grøn, og det var det vigtigste. Vejen, der snoede sig i Udkanten af Skoven med Eng til den ene Side og Skovskrænter til den anden, var noget af et Eventyr for os Drænge, der til daglig aldrig saa Skov.

Ved hin Skovfest oplevede jeg noget ganske særligt. En Flok Karle stimlede pludselig sammen om et mærkeligt Individ. De spurgte ham ud, grinte ad ham og slog sig paa Laarene af de tossede Svar, han gav. De følte sig mægtigt store, og der var megen Larm og Halløj. Da stod pludselig en Mand oppe paa Skrænten og talte. Han var middelhøj, spinkel med et blegt Ansigt og et stort, smukt, kløftet Skæg. „I maa jo skamme jer,“ sagde han, „I skulde hellere takke Vorherre for jeres gode Forstand end bruge den til at holde en Stakkel for Nar, der har mistet sin.“

Det virkede som en Spand koldt Vand. Flokken spredtes, hver listede sin Vej, og den sindssyge kunde fortsætte sin Vandring i Fred. Det var første Gang, jeg mødte *Jørgen Maler*. Han havde tidligere været drikfældig, men var kommet ind i Logen og passede nu sit Arbejde og forsørgede sin Familie som andre hæderlige Borgere. Men Trangen sad i ham, og en Dag faldt han tilbage til de gamle Vaner. Han kunde være meget morsom, naar han havde faaet et Par Glas. En Dag kom han og bankede paa hos Stationsforstander *Poulsen*. „God Dag, Jør-

gen Mikkelsen, velkommen og sid ned," sagde den gæstfrie Stationsforstander. Jørgen, der var lidt „oppe“, svarede: „Maa A spørge: Er det Dem, der besøger mig, eller er det mig, der besøger Dem?“ – „Hvorfor spørger De om det, Jørgen Mikkelsen?“ – „Jo, for hvis det er Dem, der besøger mig, saa giver A en Bajer.“ – „Ja, men det gør jeg ogsaa," svarede Poulsen, og saa fik de et Glas.

Efter at Jørgen Maler havde turet en Tid, blev han hjulpet ind i Logen igen, og en Aften var han og hans Kone, samt Træhandler *Niels Rasmussen* og hans Kone – begge Familier boede i Stationsbyen – i Besøg i mit Hjem. Niels Rasmussen var Formand for Danmarks Afholdsforenings stedlige Kreds, af hvilken Far var Medlem og jeg ligeledes efter min Konfirmation. Snakken gik, og Kaffen blev drukket. Maaske havde man efterhaanden faaet talt ud. Samtalen gik i hvert Fald i Staa, og da tog Jørgen Maler Ordet og sagde med underlig lav Stemme: „Saa vil A gjaen takk' Kristen Uhrskov og Niels Rasmussen, fordi de hjalp mig ind i Logen igen, da A var faldet fra.“

Tavsheden blev trykkende, og ingen evnede at sige noget.

Men da stemte Far i med Salmen „Saa vil vi nu sige hverandre Farvel og ønske Guds Fred over Eder.“ Han kunde Salmen udenad, som han kunde en Mængde Salmer og Sange.

Selv om Jørgen Maler ikke endte som Medlem af Logen, staa alligevel hint Optrin i Alsted Skov som et af de smukkeste Minder fra min Barndom. Der var i det hele saa meget værdifuldt i Theas og Jørgen Malers Sind, at det er to af de Mennesker fra min Hjemegn, jeg vil huske længst.

Mor var fuld af Temperament, og hun fældede hurtigt sin Dom over de forskellige Foreteelser i Sognet, undertiden fældede hun dem lidt for hastigt. Saa lød det fra Far: „Sinde lidt, Kjesten, sinde lidt.“ Men det sindige var nu ikke Moders Sag. Mor havde en stærk Fantasi, og en lille Modgang kunde til Tider i hendes Sind blive til en stor Tragedie. Saa stod Hu-

møret paa Nul, og Tungsindets Taage formørkede Hjemmet nogle Dage. Til andre Tider stod Humøret højt, og Mor kunde være meget festlig at være sammen med. Hun var fuld af Initiativ. Ofte var det hende, der støbte de Kugler, som Far skød ud, men det var han ogsaa villig nok til. Man kan vist godt sige, at de begge besad en høj aandelig Udvikling, at de begge var Personligheder. Men deres Position var meget forskellig. Far var født paa en af Sognets største Gaarde og ud af en gammel og anset Slægt. Alt dette var ham ingenlunde ubekendt. Det gav et Rygstød, som Mor ikke havde. Man kan godt udtrykke det saaledes, at Far kom en Smule billigere til sin Anseelse end Mor. Iøvrigt er der ikke noget overdrevent i, naar jeg siger, at Mor var en af de mest aandslevende Kvinder, jeg har kendt. Da hun som gammel sad herovre i Nordsjælland som Enke, fandt hun Hvile i Læsningen af tre noget forskellige Værker, Grundtvigs Prædikener, Jeppe Aakjærs Digte og Ludvig Feilbergs Skrifter. Slet ikke noget daarligt Udvalg af dansk Aandsliv.

Far havde paa Grund af sin Blindhed ikke Lejlighed til at skrive noget videre. Men han talte ofte ved Møder, Begravelser o. l. Han talte noget tungt, men der var Indhold i det, han sagde. Han havde ligesom Mor megen Sans for Humor, men den evnede han ikke at indflette i sine Taler. Man kan vist godt sige, at han var en anset Mand i Sognet. Derfor hændte det ogsaa, at han blev benyttet som Mægler i Stridigheder. I Fattighuset boede Jens Lillekone og hans Kone, Karen Mari. De snapsede en Smule og kunde ikke altid forliges. I en saadan Situation blev de enige om, at nu vilde de skilles, hvorefter de vandrede af Sted til Aale, hvor Præsten skulde foretage Mægling. Men Vejen var lang og Benene korte. Naar de naaede Bøgelund Bro, blev de gerne enige om at gaa hjem og se at enes for Fremtiden. Det varede ikke altid saa længe, og en Dag de skændtes højlydt, var Far inde for at mægle Forlig. Imens udbød Jens med

Bebrejdelse i Stemmen: „Nu drikker hun af Flasken!“ Hvortil Karen Mari svarede: „Det er Fløde.“ Far var desværre ikke i Stand til at afgøre, hvem der havde Ret. En anden Gang, da Far kom gaaende gennem Tørring By, blev der fra en af Gaardene banket paa Ruden: „Kristen, kan Du ikke komme herind?“ Der var opstaaet en alvorlig Uenighed mellem Mand og Kone. Hun havde været lidt længe om at staa op den Dag og havde faaet Kaffe paa Sengen, hvilket iøvrigt ansaas for en uværdig Handling, og Manden var blevet saa vred, at han talte paa Vers: „Du er ringer' end en Sow. Den kan sjel go' te' æ Trow!“ Hvorvidt Faders Mægling hjalp noget i dette noget vanskelige Tilfælde, vides ikke.

Far og Mor var begge gode Fortællere. Noget af det første, jeg kan huske, er, at Far fortalte et Eventyr for mig om nogle Røvere i Pyrenæerne. Desværre kan jeg ikke huske Eventyret.

En Historie, Far fortalte, er følgende: En Mand skulde hente et Læs Tørv nede i Mosen. Han kørte Enspænder, og da han var begyndt at læsse, sagde han: „Kan den trække den, saa kan den ogsaa trække den . . .“ og saadan blev han ved, indtil Læsset var blevet saa stort, at Hesten ikke kunde trække det. Ja, saa maatte der jo læsses noget af, og det gjorde Manden, idet han sagde: „Kan den ikke trække den, saa kan den heller ikke trække den . . .“, og saadan blev han ved, indtil der ikke var flere Tørv paa Vognen.

Ja, saa var der Manden, der havde hørt, at naar man bare troede paa det, saa skete det ogsaa. Han tog da en Økse og kastede i Aaen, idet han sagde: „A trowwer! A trowwer.“ Men da Øksen saa sank til Bunds, sagde han: „Twild A ett nok o' 'et!“

Talemaader hørte jeg ogsaa en Del af. „Det summer sandle op,“ sagde Skuste-Jørn, da han købte en halv Fjerdingspund Kaffe og en Pægl Brændevin til sit Barselgilde. Men der blev ganske vist ogsaa sagt om ham, at han satte 100 Daler i Sparekassen, hver Gang hans Kone fødte et Barn.

Ogsaa Mor var som nævnt en god Fortæller. Fra sin Mor havde hun en Række Ordsprog: „Løbende Hund faar noget, liggende Hund faar ikke noget.“ „Den ene Stodder kan ikke taale, den anden har en Kæp“ o. fl. Pudsige Træk fra Folkelivet huskede hun godt. Som nu det om Karlen, der klagede over Kosten, idet han sagde: „Gud ha' Lov, A har faaet mit Syn igen. I Gaar kunde A ingen Gryn se i min Vælling. I Dag kan A se Skrave Kirke gennem min Mellemmad.“

Det var Skik dengang, at man altid sagde god Dag til Folk, man mødte paa Vejen, ogsaa fremmede. Var det blevet mørkt, sagde man god Aften. Det ansaas for mærkeligt, hvis den anden Part ikke svarede. Var det om Aftenen, fandt man det mistænkeligt. Moders Broder, Søren, der havde en Gaard et Sted i Vestjylland, havde en mørk Aften en ejendommelig Oplevelse, da han kom forbi noget, der lignede en Mand. „A saah gu Awten, de' swaar ett . . . A saah gu Awten, de' swaar ett. Ilaw A sku' se mig til, var en stor Busk Hvene.“

Et Par vestjydske Remser fremsagde Mor med rivende Tungefærdighed, og dem bad jeg tidt om at faa at høre. Maaske min Forkærlighed for Vrøvleremser stammer fra den Tid. Jeg har i hvert Fald samlet adskillige af dem.

Det var i dette stærkt personligt prægede Hjem, jeg voksede op. Mit Helbred var det ofte galt med. Jeg var vel ikke mere end fem-seks Aar, da jeg havde Difteritis. Det kneb med at faa Vejret, og Læge *Tesch* fra Uldum blev hentet. Han gav mig noget Medicin, men det hjalp ikke. En Aften det saa noget faretruende ud, besluttede mine Forældre, at en Homøopat i Vejle skulde hentes. Han var kendt for sine særlige Evner til at helbrede ondartet Halssyge, som man i daglig Tale kaldte Difteritis dengang. Far gik saa op til Anders Vistesens i Plougstrup, og det gik rask, for at bede ham hente Homøopaten.

Der var vel en tre Kilometer fra mit Hjem til Plougstrup, saa det var ingen kort Tur, 6 km frem og tilbage, men der var

tre stive Mil fra Plougstrup og til Vejle, altsaa en Tur paa godt 6 Mil ialt.

Det tog nogen Tid. Jeg kan huske, at Mor den Aften læste en længere Historie for mig. Den hed „Wolles Dreng“ og stod i „Dansk Børneblad“, som *Jens Skytte* redigerede. Dette skete, alt mens jeg laa og hvæste. Et godt Stykke ud paa Natten kom Homøopaten, en stor, svær Mand, kan jeg huske. Jeg fik nogle Draaber i en lille Flaske, og de hjalp næsten øjeblikkelig. Jeg fik atter Vejret. Manden tog af Sted. Hvem der kørte ham hjem, husker jeg ikke, men de to Nattetur var altsaa paa ialt godt 12 Mil, altsammen for at redde en lille Drengs Liv. Under et Besøg i Vejle traf Mor senere Homøopaten, der jo ikke havde Ret til at praktisere. Hun spurgte, hvordan det var gaaet, og han svarede, at han var blevet meldt og havde faaet en Bøde – det foresvæver mig, at den var paa 200 Kr., og det var jo mange Penge. Det har egentlig siden berørt mig ilde, at han skulde blive saadan lønnet for sin Hjælpsomhed.

Jeg var iøvrigt svagelig under hele min Opvækst. I en Aarrække laa jeg hvert Aar en Tid med Slim paa Lungerne, vel det, som man nu kalder Bronkitis. Et Aar havde jeg Brystbetændelse, og Tesch sagde: „Han skal blive i Sengen, indtil han spiser som en Tærsker.“ Det var ikke mærkeligt, man var ængstelig. Der var megen Tuberkulose i vor Slægt.

Jeg lærte tidligt at læse. Jeg mener at kunne huske, at jeg ikke var mere end seks Aar, da jeg laa i Sengen og læste Høstrups Komedier, som jeg iøvrigt ikke forstod noget af. Den første Bog, jeg mindes at have læst, var *Svend Grundtvigs* „Danske Folkeeventyr“, 1884. Den var morsom, og saa var der Tegninger af Aug. Jerndorff, Hans Nic. Hansen o. fl. Jeg kan huske, at jeg undrede mig en Del over, at en Mand hed „Nic“, Det Navn havde jeg ikke hørt før. Men Bogen bragte mig den første Forbindelse med dansk Kunst. *Hans Nikolaj Hansen* har jeg i mange Aar holdt meget af. Jeg har et Par af hans Rade-

ringer paa min Væg, og jeg ejer *Jan Zibbrandtsens* fornemme Bog om ham. Svend Grundtvigs Folkeeventyr har jeg endnu. Den er slidt, og den bærer Præg af snavsede Barnehænder, men den har bragt mig mange Glæder.

Desuden læste jeg H. C. Andersens Eventyr, som vi havde i en billig Udgave – som Svend Grundtvigs indbundet uden Guld paa Ryggen. Ingemanns „Valdemar Sejrs“ maatte jeg begynde paa to Gange. Første Kapitel forekom mig noget trangt at komme igennem. De andre af Ingemanns Romaner gik det lettere med. Endvidere læste jeg som nævnt Hostrups Komedier og ligeledes Holbergs. Jeg maa endelig ikke glemme Bjørnsons Bondefortællinger, for det var noget af det vigtigste. De gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Da jeg mange Aar efter var en Tur i Norge og kørte op over Højfjældet, forekom det hele mig bekendt, og det var det for saa vidt ogsaa. Jeg kendte det fra Bjørnsons Fortællinger.

Da min Bedstefar døde i 1890, arvede jeg en Guldtikrone. Den blev brugt til Indkøb af en Bog i stort Format, „Geografiske Billeder“, hvortil ogsaa hørte en Tekstbog. Den pløjede jeg igennem mange Gange og lærte der baade Livingstone og Stanley at kende, samt meget andet. Jens Skyttes Børneblad havde vi ogsaa, men det har jeg nævnt. Det var som tidligere omtalt smaat med Penge i dette Hjem, men det, der ansaas for nødvendigt for den eneste Søns aandelige Trivsel, det blev anskaffet.

Vi boede paa Tørring Mark, og der var et Stykke til Naboer. Jeg havde det derfor noget ensomt. Dem, jeg kom mest sammen med, var Børnene i Uhrskov, hvor jeg i det hele havde et godt Tilholdssted. Der var ni Børn, hvoraf flere var mine jævnaldrende. Fire af dem lever endnu, og jeg kommer jævnlig sammen med den yngste, *Asbjørn Uhrskov*, tidligere Kommune-lærer og Forstander i København. Laust Peder Jørgensens Børn

paa Stougaards Mark hørte ogsaa til vor Omgangskreds, men de boede ogsaa noget langt borte.

Jeg havde altsaa ikke mange at lege med og var meget overladt til mig selv, hvad der vel nok førte til, at jeg gik og blev noget gammelklog. En Fætter, Theodor, der boede i vort Nabolag, traf jeg nu og da. Hans Mor var min Moster, men der var den Hage ved Sagen, at hans Forældre var Missionsfolk, og der var dengang stærk Spænding mellem Indre Mission og de Grundtvigske. Jeg kan huske, at Theodor, engang han besøgte os – vi har vel været en 6-7 Aar – pludselig udbød: „Hvis Du ikke tror det, der staar i Bibelen, saa gaar Du til Helvede.“ Han vidste i Virkeligheden slet ikke, hvad han selv sagde, men det havde han hørt hjemme. Der blev i mit Hjem og andre Steder fortalt mange pudsige Historier om Missionsfolkenes Ejendommeligheder. Dem vil jeg nu ikke fylde denne Bog med.

Der var stor Forskel paa Missionsfolkene og Grundtvigianerne, bl. a. socialt. Der var flest Gaardmandsfolk blandt de sidste og flest Smaafolk blandt de første. Der var ogsaa en kulturel Forskel. De grundtvigske var de mest oplyste, de havde jo næsten alle været paa Højskole, og saa havde de en overordentlig Fordel: de havde Sans for Humor, det havde Missionsfolkene ikke. Maaske kan man trække det hele lidt skarpt op ved at sige, at Indre Mission, som den var paa min Egn, led af Mindreværdskomplekser, mens Grundtvigianerne havde Merværdskomplekser. Maaske det var en Følge heraf, at Missionsfolkene dømte saa haardt.

Min Mor var meget svagelig, og hun laa jævnligt i Sengen. Jeg blev da sat til husligt Arbejde, hvad jeg ikke havde hverken Lyst eller Anlæg for. Det har jeg heller ikke nu. Mor havde daarlig Mave, led af Nervesvækkelse og andet mere. Og saa havde hun det saadan, at naar der var en eller anden smitsom Sygdom i Nabolaget, saa blev hun næsten altid angrebet.

Jeg maa fortælle en Oplevelse fra en Tid, da jeg vel var en

9-10 Aar. Det var en Aften, jeg sad inde i Stuen sammen med Kristen Jørgensen, som nævnt en af min Faders Aandsfrænder. Han og Far havde meget at drøfte, og han kom jævnlig hos os. Men den Aften laa Mor i Sengen, og Lægen var der. Da han var kørt, kom Far ind i Stuen. „Hun har Difteritis,“ sagde han og gik igen. Kristen Jørgensen sad stærkt foroverbøjet med Haanden under Hovedet og Albuen støttet paa Knæet. Det var den Stilling, han indtog, naar han tænkte særlig dybt. Da jeg gav mig til at græde, sagde han: „Ja, det er ett saa raar.“ Det var den jydsk Maade at udtrykke sin Medfølelse paa. Jeg blev sendt op til Uhrskovgaard, hvor jeg skulde blive indtil videre, og Kristen Jørgensen gik hjem. Tilbage var en blind Mand med en meget syg Kone. Malke og passe Kreaturerne gjorde Far jo altid, men lave Mad kunde han umuligt, og pleje en syg Kone – hvordan skulde det gaa?

Men næste Morgen traadte en granvoksen Pige ind ad Døren. Det var *Marie Østerlund*, Kristen Jørgensens Datter, hun var godt en Snes Aar, havde været paa Højskole og var i det hele en udviklet Pige. Det er ikke for meget sagt, at hun var en Personlighed. Uden Hensyn til Smittefaren passede hun Mor og Huset saa længe, Mor laa i Sengen.

Der var to Lærere i Tørring. Førstelæreren hed *J. N. Kruse* og Andenlæreren *Frode Kristensen*. Han var Søn af Seminarieforstander *Martin Kristensen* i Gjedved og blev aldrig kaldt andet end Frode. De var begge Faders Venner, og navnlig Frode, der blev sent gift, kom jævnligt i vort Hus. Det var ham, der en Aften sang Erik Bøghs

„Og Sneen den følg saa vide om Jord,
men Nonnen hun sang i det hellige Kor.
Der er Roser i Klosterets Have.“

Frode havde en lys, meget smuk Stemme, og Sangen gjorde et vist Indtryk paa mig. Jeg ved godt, den anses for sentimental,

men jeg fik nu en Følelse af, at Poesien den Aften havde besøgt vort Hus, og jeg glemmer aldrig hverken Frode eller den Sang. Frode blev iøvrigt en betydelig Oldforsker, og han gjorde en videnskabelig Opdagelse med Hensyn til Korndyrkning i Oldtiden.

Far og Kruse var som sagt gode Venner, men alligevel vilde mine Forældre ikke betro deres eneste Søn til Tørring Skoles Varetægt. De var meget ængstelige for den Religionsundervisning, han muligt kunde komme ud for. Far fortalte undertiden en Oplevelse, han havde haft, da han en Dag var i Vejle og besøgte en Kollega der. Denne Rebslager havde netop givet to Sengebaand til en Metodistbasar, og herom sagde han: „Det siger jeg altid til mine Børn, at Relion det kan man ikke faa for meget af. Det siger jeg altid til mine Børn, at Relion . . .“ Det mente Far nu nok, man kunde, og det skulde jeg i hvert Fald ikke opleve. Jeg blev derfor undervist hjemme, til jeg var ti Aar.

IV

SKOLEGANG MED MERE

Det var i Efteraaret 1892, jeg begyndte at gaa i Skole hos Laursen paa Aale Vestermark. Denne ejendommelige Mand fik en saa stor Indflydelse paa min Udvikling og dermed paa min hele Fremtid, at en lidt nærmere Omtale er paakrævet.

Niels Kristian Laursen var en Gaardmandssøn fra Salling, født 1856. Han havde Lyst til at læse og kom 1876 paa Jelling Seminarium, hvorfra han tog Eksamen 1879. Han var særlig optaget af to saa forskellige Ting som Historie og Regning. Efter Seminarietiden kom han til Aale som Hjælpelærer hos Dahl, og i Aale blev han Resten af sine Dage.

1883 blev han Lærer ved Vestermarksskolen, en besynderlig Mellemtung mellem en privat og en offentlig Skole. Laursen købte den, opførte en ny Bygning til Skolestue og et Træhus

til Gymnastik og Legeplads for Børnene, naar det var daarligt Vejr. Her gik jeg i Skole to Vintre, om Sommeren kun enkelte Dage. Der var 5-6 km til Skolen, saa det var en lang Vandring. Den første Vinter boede jeg den meste Tid hos Laursens. Jeg tror ikke, de fik noget for det. Den Slags tog Laursen sig ikke saa nær, og Far var jo hans gode Ven.

Laursen var en fremragende Lærer, navnlig en udmærket Fortæller, og saa var han et godt Menneske, uegennyttig som faa. Sikket Juletræ vi havde! Laursen havde været i Horsens at købe Julegaver til os alle. Det var ingen billig Historie. Penge syntes i det hele ikke at spille nogen større Rolle for ham. En fattig Dreng, der gik i Skolen, og som havde et godt Øre, forærede han en Violin. Hans Broder, der havde et godt Haandelag, gav han et Sæt Værktøj. Laursens Svigerinde, *Karoline Bjørndal*, tog han i Huset, for at hun kunde hjælpe til med de smaa. Desuden havde hun Gymnastik med Skolepigerne og et Hold voksne. Laursen selv havde Aftenskole, og han holdt Bibellæsning i Aale By. En Vinter havde han antaget en Husflidslærer, hos hvem man kunde lære mangt og meget. Mor gik til Aale den Vinter og lærte at skære ud. Det var Billedrammer, og det var en Syæske, som vi har endnu.

Det var ikke saa sært, at den lille Formue, Laursen havde fra sit Hjem, efterhaanden skrumpede ind. Det kunde simpelt hen ikke blive ved at gaa. Laursen tænkte paa at flytte andetsteds hen. Da Sognets Børnetal samtidig voksede, ordnede man det paa den Maade, at Hovedskolen i Aale fik to Lærere. Enelæreren, *J. Hansen*, blev Førstelærer og Laursen Andenlærer. Det var ikke nogen god Ordning, men Laursen fortsatte ufortrødent sit Oplysningsarbejde. Han var Formand for Foredragsforeningen og for Skytteforeningen, han var i det hele Ungdommens gode Leder. Han var Forretningsfører for Brugsforeningen og Leder af Folkebiblioteket. Han holdt Mandagsmøder i Skolen, hvor gamle og unge samledes for at høre ham fortælle Litteratur-

historie. En Vinter talte han om Poul Martin Møller. Da han var ved at være færdig, skrev han til *Thomas Bredsdorff*, der var Lærer paa Frederiksborg Højskole og allerede kendt som en Foredragsholder af Rang: „Nu har jeg holdt syv Foredrag om Poul Møller. Vil De nu ikke komme og holde det ottende?“ Hvilket skete.

Men en Dag rygtedes det i Aale: „Laursen er blevet syg! Han har Tuberkulose.“ Da blev der lukket op for Pengekassen. I Løbet af en Eftermiddag blev der indsamlet 800 kr. til et Sanatorieophold paa Vejle Fjord, og saa blev der endda til en Pels. Laursen tog sin Afsked fra Embedet og oprettede 1906 Aale Efterskole, hvor han virkede til de unges Gavn i ti Aar. Han døde 1916, og han fik et smukt Eftermæle. En gammel Kollega sagde ved hans Begravelse, at det gamle Ord „den, der giver helt, han faar helt“, passede godt paa Laursen.

Maa jeg for egen Regning minde om et andet Ord. I *Gunnar Gunnarssons Roman „Natten og Drømmen“* siger han om en gammel islandsk Digter, at „han var nysgerrig til Døden. Han var lidenskabelig optaget af al Aand i Verden og selv en Del af den.“ Noget lignende kunde i al Stilfærdighed siges om N. Kr. Laursen.

De to Vintre 1894-95 og 1895-96 var jeg Elev paa Flemming Efterskole, der laa mellem Tørring og Horsens, Man kom dertil med Toget fra Tørring, og det gik Kl. 6⁴⁰, var det vist, saa jeg maatte tidligt op. Far fulgte mig gerne et Stykke paa Vej. De andre Elever var 14-17 Aar, enkelte endnu ældre, saa jeg var den yngste i Flokken, men jeg kunde iøvrigt godt følge med.

Lederen af Skolen var en pensioneret Lærer *J. Petersen*, og hans Medhjælper den første Vinter var *P. Dahlmann Klausen*, en højt begavet og dygtig Lærer, der senere virkede i Højbjerg her i Nordsjælland i mange Aar. *J. Petersen* var stærkt optaget af Stejlskrift, og da jeg i Forvejen skrev en forfærdelig Klo,

betød Overgangen til en ny Skriveform en Fremgang, der kom til at danne Grundlaget for min nuværende Haandskrift. Vi Togdrenge kom til Skolen tidligt om Morgen, vel omkring ved Halvottetiden. Der var halvanden Time, til Skolen begyndte Kl. ni. Den Tid benyttede jeg til at regne og skrive i. Jeg fyldte den ene indbundne Oktav efter den anden med alle Haande Optegnelser. En Dag sagde Petersen til mig: „Du vil efterlade Dig meget, Anders.“ Vi sang ofte. Petersen gik med Violinen under Hagen og spillede til. Det var Rasmussen Lidemarks lille røde Sangbog, vi pløjede igennem. Vi sang „Der blæste en Storm udi Kattegat“ – alle to og tyve Vers – med vore Strubers fulde Kraft. Her fik jeg en Fornemmelse af Nordsjællands nære Forbindelse med dansk Poesi. „Flyv, Fugl, Flyv over *Furesøens* Vove“, „Dejlige *Øresund*“, „Ved *Gurresø* holdt Kong Valdemar Jagt“. Det maatte være et dejligt Land, Nordsjælland.

Jeg fik meget ud af de to Vintre. Lektier læste jeg ganske vist ikke meget paa. Jeg kunde godt følge med endda. Den sidste Vinter gik jeg til Præst hos Pastor Kr. D. Konradsen i Hvirring. Hans tankerige Forkyndelse blev fremført med stor Myndighed. Jeg var som mine Forældre meget optaget af ham. Jeg blev konfirmeret den 12. April 1896. Der var ikke meget med Gaver dengang og heller ikke med Gilder. Far gav mig en Bibel. Fra Grejs, hvor Anders Vistesens nu boede, sendte Faster Trine en Tokrone, og Uhrskovbørnene, som var i Besøg den Dag, havde ogsaa en Tokrone med.

Konradsen, der var født 1823, havde været med i Treårskrigen, hvor han avancerede til Løjtnant og deltog i Slaget ved Isted den 25. Juli 1850. Han var til sin Død en ivrig Tilhænger af Skyttesagen, ligesom han var Sønderjydernes trofaste Ven.

I en af Somrene efter min Flemmingtid afholdtes der et Elevmøde i Skoven neden for Efterskolen, og her talte Konradsen. Emnet var: „Jeg vil værge mit Land“ i Betydningen:

Jeg vil forsvare mit Land. Jeg ser ham endnu staaende op imod et gammelt Bøgetræ. Han talte med Myndighed og advarede imod Ugleskriget „Hvad kan det nytte?“ Men der var mere end almindelig Myndighed. Han var grebet af sit Emne. Det var Manden fra Isted, der forkyndte noget, som vi unge – i hvert Fald jeg – ikke forstod. Krig var jo noget historisk. At tale om Krigsfare i 1897 var det ikke noget uvirkeligt? Alligevel kan det godt være, at den Tale fik Betydning for mig senere. Maaske laa den i min Underbevidsthed, da jeg vaagnede op af mine antimilitaristiske Drømmerier og saa Virkeligheden, som den var. – Stor var Konradsen i Folkelivet. Størst var han i Kirken.

Efter min Konfirmation var jeg udelukkende beskæftiget ved Landbruget, uden at man just kunde sige, at det var Lysten, der drev Værket. En varm Sommer laa jeg fjorten Dage i Træk og lugede Gulerødder. Det var ikke ligefrem spændende. Med Roer gik det lettere, fordi der var længere mellem Planterne, saa der skete noget mere i Løbet af en Times Tid. Ejendommen blev efterhaanden drevet frem til et Mønsterbrug. Vi havde tre-fire røde Køer, et Par Kvier eller Kalve og nogle Svin. Adskillige Gange hjemførte vore Køer en første Præmie fra Dyrskuet i Brædstrup. Ligeledes adskillige Gange fik Far 1. Præmie for ypperlig Dyrkning, 1896 endog Foreningen af jyske Landboforeningers Sølvmedalje. Efterhaanden modtog ialt tre Husmænd i Tørring Sogn denne Udmærkelse. I mange Aar havde vi en Griseso, og det var til Tider en rigtig god Forretning. Jeg kan huske, at Soen flere Gange fik 13 Grise, der som Maanedsgrise blev solgt for 25 kr. Parret, det blev ialt 162,50 Kr. for et Læg, og det var mange Penge dengang. Jeg husker, at Prisen engang var saa høj, at vi fik 50 kr. for tre Grise. Men Prisen var stærkt svingende. Naar den var nede i en Bølgedal, maatte vi sælge Grisene for 3 kr. Stykket. Det kunde ikke betale sig. Jeg ved da ogsaa, at der var dem, der i saadanne Perioder slog

Grisene ihjel, saa snart de var født. Der var ingen Fordel ved at føde dem op. Det gjorde vi nu aldrig hjemme.

En ejendommelig Oplevelse kan jeg nævne fra dengang, jeg var en 13-14 Aar. Jeg skulde vaage ved en Griseso. Der var de Søer, der var saa syge, naar de skulde have Grise, at de bed Grisene ihjel. Det varede hele Natten, inden Soen blev færdig med sin Virksomhed. I den Tid læste jeg ved en Staldlygtes sparsomme Skær *C. Rosenbergs* Bog om Gustav Adolf. Den var vel paa et Par hundrede Sider. Saa fik baade Soen og jeg noget ud af Tiden.

Jeg nævner dette for at slaa fast, at det ikke er rigtigt, naar man siger, at det kun er ældre Mennesker, der læser Biografier. Jeg læste flere i min pure Ungdom. Det var mest de Bøger i brunt Papbind, som „Udvalg for Folkeoplysnings Fremme“ udgav, og som man gennem Højskoler kunde faa for en Trediedel Pris. Det var *Grønvald Nielsen*, Vestbirk, som hjalp os med Fremskaffelsen af dem.

En hel anden Læsning, som gjorde et stærkt Indtryk paa mig, oplevede jeg, da jeg en Dag, uvist hvorledes, fik fat paa en Bog, der hverken havde Ende eller Begyndelse. Den indeholdt nogle Folkesagn, deriblandt et om Polakkerne, der engang hærgede Landet. Aale og Tørring hørte sammen til eet Pastorat, men imellem dem kilede Linnerup Sogn sig ind. Skellet mellem Tørring og Linnerup Sogn dannede en Bæk, over hvilken førte den tidligere omtalte Bøgelund Bro. Ved denne Bro overfaldt Polakkerne Præsten i Aale og vilde tvinge ham til at sige, hvor han havde gemt Kirkens hellige Kar. Det vilde han ikke, og saa pinte de ham, indtil det endte med, at de skruede Hjerneskillen af ham. Men han sagde det ikke.

Dette Sagn gjorde et stærkt Indtryk paa mig. At der overhovedet var sket noget i – eller ved – Tørring Sogn, som var Historie, det havde jeg aldrig før tænkt mig Muligheden af.

Der var ikke dengang noget i min Hjemegn, der hed Lokal-historie.

Mine Forældre kom meget ud til Møder, og jeg var ofte med. Jeg var med til Indvielsen af Tørring Forsamlingshus 1889. Jeg har været syv Aar dengang. Flere Møder blev dog holdt i Aale Forsamlingshus, der var indviet allerede i 1882. Her blev der holdt Efteraarsmøder i tre Dage, og det gør der endnu, skønt Efteraarsmøderne ellers er uddøde de fleste Steder. Aale er i det hele taget, som en Missionsmand, der engang besøgte mig, udtrykte det, „en rigtig grundtvigsk Rede“. Folkevittigheden havde sin Form: Der er tre Slags Mennesker: de onde og de gode – og saa de Aalere. Lige meget. Det var i min Barndom og Ungdom en meget levende Befolkning, der havde hjemme i Aale. Der er forøvrigt ikke noget, der tyder paa, at det har forandret sig siden.

En særlig Tiltrækning var det, naar *Johannes Nørvang* spillede. Nørvang, der var i Slægt med Martin Hansens, var en fornem Violinist, men meget jævn i sin Optræden. Han var kongelig-kejserlig Kapelmusikus i St. Petersborg og havde en Violin til 6000 Kr., hvad der jo ikke var saa lidt. Far var noget musikalsk og en stor Musikelsker. Naar Nørvang var i Besøg hos Familien, spillede han gerne en Gang i Forsamlingshuset for, hvem der vilde komme. Det kostede ikke noget. I Forvejen gik der Bud til saa mange som muligt, deriblandt til Far, der dog boede tre Fjerdingvej borte, Telefon fandtes ikke i de Tider. Jeg husker engang, Far og jeg skulde til Aale for at høre Nørvang. Jeg har vist aldrig set Far sætte saa stærk en Fart op. Det var paa høje Tid, og Far vilde nødtigt gaa Glip af noget som helst af den sjældne Oplevelse.

Gode Oplæsninger var der ogsaa i Aale Forsamlingshus. Jeg hørte Skuespiller *Peter Andersen* læse Molbechs „Ambrosius“ – jeg tror tre Gange, jeg kunde den næsten udenad til sidst. Peter Andersen var en Slægtning af Grønvald Nielsen. Jeg

hørte ogsaa Skuespiller *Hejlesen* læse op flere Gange. Det var mest muntre Skuespil, han gav sig af med, Henrik Hertz' „Sparekassen“ for Eksempel. Det var i det hele et rigt Liv, der udgik fra Aale Forsamlingshus som da iøvrigt ogsaa fra mange andre Forsamlingshuse paa den Tid.

Far kunde godt gaa til Aale alene. Han havde, som blinde ofte har det, en fin Hørelse og en god Stedsans. Han kunde gaa, hvor det skulde være i Tørring Sogn, blot han havde været der før, og der førte en indgrøftet Vej til Stedet. Han havde en Stok i Haanden, og med den følte han sig for. Desuden havde han en Hund med, i mange Aar Thor. Iøvrigt har jeg aldrig hørt Far klage over, at han var blind. Han sagde flere Gange, at han hellere vilde være blind end døv. Ganske vist var det sidste mest fordelagtigt fra et økonomisk Synspunkt, men fra et aandeligt var det modsat. En døv var isoleret, og det ansaa Far for værre. Det kunde endda hænde, at han spøjte med sit manglende Syn, som da han fortalte om en Kone, der en sen Aften, da han havde været i Besøg og skulde til at gaa hjem, udbrød: „Men hvordan skal Du da finde hjem, Kristen, i saadan et grueligt Mørke?“ Hun havde glemt, at Far gik ligesaa godt i Mørke, som naar det var lyst.

Det var et rigt Liv, der blev levet i mit Barndomshjem, men ikke noget bekymringsfrit. Heller ikke altid noget let. Det hændte her som i andre Landbrug, at der indtraf Uheld. Jeg husker saaledes, at vi engang mistede en Kælveko. Den havde faaet Kælvningsfeber. Dyr lægen blev hentet, og han sagde, at Koen maaske nok kunde komme sig, men i alle Tilfælde maatte der vaages ved den i Nat, og hvis den blev ringere, saa man maatte formode, den vilde dø, maatte man straks skære Halsen over paa den, saa Blodet kunde løbe af den, ellers vilde Kødet være uspiseligt, og Tabet blive større. Der var ikke andre til at vaage end Mor. Hen paa Natten kom hun ind. Nu var det sket. Koen var blevet mere syg, mente hun, og hun havde skaa-

ret Halsen over paa den. Dagen efter fik vi Bud efter en Slagter, der havde et Enspænderkøretøj. Han kom, flaaede Koen og parterede den, hvorefter han og jeg, der vel var en seksten Aar, kørte Sognet rundt og solgte Kødet. Naar vi kom ind et Sted, hed det: „Vi har mistet en Ko. Vil I købe noget Kød?“ De købte overalt. Paa den Maade blev Tabet en Del mindre, men det var stort nok endda, for det var en Ko, der plejede at give meget Mælk.

Mor havde jævnlig Næringssorg, og Far havde en Rem af Huden. Helt ubegrundet var det ikke. Der var ikke noget, der hed Invaliderente i hine Tider. Man maatte svømme eller synke. Stærkt forankret i deres Kristentro var begge mine Forældre, stærkest min Far, tror jeg. Hos ham har jeg aldrig mærket nogen Vaklen. Der blev ført mange værdifulde Samtaler i mit Hjem, og der blev ofte sunget Aftensang. Mor kunde ikke synge, men hun var levende optaget af Salmernes Indhold. Naar Far havde sunget en Salme, bekendte han Troen, bad Fadervor og fremsagde Nadverordene, hvorefter gerne fulgte et Vers.

Foredragsholdere overnattede jævnlig hos os. Jeg kan huske, *Jakob Knudsen* var der engang, *Kristensen-Randers* og *Grønvald Nielsen* var der flere Gange. Den sidste hørte til Husets gode Venner.

Jeg havde ingen Lyst til at være Landmand, duede iøvrigt heller ikke til det. Jeg havde nemlig for faa Kræfter. Min Fysik har aldrig været synderlig god, og jeg kunde slet ikke hamle op med andre unge Mænd i min Alder. Jeg maatte se at finde paa noget andet. Jeg var allerede dengang meget læsende, og en Dag betroede jeg mine Forældre, at jeg havde Lyst til at læse, hvilket vilde sige: komme paa Seminarium. Det var den eneste Mulighed for en Husmandsdræng i hine Tider. Jeg tror nok, Mor var glad ved Tanken. Deri laa maaske en Fornemmelse af, at hendes Søn saa muligt kunde opleve en Del af det, hun havde higet efter, men aldrig naaet. Far havde

maaske hellere set, at jeg var blevet hjemme og havde hjulpet dem med Landbruget, men han gjorde ingen Indvendinger.

Da Far havde tygget paa det i nogle Dage, sagde han: „Jeg vil ud og tale med Gammel Christiansen.“ Og saa tog han med Dagvognen til Vejle. Han forelagde I. C. Christiansen Sagen. Anders vilde gerne læse, men de havde ikke Raad til at holde ham paa Seminarium i tre Aar. Om I. C. ikke kunde laane ham 1000 Kr. til det Formaal? Far sagde *laane*, men det var med en egen Betoning, der lod forstaa, at det jo egentlig ikke var Meningen, at Beløbet skulde betales tilbage. I. C. fandt den anvendte Form passende og sagde ja, det kunde han godt tænke sig. Nu var den værste Sten ryddet af Vejen. Men havde I. C. Christiansen ikke ydet denne betydelige Hjælp, var jeg ganske givet aldrig blevet Lærer. Saa var jeg blevet Købmand. Det tror jeg nok, jeg ogsaa havde noget Anlæg for. En ældre Fætter fra Uhrskovgaard, der ogsaa hed Anders, var i Handelslære i Rask Mølle. Det kunde jeg vel ogsaa være kommet. Naar min nuværende Virksomhed ikke altid har formet sig, som jeg ønskede, har jeg nu og da sagt til mig selv: „Du skulde hellere være blevet Købmand!“ Naa, jeg kender jo nok det tyske Ord: „Dér, hvor du ikke er, dér er Lykken.“

Naar man skulde paa Seminarium, skulde man først gaa i Forberedelse hos en dygtig Lærer i et Aar. For at jeg kunde hjælpe saa meget til derhjemme som muligt, blev det bestemt, at jeg skulde gaa i to Vintre. Det blev da til, at jeg den første Vinter skulde gaa hos Lærerne Hansen og Laursen i Aale. Far havde flere af sine bedste Venner blandt Egnens Lærere. Der blev holdt ~~nogle~~ Sammenkomster, der kaldtes Lærermøder. I dem deltog *Hansen* og *Laursen* fra Aale, *Svenstrup* fra Hjortsvang, undertiden ogsaa *Jensen* i Klovborg, men han boede noget længere borte. Desuden *Kruse* og *Frode Kristensen* fra Tørring, samt Driftsbestyrer *Stensballe*, Tørring, der tidligere havde været Skolemand, og saa Far. Man samledes skiftevis

omkring i Hjemmene til et tarveligt Traktement, sang og drøftede Tidens Spørgsmaal. Det hændte ogsaa, man sang flerstemmig med Kruse som Dirigent. Han var meget musikalsk. Saadan hørte jeg i mit Hjem første Gang „Gubben Noah var en hedersman“. Kruse og Far sang Bas, og Kruse dirigerede med megen Lune.

Det var altsaa Vinteren 1897–98, jeg hver Dag vandrede til Aale for at indsuge Kundskaber, men jeg indsugede ikke mange, for jeg var doven. Jeg var mere optaget af at læse Romaner, det samme var Hansens noget yngre Søn, Hans Christian, som ogsaa vilde være Lærer (hvad han da ogsaa senere blev). Det gav Hansens Kone, Birthe, Anledning til en Dag at sige den gode Vittighed: „Hvis Hans Christian og Anders skulde tage Eksamen i at læse Romaner, saa tror jeg nok, de vilde faa en meget stor Eksamen.“

Nej, der kom ikke meget ud af den Vinter. Den næste skulde jeg saa prøve hos Svenstrup, der i mange Aar havde været mine Forældres gode Ven. Det var et livligt Hjem, jeg kom i. Svenstrup var et højt udviklet Menneske. Han havde fem Børn i min Alder eller yngre, fire Piger og en Dreng. Dem pjankede jeg en Del med, men jeg bestilte stadig væk ikke noget. Svenstrup tog det med Taalmodighed, men han var tydeligt ked af det.

Saa kom Juleferien 1898–99, og da skete der noget afgørende i mit Liv. Der kom Angst over mig, en Angst for, at jeg overhovedet ikke skulde kunne klare mig i Tilværelsen. Denne Angst virkede som et Piskeslag. Jeg blev flittig, flittig og pligtopfyldende, og det mener jeg i alt væsentligt at have været siden. Svenstrup var glad overrasket, og fra nu af havde han ingen Bekymringer af den Grund.

Iøvrigt var der Gæring i Sindet hos den unge Mand. Jeg holdt af Sange, og jeg begyndte at blive optaget af Fyndord, der mu-

ligt kunde være Ledestjerner paa min Fremtidsvej. Jeg kunde lide en Sang som

„Blev nu til Spot dine Tusindaars Minder?
er dit Sværd nu brustent og plettet dit Skjold.“

Jeg forstod vist ikke rigtig Meningen, men der var en egen bitter og æggende Stemning i den, som tiltalte mig. Siden blev den af en verdensfjern Gruppe udelukket af Højskolesangbogen. Men det var før den 9. April. I særlig Grad følte jeg mig tiltalt af Sangen:

„Det hørtes sige, da vi fik Fred:
Saa, Gud ske Lov, nu er det jævnet!
Ja, alt er jævnet, vor Grænse med,
kun Skam og Ufærd er os levnet!“

Denne *Chr. Richardts* Sang fik mærkværdigvis Lov at blive i Højskolesangbogen, skønt den jo heller ikke er uden Bitterhed. Det var nu især et Par Linier i sidste Vers, der optog mig:

„Sæt Maalet højt og Forsagthed lavt!
og gaa til Fjelds, selv med Møje.“

Var de forannævnte Citater noget, der bed, saa var dette sidste noget, der æggede, og ægget trængte en fersk, uklar og søgende ung Mand som mig til at blive. I den Retning var det Svenstrupske Hjem ogsaa en god Støtte.

Jørgen Svenstrup, der efterfulgte sin Far, *Knud Svenstrup*, i Embedet, har jeg iøvrigt fortalt om i „Fynbo, Jyde og Sjællandsfar“. Svenstrup var en udpræget Grundtvigianer. Han fortalte Bibelhistorien for Børnene, og han fortalte godt, men han havde ikke altid sine overordnede Gunst. Biskop *Johannes Clausen* (1830–1905), der var en Søn af Professor *H. N. Clausen*, var Biskop i Aarhus fra 1884 til sin Død. Han var en Prælat af fornem Statur, og han kunde hverken lide Grundtvigia-

nere eller Venstremænd. Han var meget fornem at komme til. Da Jensen, Klovborg, engang i Anledning af et ledigt Embede havde Foretræde hos Højærværdigheden, rakte Clausen ham to Fingre til god Dag. Saa rakte Jensen ogsaa ham to Fingre, men han fik heller ikke Embedet. Clausen visiterede i Hjortsvang Skole to Gange i Svenstrups Tid. Den første Gang var intet ham tilpas. Danskundervisningen duede ikke, og Religionsundervisningen var misforstaaet. „Det er denne grundtvigianske Holden Foredrag og atter Holden Foredrag, men Børnene skal sandelig kunne deres Skriftsprog!“

Da Biskoppen var ved at tage Tøjet paa, vilde Galocheerne ikke rigtig passe til Skoene, hvorfor han vendte sig imod Svenstrup og snærrede: „Tag fat!“

Da Biskop Clausen næste Gang bærede Stedet med sit Besøg, havde han valgt Grundlovsdagen til sin Visitats. Svenstrup havde hejst Flaget for Grundlovsdagen, men Biskoppen har jo nok ment, det var for ham. Han var i hvert Fald meget naadig, men fandt til Gengæld Anledning til at give Sognepræsten en lille Snært.

Clausen kendte intet til den jævne Mands Taleform eller Levevis, og da han mente sig særlig kyndig i Dansk og gerne selv overtog Eksaminationen heri, faldt Prøven undertiden mærkelig ud. Biskoppen, der navnlig havde specialiseret sig i indvirkende og uindvirkende Udsagnsord, spurgte saaledes en Dreng: „Siger Du: Hønen lægger Æg eller Hønen ligger Æg?“ – Drengen: „A sejjer, den gjør Æg.“ – „Hm, hm – siger Du: Manden lægger Kartoffler eller Manden ligger Kartoffler?“ – „A sejjer, han sætter Kartoffler.“ Derefter gik Biskoppen over til et andet Emne. Denne Historie kunde man læse i Bladenes „Nips“.

Jørgen Svenstrup tog ikke Del i det offentlige Liv, men han tjente sin Skolekreds og det baade i lyse og mørke Dage. Belæst og udviklet var han, musikalsk tillige. Han spillede smukt

Violin. Gæstfrit var Hjemmet som faa. Jeg gik ud og ind, som hørte jeg til Familien. 1917 maatte Svenstrup tage sin Afsked paa Grund af svigtende Helbred. Da forstod de Hjortsvangere, hvad de var den Mand skyldig. De holdt en Afskedsfest i Forsamlingshuset, som der gik Ry af. Der blev overrakt den afgaaende Lærer et Sølvbæger med elleve hundrede Kroner i Guld. Svenstrup døde 1922, og i Aaret 1928 rejste Sognets Beboere en smuk Mindesten for de to Lærere Svenstrup.

Professor *Kroman* kritiserede engang Læreruddannelsen og endte med i en ironisk Tone at bemærke: „Lærer bliver man i Danmark af Guds Naade.“ Dertil svarede Forstander *Schurmann* i Skaarup: „Lærer bliver man overhovedet altid af Guds Naade.“ En saadan Lærer var Jørgen Svenstrup.

Hver sjette Uge prædikede Konradsen en Søndag Eftermiddag i Aale Forsamlingshus. Der samledes mange Mennesker, ogsaa mine Forældre var der ofte. Efter Prædikenen var der en Del, deriblandt udensogns, der sammen med Konradsen spiste til Aften hos Martin Hansens Enke, Ann Mari, en helstøbt og meget gæstfri Kvinde. Ved en saadan Lejlighed fortalte Konradsen en pudsig Oplevelse, han havde haft, da han i Horsens-Tørringtoget kom til at køre sammen med Indre Missions Fører, *Vilhelm Beck*. Da Konradsen havde sagt, hvem han var, lavede Beck straks op og spurgte: „Har De saa hørt, at man har haft mig for i Kirkeraadet?“ Nej, det havde Konradsen da ikke. [Kirkeraadet eller *Kirkeligt Raad*, som dets officielle Navn var, blev oprettet 1883 og bestod af Rigets syv Bisper samt et Medlem af det teologiske og et Medlem af det juridiske Fakultet]. Vilhelm Beck fortsatte: „Jo, jeg skulde have sagt, at vi havde syv Idioter til Bisper, og at en af dem var en Kraftidiot. En Dag jeg var i København, gik jeg op til Biskop *Fog* og sagde: „Jeg hører, De har haft mig for i Kirkeraadet, fordi jeg skulde have sagt, at vi havde syv Idioter til Biskopper, og en af dem var en Kraftidiot, men det har jeg ikke sagt.“ – „Nej, det har

De ikke sagt," svarede Fog, „det kan jeg nok tænke.“

Da jeg senere var i Viborg, gik jeg op til Biskop *Swane* og sagde det samme til ham. „Nej, det har De ikke sagt," svarede Swane med sin lidt pibende Stemme, „men De har sagt, at vi havde syv vise til Biskopper, og en af dem var ærkevis, og dermed mente De, at vi var syv Idioter, og en af os var en Kraft-idiot.“ Naa, hvad jeg mente, sagde jeg naturligvis ikke noget om.

Imidlertid blev det bestemt i Kirkeraadet, at jeg skulde have en Næse, og at Biskop Clausen skulde give mig den. En Dag jeg var i Aarhus, gik jeg op og hilste paa ham – det er min gamle Studenterkammerat. Da vi havde spist til Middag og sad ved Kaffen, begyndte han pludselig at blive højærværdig. Han sagde, at det jo ikke var smukt at sige noget ufordelagtigt om andre, især naar der ikke var Grundlag derfor. Til alt Held piftede Lokomotivet i det samme. „Nu fløjter Toget," sagde jeg og sprang op, „det er den eneste Fløjte, jeg lyder. Farvel!“ – „Men," tilføjede Vilhelm Beck til Konradsen, „Kraftidioten ved De jo nok, hvem er.“

Denne Historie gengav Mor med megen Humor, da mine Forældre vendte hjem, og jeg husker den endnu.

Jeg kan ikke nære mig for at fortælle en anden Bispehistorie, som en gammel Elev, der besøgte mig for et Par Aar siden, fornøjede mig med. Biskop *Lindegaard* i Ribe, en jydsk Gaardmandssøn (1889–1956) havde for Vane at give sig i Samtale med hvem som helst, han traf paa. En Dag han i en Jernbanekupé kom til at sidde over for en Uldkræmmer, gav han sig til at spørge ham ud: „Hvordan bærer Du Dig nu ad med at sælge dine Ting?“ Jo, Uldkræmmeren forlangte jo da lidt rigeligt, saa han kunde slaa noget af og endda være tjent med Handelen. Lindegaard spurgte videre, og Uldkræmmeren berettede om forskellige bestemte Tilfælde, hvor han var kommet fra sin Handel uden egentlig Tab. Men da de saa naaede den

Station, hvor Lindegaard skulde af, og han var ved at staa ud, spurgte Uldkræmmeren: „Nu har Du spurgt mig om saa meget, men hvem er Du hejsen?“ – „Jeg er Biskop Lindegaard i Ribe,“ var Svaret. Da fo'r Uldkræmmeren op, rev sin Kasket af og udbrød: „Er *De* Biskop Lindegaard i Ribe? Det var s'gu Fandens!“ – Der er langt mellem Biskop Clausen i Aarhus og Biskop Lindegaard i Ribe.

Dette var et lille Sidespring, men denne Bog drejer sig ikke alene om min Person. Den skulde ogsaa bringe noget af et Kulturbillede af Tiden. – Sommeren 1899 blev jeg optaget paa Gjedved Seminarium. Jeg var kun 17 Aar gammel, men fyldte de nødvendige 18 inden Aarets Udgang. Nu gjaldt det altsaa: Svømme eller synke. Angsten sad mig i Blodet, og Ærgerrighed savnede jeg ikke.

V

PAA GJEDVED SEMINARIUM

Nu skulde det altsaa vise sig, om jeg duede til noget. Jeg trængte til at faa min Selvfølelse stivet af. Derhjemme nød jeg ikke megen Anseelse blandt andre unge. Jeg havde ikke store Kræfter, duede ikke til at slaas eller tage Brydetag, jeg var ikke sportstrænet, havde kun gaaet til Gymnastik en kort Tid og duede heller ikke til det. Jeg kunde ikke danse, ikke noget videre i hvert Fald. Jeg maatte ikke som Barn gaa til Danseskole som andre Børn, heller ikke være med i Skytteforeningen som andre unge. Jeg havde en rig aandelig Udvikling fra mit Hjem, men det stod ikke skrevet paa min Pande. Jeg var blevet svøbt vel meget i Vat, jeg var en Hjemmefødning.

Det mærkede mine Kammerater paa Seminariet snart, og det skabte ingen Respekt. Iøvrigt mente de vistnok, jeg var vigtig. Maaske var der noget om det, men i saa Fald var det nærmest en Harnisk, hvormed jeg dækkede over et forlegent

Væsen og et følsomt Sind. Jeg trængte altsaa til at hævde mig baade paa Seminariet og derhjemme.

Der var to Mænd, man straks lagde Mærke til. Det var *Byskov* og *Martin Kristensen*, „Gamle Martin“, som de ældre Elever kaldte ham, vel nok paa Grund af hans vældige Skæg og mægtige Haar. Han lignede en Viking, saadan som jeg forestillede mig en saadan. Han var Gaardmandssøn fra Hvejsel, født 1842. Han kom paa Jelling Seminarium, hvorfra han tog Eksamen 1863. Det fortælles, at han fik ug i alle Fag undtagen Sang og Musik. Han kunde ikke synge. En Vinter var han Lærer paa Grundtvigs Højskole i København. Han hørte Grundtvig i Vartov, ligesom han kom i hans Hjem og modtog varige Indtryk af den gamles Aand. 1864 blev han Lærer hos *P. Bojsen* paa Gjedved Seminarium og Højskole. Han følte sig iøvrigt bedst tilpas paa Seminariet, medens Bojsen egnede sig bedre til Arbejdet paa Højskolen. Martin Kristensen havde store Kundskaber alle Vegne. Til Optagelse i 1899 eksamine-rede han os i Bibelhistorie, skønt han ellers ikke underviste i dette Fag. For mig kom han til at betyde mest i Litteraturhistorie, som han fortalte meget levende, men han naaede ikke længere end til 1870. Resten maatte vi selv om.

Var Martin Kristensen en Dygtighed, saa var Byskov noget af et Geni til at undervise. Jeg har i hvert Fald aldrig truffet hans lige. *Jens Byskov* var født 1867 i et ret fattigt Hjem i Lemvig-egnen. Som Dreng fik han sit ene Ben omtrent hugget over af en Høle. „Var det ikke sket, var jeg blevet Smed,“ sagde han mange Aar efter, „ja, det er aldeles afgjort.“ Byskov vilde læse til Lærer, men Penge var der ingen af. Som nykonfirmeret kom han da paa Staby Højskole, hvor der uddannedes Vinterlærere. „Her mødte jeg den fortællende og foredragende Undervisning, og den tiltalte mig særdeles,“ skrev han mange Aar senere. Iøvrigt arbejdede han sig frem ved egen Hjælp, gik op til første Del som Privatist ved et københavnsk Seminarium og

bestod med Glans. Der gik Sagn i Gjedved om denne Eksamen. Man sagde, at Byskov regnede saa godt, at da man til Eksamen i skriftlig Regning, hvor der i Virkeligheden blev givet svære Opgaver, kom og vilde uddele Kladepapir, svarede han: „Det har jeg ikke Brug for,“ hvorefter han regnede Opgaven i Hovedet, afleverede og gik. Men det er naturligvis et Sagn. Der var dog den Sandhed deri, at det viste, med hvilken Beundring Eleverne betragtede deres Regnelærer. Byskov tog sidste Del af Lærereksamen samme Sted med en god Førstekarakter, skønt han hverken havde Sang eller Gymnastik med. 1889 kom han til Gjedved Seminarium som Lærer, forpagtede senere sammen med Martin Kristensen Seminariet og købte det 1903.

I min Tid underviste Byskov i Regning, Matematik og Dansk. Paa egen Haand dyrkede han Fagene videnskabeligt, og han underviste klart og æggende. Efter Martin Kristensen overtog han senere Pædagogik, hvilket Omraade han fra at være et Fag gjorde til et straalende Stykke Liv. Efterhaanden blev han til en af Landets mest søgte Foredragsholdere, ligesom han flittigt brugte sin Pen. Byskov blev en Folkeopdrager af det store Format. I et Foredrag om „Tidens Krav til Ungdommen“, 1923, nævner han to Ting, som man passende kan begynde med.

„Det ene er Kravet om Dygtighed i den mest elementære Form: det at luge eller udtynde Roerne saaledes, at der intet er at udsætte, at vaske op saaledes, at det er gjort til Fuldkommenhed; det i Dag at sætte en Rekord, saa man faar gjort noget mere Arbejde i Timen end nogen Sinde tidligere og faar gjort det noget bedre. Dette er noget, Tiden trænger til, og det vil hjælpe i Konkurrencen med andre Lande.

Det andet er *Ærlighed*; ogsaa i den simpleste Form, det, at man staar ved sit Ord, ogsaa naar det er ubehageligt at gøre det, ogsaa naar det vilde betale sig bedre ikke at gøre det.

Her er vist ogsaa noget, Tiden trænger til, selv om den ikke stiller Kravet derom højlydt, ja maaske slet ikke synes at stille det.“

Al Skøntale og Ordgyderi staar Byskov fjernt. Vi citerer atter: „Søren Kierkegaard siger et Sted: „Min Tilhører, hvor højt holder du Guds Ord i Pris? Sig nu ikke, at du holder det saa højt i Pris, at intet Udtryk kan betegne det; thi man kan ogsaa tale saa højt, at man slet intet siger.“ Det har han Ret i, og der er mange, der gør det, grumme mange ogsaa.“

Her har vi en væsentlig Side af Byskov. Senere hen tog han meget Del i den offentlige Debat, og han gjorde det uden mindste Hensyn til, hvad han selv kunde have Fordel af at sige. *En frygtløs Stemme* i det danske Folk kan man med Sandhed kalde Byskov.

Det var under disse to Mænds Paavirkning, jeg tilbragte tre Aar i Gjedved. Jeg kom til at bo hos Martin Kristensen. Han ejede et Hus, der laa lidt Øst for Gjedved, det hed Østerlide, og her boede fire Seminarister. Med Sparsommelighed kunde man klare sig igennem med 600 Kr. om Aaret. Jeg brugte lidt mere, hvad der vel skyldtes, at jeg allerede dengang havde Hang til at købe Bøger. I Understøttelse fik jeg 100 Kr. det første Aar og 150 Kr. hver af de to sidste. Sammen med Christiansens Tilskud blev det 1400 Kr. De manglende godt 400 Kr. maatte mine Forældre tilskyde, og det havde de iøvrigt ikke saa let ved. Men det gik da.

Jeg passede mit Arbejde. Jeg tror ikke, jeg nogen Sinde mødte uforberedt til en Time. Gymnastik var jeg som nævnt ikke god til, jeg var stiv i Kroppen, i det hele uelastisk. Her stod jeg tilbage for næsten alle mine Kammerater. Mens jeg var i Gjedved, gik jeg paa Danseskole og lærte *Lancier* og *Francaise* med dens seks Ture. Jeg kom til at danse ret godt, og det morede mig. Jeg deltog i Seminariets Baller og i Ballerne derhjemme i Ferierne. Jeg dansede med Liv og Lyst, og jeg har altid siden glædet mig ved at svinge en Dame i Dansens Rytme. Hvor er det en dejlig Leg!

Ryge Tobak havde jeg forlængst lært. At jeg aldrig har haft godt af det, tog jeg naturligvis intet Hensyn til. Man skulde jo være stor. En lang Pibe blev anskaffet, dertil en Seminaristhue og en Havelock – ogsaa kaldet en Elendighedsskjuler – saa var man jo paaklædt! Spille Whist kunde jeg i Forvejen, men jeg forstod at holde Maade. Jeg spillede kun Lørdag Aften og aldrig efter Fastelavn. Saa nærmede Eksamen sig. Jeg var som min Far Afholdsmand – Medlem af Danmarks Afholdsforening – saa jeg var ikke fristet af Bajere og Tokajer, som ellers var de yndede Drikkevarer.

Jeg er selskabelig anlagt og søgte gerne sammen med Kammerater. Især var *Peder Brill* min gode Ven. Han var ogsaa fra Tørring, og vi kom meget sammen i Ferierne. Han var velbegavet, naturlig-vittig og i det hele en god Kammerat. Han var i en Klasse over mig. I min Klasse var der især tre, som jeg sluttede mig til: de to Gaardmandssønner *N. P. Bjerre* fra Ildved og *Niels Madsen* fra Bjerre Herred samt *Vald. Vold* fra København. Han var fra en helt anden Kulturkreds, Grosserersøn og cand. phil. Han havde ingen økonomiske Besværligheder og ejede allerede dengang en udsøgt Bogsamling. Vi fire sluttede os sammen i noget, som vi spøgefuldt kaldte „Norske Selskab“. Bjerre, der i mange Aar var Lærer i Faarup i Sydsjælland, døde for nogle Aar siden. Han var min gode Ven, og det er de to andre endnu.

Jeg savnede ofte et Hjem at komme i. Far kendte en Gaardejer i Raadved, der hed *Mads Jensen*. Han boede en halv Mils vej borte. Ham fik jeg Forbindelse med. Han var en flink og tiltalende Mand. Det var i det hele et godt Hjem, hvor jeg tilbragte adskillige hyggelige Timer i Selskab med ham og hans Døtre. Hans Kone var død. Da Byskov blev gift i August 1900, aabnede der sig snart andre Muligheder. En Dag meddelte han, at han og hans Kone gerne saa Elever som Gæster hveranden Søndag Aften. Her mødte jeg sammen med adskillige andre

saa ofte som muligt til Leg inde i Stuerne, Samtale med Byskov i hans Arbejdsværelse – det var gerne dér, jeg holdt til – og senere Kaffe og Aftensang. Det var udbytterige Aftener, men om dem og meget andet har jeg fortalt i „En Bog om Byskov“, saa det skal ikke gentages her.

Naturligvis var det med en vis Spænding, jeg 1901 gik op til første Del, men egentlig nervøs kan jeg ikke sige, jeg var. Udfaldet blev 54 Points af 56 mulige, og det var jo et meget ordentligt Resultat.

I 3. Klasse var Arbejdet ikke saa anstrengende. Her var det mere Udviklingsfagene, det kom an paa. Jeg læste en Masse Skønlitteratur det Aar. Næsten alt af Henrik Ibsen – han blev vist egentlig min Yndlingsforfatter – meget af Bjørnson, næsten alt af Jonas Lie, meget af Kielland. Norsk Digtning har jeg i det hele altid holdt meget af. Jeg kan lide Nordmændene. Det er stoute Folk.

Af dansk Digtning læste jeg mangt og meget, Goldschmidt „Hjemløs“, tre Bind, 1400 Sider; Schandorff, J. P. Jacobsen, Drachmann, Henrik Pontoppidan og meget, meget mere, derunder selvfølgelig alle de Klassikere, vi skulde opgive til Eksamen. En Del Skuespil (Gustav Esmann og Otto Benzon bl. a.) morede jeg mig over. Shakespeare begyndte jeg at faa Smag for. „Kong Lear“, „Romeo og Julie“ samt „En Skærsommer-natsdrøm“.

I København skete der i de Aar en Begivenhed, der skabte saa store Bølgeslag, at de mærkedes helt til Gjedved. *Edvard Brandes* udgav 1899 en Roman, „Det unge Blod“, der blev beslaglagt som forargelig. Hvad var det mon for noget? Den maatte vi naturligvis have fat i. Et Aktieselskab blev dannet, Bogen blev købt hos en Antikvar, og vi læste den med Spænding og en Smule Rødme i Kinderne. Ja, den var jo noget dristig. Den lignede hverken *Jens Skytte* eller *Zakarias Nielsen*, som læstes meget paa Landet dengang, det var saa langt fra.

Men naar man ser, hvad der i vore Dage serveres af Dristigheder, saa var den saamænd ikke saa slem. I mine Optegnelser fra den Tid ser jeg, at min Læsning omfattede saa forskellige Ting som Peter Nansen „Julies Dagbog“ og Jenny Blicher Clausens „Violin“. Der skete iøvrigt det uheldige, at jeg i de følgende Aar forslugte mig paa denne Dames Bøger. I en Samtale med *Henrik Pontoppidan* nogle Aar senere sagde han: „Jeg synes, „Inga Heine“ er en god Bog,“ og det mener jeg stadig, han har Ret i. Men ellers – ?

I 3. Klasse læste jeg gennemgaaende ca. 100 Sider Skønlitteratur daglig foruden, hvad Seminariets Timer krævede. Det maatte jo blive til en Del. At det var meget spredt, anser jeg ikke for nogen Fejl. Min ferske Hjerne trængte virkelig til alsidige Indtryk.

I Gjedved levede i disse Aar en ældre Filolog, Magister *P. K. Thorsen*. Han var Ungkarl, studerede ældre Dansk, var iøvrigt en Blanding af en Særling og en hyggelig Onkel. Han vilde gerne omgaas os Seminarister og satte Pris paa en Whist. Hos mig kom han jævnlig, vi blev Venner, og han besøgte mig baade i mit Hjem i Tørring og senere her i Nordsjælland. Et Hold Elever underviste han i Tysk, hvad han naturligvis ikke fik noget for. Jeg var allerede dengang begyndt at samle paa Bøger. En stor Del af de nødvendige Lærebøger købte jeg antikvarisk. „Gak til Magnus Hansen og bliv viis“, hed det i Annoncerne, og jeg købte virkelig en hel Del hos Magnus Hansen. Engang gjorde jeg et mærkeligt Indkøb, Schillers „Sämmtliche Werke“, 16 Bind indbundet i 8 smaa fine Bind fra 1827–28. Jeg gav 2 Kr. 46 Øre for dem. Det kunde da ikke være for meget.

Jeg arbejdede mig efterhaanden igennem „Don Carlos“, men blev især optaget af et Par Linier i „Wallensteins Lager“

„Und setzet ihr nicht das Leben ein,
Nie wird euch das Leben gewonnen sein.“

De staar i en Soldatersang og danner Slutningen paa Dramaet. Jeg grundede noget over de Ord. Lagt i Munden paa en Soldat maatte de jo betyde at sætte Livet ind med Kød og Blod. Det var jeg klar over, at jeg ikke orkede. Men alle Mennesker er jo nu ikke Soldater, kan heller ikke være det. Schiller maa vel saa for os almindelige Personer have ment saadan noget som: Sætter I ikke alle jeres Kræfter ind, vinder I heller aldrig Livet. Det lod sig høre. Jeg tænkte meget paa Schillers Ord i disse Aar, og de er atter dukket op i mit Sind i den Tid, jeg har siddet og arbejdet med denne Bog. – Jeg var stadig optaget af Fyndord og fandt flere hos Henrik Ibsen, som havde Ærinde til mig, f. Eks.:

„Hvad du er, vær fuldt og helt
og ikke stykkevis og delt.“

Men det sidste var jo det nemmeste.

I Maj, Juni og Juli 1902 skulde det vise sig, hvad Lærereksamens sidste Del kunde bringe mig. Resultatet blev ialt 137 Points. Til ug÷ i Gennemsnit krævedes 135 Points. Det var nu ikke den eneste store Eksamen, der blev taget fra Gjedved i min Tid. 1901 bestod *Gustav Hansen* med 135½ Points. Han havde af Naturen en flot og fri Optræden, som jeg misundte ham. Han blev Lærer i Aalborg og en af Nordjyllands største Skakspillere.

Til 2. Del optraadte jeg i sort Diplomatfrakke, som J. C. Christiansen i Vejle havde foræret mig. Den var syet hos hans egen Skrædder og havde kostet 65 Kr.

Foruden Eksamensbeviset, som alle bestaaede fik, vilde man ogsaa gerne have en Anbefaling, hvad ikke alle fik. Min lød saaledes:

„Da Seminarist Anders Kr. Uhrskov baade med Hensyn til

Udvikling, Kundskaber, Lærergaver, Energi og Paalidelighed staar mellem de allerfremmeligste af vore Elever, kan vi paa det bedste anbefale ham, hvad enten han søger Plads i en almindelig Folkeskole eller i en Skole for viderekomne.

Gjedved Seminarium, 11. Juli 1902.

J. Byskov. Martin Kristensen.

Seminariets Forstandere.“

Det kan her tilføjes, at jeg det sidste Aar spiste hos Byskovs, og da jeg hen paa Vinteren en Dag mødte Byskov i Gangen, spurgte han: „Hvor skal De hen, naar De rejser herfra?“ Ja, det vidste jeg da ikke. „Ja, De kan jo blive Lærer her ved Seminariet, hvis De vil det.“ Jeg blev saa betuttet, at jeg slet ikke fik svaret, og noget Svar fik Byskov aldrig. Jeg havde nu den Tanke, at jeg vilde ud i Verden og se mig om, og det kom jeg. Iøvrigt var jeg jo kun 20 Aar, og jeg vidste ogsaa godt, at jeg var altfor umoden til at undervise Seminarieelever. Men det maa Byskov jo altsaa have troet, at jeg kunde.

Nogen Festlighed i Anledning af Eksamen var der ikke hverken paa Seminariet eller i mit Hjem. Men Eksamen var altsaa overstaet, og J. C. Christiansen havde ikke givet sine Penge ud til ingen Nytte. Med to pæne Papirer i Lommen kunde jeg nu drage ud i Verden. Men jeg har siden ofte tænkt, at hvis Livet kun bestod i at tage Eksamen, saa mener jeg nok, jeg kunde klare mig, men Livet er noget helt andet og langt sværere.

VI

I ODENSE

Jeg skulde altsaa nu til at være Lærer, og det havde jeg Lyst til, men helt uden Vemod var det alligevel ikke, det har jeg iøvrigt aldrig fortalt nogen før. Jeg havde i Virkeligheden endnu mere Lyst til at tage til København for at blive Student og læse videre ved Universitetet eller andetsteds. Drivkraften

var naturligvis først og fremmest Ærgerrighed, hvad jeg som de fleste andre har min Del af. Men det var nu ogsaa Trangen til at gaa i Dybden med Kundskabstilegnelsen. Jeg havde vel en Fornemmelse af, at jeg vidste lidt om mange Ting, men ikke noget virkeligt om nogen Ting. En af mine gode Kammerater, *Poul Sandager*, en Gaardmandssøn fra Vestjylland, der var blevet forlovet med P. Bojsens Datter, Jutta, tog til København, blev Student, cand. polyt. med 1. Karakter og Civilingeniør med Jernbaneanlæg som Fag. Men jeg kunde ikke komme med, da det var ganske umuligt at skaffe Pengene. Jeg holdt derfor klogelig min Mund og slog mig til Ro med det opnaaelige.

Jeg havde engang om Vinteren set i „Højskolebladet“, at de manglede en Lærer i Rudme Friskole paa Fyn. Jeg søgte Pladsen, og Grønvald Nielsen gav mig en varm anbefaling. Det var naturligvis en dum Idé af mig at tro, man havde nogen Brug for mig i Rudme. Man vilde have en Lærer i en moden Alder, en gift Mand, der kunde skabe lidt Hygge for Folk, der kom i Hjemmet. *J. P. Frandsen*, der var Lærer ved *Karoline Rasmussens Friskole* i Odense, fik Pladsen. Ved denne Friskole var Lønnen saa lille, at en gift Lærer umuligt kunde leve af den. Frandsens Kone maatte derfor drive en lille Købmands-handel, og saa kunde de ved fælles Hjælp lige slaa sig igennem. I Rudme blev de fri for en Butiksklokke, der ringede. Men man lagde Mærke til min Ansøgning, og Karoline Rasmussen skrev til mig og tilbød mig Frandsens Plads. Jeg tog imod den uden at tænke mig videre om.

Jeg skulde have 30 Kr. om Maaneden og frit Ophold, det var vist en meget almindelig Løn dengang. Men jeg skulde have 47 Timer om Ugen og undervise i saa at sige alle Fag undtagen Religion, Historie og Skrivning. 8 Timer om Dagen praktisk talt, naar 6 var det normale, og man lige var kommet fra Eksamensbordet. Uden Træning og desuden en Del forlæst. Det var faktisk helt taabeligt, og i lang Tid havde jeg

det da ogsaa saadan, at det blev sort for Øjnene hver Morgen, naar jeg stod ud af Sengen.

Men Pladsen var god. Karoline Rasmussen var et sjældent Menneske, noget i Retning af et pædagogisk Geni. Uden anden Uddannelse end et Par Højskoleophold var hun begyndt at holde Skole med eet Barn paa et Kvistværelse, og nu ledede hun en Skole med 135 Børn i 6 Klasser. Hun havde et Hjertelag og en Energi som faa. Men om hende har jeg skrevet flere Gange, bl. a. i min Bog „Friskolefolk“ II, Side 137, hvortil henvises. En Kollega, *N. Grønbæk*, blev min nære Ven.

I Følgeskab med ham kom jeg nu og da i Besøg hos et Par ældre Damer, der boede i en lille Gade i Nærheden af Flakhaven. Det var en Præsteenke, der hed Fru *Brandt*, og hendes Steddatter, Frøken *Christiane Brandt*. Det var et gæstfrit Hjem, og Frk. Brandt sang og spillede godt. Det var her, jeg fik min Sans vakt for god Solosang. En Aften, vi kom der, havde Frk. Brandt Besøg af en Veninde, der hed *Otta Brønnum*. Hun var Pianistinde og havde sin Virksomhed i London. Hun spillede for os, og skønt jeg vist egentlig ikke var musikalsk nok til rigtig at nyde Klavermusik, blev jeg dog den Aften – jeg kan vist godt sige – aldeles betaget. Frk. Brønnum spillede, som var hun og Klaveret eet. Jeg har aldrig oplevet noget lignende.

Grønbæk havde megen Sans for Humor, og han var ikke uden Selvironi. Engang var han i København, hvor han boede i Grundtvigs Hus. Da han en Morgen kom ud derfra og skulde over paa den anden Side Gaden, gik han i sine egne Tanker. I det samme kom en Svajer jagende forbi. Han slog et lille Slag med Cyklen, idet han sagde: „Naar De kommer herind, kan De være ganske rolig – vi skal nok passe paa!“ Den Historie morede Grønbæk sig meget over.

I det hele kom jeg godt ud af det med Husstanden. Med Undervisningen gik det ogsaa godt. Børnene kunde lide mig, og det var jo væsentligt.

Lønnen var ikke stor, hvorfor jeg spædede den op ved at give Privattimer. Men jeg havde ogsaa andet Arbejde. Det var vist den anden Vinter, jeg var i Byen, at jeg underviste i Dansk paa en Arbejderaftenskole. Det var gratis for Eleverne – det var det ogsaa for Lærerne. Det er for Resten mærkeligt: jeg har altid haft Talent til at faa de Ben, der ikke var noget paa.

Jeg trængte til videre Uddannelse og begyndte derfor at læse Engelsk hos Frk. *Frida Schmidt*, der var Medleder af en Handelsskole for Kvinder St. Knudsgade 24. Hun var et sjældent Menneske, men hende kommer jeg til at omtale senere. Med Tysk fortsatte jeg hos Lærer *J. E. Heilmann*, der var meget sprogkyndig, iøvrigt gift med en af Friskolens tidligere Lærere, *Dagmar Jensen*. De blev begge mine Venner. Resultatet af al denne Redelighed blev, at jeg den 13. Juni 1904 gik op til Tillægseksamen i Tysk og Engelsk. Det var saamænd selvste *Hans Brix*, der eksaminerede mig, men dengang var han endnu et almindeligt Menneske, Lærer ved Vesterals Realskole i Odense.

Selskabelighed – ja, den var der meget af. Vi kom ofte ud hos Forældrene, jeg tit til Dalum Mølle – for visse Aarsagers Skyld. Af jævnaldrende kom jeg mest sammen med to unge, begavede Handelsmænd, *Aksel* og *Edvard Rasmussen*. De kom ligeledes meget paa Møllen, Edvard ogsaa for visse – andre – Aarsagers Skyld.

Men iøvrigt var Odense en levende By. Der var en stor Højskoleforening med mange Foredrag, hvoraf jeg hørte de fleste, et Par aarlige Baller, som jeg nødigt lod gaa fra mig, og forskelligt andet godt. Der holdtes Foredrag andre Steder i Byen. Jeg husker, at jeg hørte Højskoleforstander, Dr. *Jens Nørregaard* holde tre Foredrag om Grundtvigs folkelige Syn. Det udtrykte han i de tre Sætninger: *Aand er Magt – Aand virker gennem Ordet – Aand virker kun under Frihed*. Naar jeg den-

gang havde hørt et Foredrag eller en Prædiken, kunde jeg huske det næsten altsammen bagefter. Det kan jeg ikke mere – desværre.

Odense Højskoleforening havde netop paa den Tid oprettet et Ungdomshjem. Der var Bolig for et Par Værtsfolk, en flink og meget interesseret Mand, der hed *Knud Jensen*, og hans Kone, og saa var der et større Lokale, hvor unge Mænd kunde samles i deres Fritid og hygge sig med Læsning af Aviser og Bøger, med forskellige Brætspil eller Samtale. Men Højskoleforeningen ønskede at have en tilsynsførende, der nu og da kom til Stede, underholdt de unge og sørgede for god Orden. Dette Hverv blev overdraget mig, og her tilbragte jeg adskillige Aftener.

Der var ogsaa gode Præster. Jeg gik mest hos *E. Koch* i Hospitalskirken, men hørte ogsaa jævnlig *Johan Clausen* i Valgmenighedskirken.

Koncerter var der ligeledes. Militærmusikken spillede hver Søndag paa Flakhaven, det var nok værd at høre. Studenter-sangerne hørte jeg synge for første Gang. Det blev heldigvis ikke sidste. Et finsk Orkester fra de opløste finske Regimenter hørte jeg spille. Jeg tror aldrig, jeg glemmer deres Udførelse af Bjørneborgernes March. Det var der Lidenskab i. Man fik en Fornemmelse af, at det var Mennesker, der elskede deres Musik. Ja, og deres Land.

Fyns Stifts Læseforening var jeg Medlem af. Det var en fornem Institution, hvis Medlemmer havde Adgang til i Foreningens Baade at „sejle op ad Aaen“. Men endelig var der det udmærkede Teater med *Albert Helsengreen* som Direktør og Komikere som *Holger Strøm* og *William Bewer*, der lever endnu, samt Elskerparret *Alfred Stigaard* og Frue. Ja, der var naturligvis mange flere. Paa dette Teater var jeg hyppigt Gæst, og her saa jeg bl. a. „Raskolnikow“, „Svend Dyrings Hus“, „Købmanden i Venedig“ (*Helsengreen* var *Shylock*, jeg glem-

mer ham aldrig), „Capriciosa“, „En Spurv i Tranedans“, „Moderate Løjer“, „Genboerne“, „Hans Højhed“ (med Stigaard som Carl Heinz og hans Frue som Käthi. Det var noget, der vakte Stemning i alle unge Hjerter), „Den politiske Kandestøber“, „Erik Ejegods Pilgrimsfærd“, „Der var engang“ og meget andet. Jeg hørte ogsaa *Herman Bang* læse op. Han fremtraadte i Kjole og hvidt med høj Hat og hvide Handsker.

Tre Begivenheder skal lige noteres. Jeg var paa Session i Horsens og blev kasseret, hvad der var heldigt, for hvad skulde Militæret dog have faaet ud af mig? Gjødved stod stadig i Mindets Glans, og da Andenlærerembedet ved Byens Folkeskole blev ledigt, søgte jeg det og blev indstillet som Nr. 3. Jeg havde den største Eksamen, men var den yngste. Det gik i alle Maader rigtigt til, for Nr. 1, *J. P. Jørgensen*, der fik Embedet, var baade den ældste, den mest modne og i det hele den bedst egnede. Den tredie Ting bevarede jeg som en Hemmelighed i mange Aar. I „Højskolebladet“ læste jeg, at man søgte en Lærer paa en dansk Højskole i U.S.A., og jeg vilde meget gerne have haft Pladsen, men jeg søgte den ikke af Hensyn til mine Forældre. Jeg var jo eneste Barn, og hvordan skulde de holde ud at undvære mig, maaske i flere Aar? Det var en god Bekendt af mig, der fik Stillingen. Jeg kendte ham fra Gjødved, men han havde ikke faaet Eksamen. Hvis jeg havde søgt Pladsen, tror jeg, jeg havde faaet den, men det skulde nu ikke saadan være, som det hedder hos Blicher. Mange Aar efter fortalte jeg Mor om denne Plan, og hun svarede, at det havde de da ikke haft noget imod. De havde gerne set, at jeg var kommet ud at se mig om.

Men i Sommeren 1904 skete der noget helt andet. En Dag fik jeg Brev fra *Johannes Bojesen*, der var Gymnastiklærer paa Frederiksborg Højskole og tillige knyttet til Teknisk Skole i Hillerød. Han meddelte, at der til 1. November skulde oprettes en Haandværkerdagskole i Tilknytning til Teknisk Skole,

og der manglede man en Lærer i de almene Fag. Vedkommende skulde bo paa Højskolen, hvor han fik frit Ophold mod at undervise 2 Timer daglig i Regning. Timerne paa Haandværkerskolen skulde betales med 4,50 Kr. maanedlig for hver ugentlig Time. Efter Aftale med Holger Begtrup forespurgte han nu, om jeg vilde overtage denne Stilling.

Begtrup kendte mine Forældre, og det var under et Besøg hos dem, at han ved at se paa mit Portræt og tale med dem, havde faaet den Tanke, at jeg maaske var brugbar.

Jeg svarede imødekommende, men betingede mig, at jeg fik 50 Kr. om Maaneden, hvad man gik ind paa. Jeg maatte saa forlade en Skole, som jeg holdt af, saavel Børnene som mine Medarbejdere, men af lang Varighed kunde dette ikke blive, selv om jeg det andet Aar var avanceret til 35 kr. om Maaneden. Jeg var nemlig blevet forlovet med *Signe Jakobsen Østergaard*, Datter af Møller og Bager *Jens Jakobsen* i Dalum, og nogen Høkerforretning agtede vi ikke at drive for at leve.

VII

NORDSJÆLLAND

Den 1. November 1904 rejste jeg fra Odense til Nordsjælland, og her har jeg levet siden. Paa Højskolen skulde jeg have det dygtigste Regnehold – „Hvis De da ikke er bange for det?“ spurgte Begtrup, men det var jeg ikke – og saa det mindst dygtige. Desuden hørte jeg daglig Bredsdorffs Foredrag fra 11 til 12 og Begtrups fra 5³⁰ til 6³⁰. Den øvrige Del af Eftermiddagen virkede jeg paa Haandværkerdagskolen, hvor jeg fik 15 Timer. Det gav altsaa 67,50 Kr. om Maaneden. Nu kunde jeg da efterhaanden faa betalt min Boghandlerregning i Odense. Noget af det første, jeg foretog mig, var naturligvis at gaa op og hilse paa Skoleinspektør *P. Petersen*, der var Haandværkerdagsskolens Skaber og Leder. „Hvad er Deres Far?“ spurgte han. – „Husmand.“ – „Hvor meget har De til Eksamen?“ – „137

Points.“ – „Det var meget. Det *var* meget!“ Fra det Øjeblik tror jeg egentlig, Skoleinspektøren og jeg var Venner. Han var selv en Husmandssøn fra Midtsjælland, og han havde taget Lærereksamen fra Jonstrup med Udmærkelse.

Under de nye Forhold var der meget at opleve: To Foredrag om Dagen af to af Højskolens dygtigste Mænd. „Hvem kan holde Skole som Bredsdorff og mig?“ skal Begtrup have sagt under en Foredragsrejse i Jylland. Nej, saamænd. Jeg har imidlertid skrevet saa meget baade om Begtrup og Bredsdorff – f. Eks. i „Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn“ – at jeg slet ikke har Lyst til at udbrede mig ret meget mere herom. Bredsdorff var den friskeste, han talte om moderne Digtere, og dem havde jeg ikke hørt noget om før. Begtrup var en meget stor Taler, men ingen af dem erstattede Byskov, som jeg nu en gang havde knyttet mit Sind til, vel bl. a. fordi vi havde flere Berøringspunkter.

Jeg aflagde Besøg paa Frederiksborg Slot og i København, hvor jeg havde en Ven fra Odense, stud. mag. *Johannes Jørgensen*, der var meget villig til at vise mig Hovedstadens Seværdigheder. I Februar 1905 var jeg første Gang i Det kongelige Teater, hvor jeg saa Ibsens „Gengangere“. Hvor har jeg haft mange rige Timer i dette høje Kunstens Tempel!

Men tilbage til Livets Prosa. Hverken Haandværkerdagskolen eller Højskolens Vinterskole varede længere end til 1. April, og til den Tid vilde jeg altsaa staa ledig paa Torvet. Men det kom jeg nu ikke til, for en skønne Dag fik jeg et Brevkort fra Rektor, Dr. phil. *Karl Hude*, Frederiksborg Stats-skole, der bad mig komme ind paa hans Kontor til en Samtale. Jeg kendte ham af Omtale, for et Par af Begtrups Sønner gik paa Skolen, men det var alligevel med en Smule Hjertebanken, jeg traadte ind til den lærde Herre. Ja, der var det, at Elementarskolen – som iøvrigt var under Afvikling – manglede en Lærer, der fra 1. April kunde overtage en Del Timer i 4. og 5.

Elementar, Løn 1000 Kr. aarlig, om jeg kunde paatage mig det? Jo, det lød jo meget interessant – det kunde jeg godt. Og saa begyndte jeg der den 1. April, et Værelse lejede jeg hos Bojesen, og Kosten fik jeg hos *Ole Jensens*, de rare Mennesker, som jeg siden skulde faa saa meget med at gøre. Et Aars Tid efter flyttede jeg iøvrigt ind til Byen for at komme nærmere til Skolen.

Man kan nok sige, det var en Luftforandring at komme fra Højskolen og til Statsskolen, hvor der herskede den mest fuldkomne Form. Naa, det gjorde nu ikke mig noget. Jeg lærte hurtigt at gaa ved den rigtige Side, og indirekte Tiltale havde Byskov af Hensyn til en forestaaende Eksamen sat os ind i.

Statsskolens Lærere var en ejendommelig Samling, alle forskellige og næsten alle Originaler, men jeg kunde lide dem. Det er vel for meget at sige, at jeg holdt af dem, men noget i den Retning. Selv Overlærer *Aagaard*, den allermest originale, der en Dag oppe paa Lærerværelset udtrykte sit Livssyn i Ordene: „Menneskehjertet bestaar – og saa bandede han højt og dyrt – ikke af andet end Frygt og Begærlighed!“ Det var jo ikke ligefrem Højskoletale. Overlærer *Godskesen*, et rart Menneske, Fynbo og noget lyrisk, svarede straks: „Ja, det kan jo godt være, at *Deres* Hjerte ikke bestaar af andet, Overlærer Aagaard, men ellers –“ De andre Lærere svarede aldrig paa Aagaards Udgydelser.

Rektor Hude var vist den allermest formelle paa Skolen. Naar vi mødtes om Morgen, gav han Haanden til de fleste af Lærerne, men ikke til Overlærer Aagaard, som han ikke kunde lide, – og det var gensidigt – ikke til Gymnastiklærer *Kjølner*, der var forhenværende Oversergent ved Husarerne, og – naturligvis – ikke til mig. Vi fik hver et Buk, som blev gengældt.

Børnene var flinke, men ogsaa de var af en hel anden Art end dem, jeg hidtil havde truffet paa. Det var Bourgeoisibørn.

Der var endda en Grevesøn imellem. Men lærte jeg noget ved at omgaas Lærerne, lærte jeg mere i mit Samvær med Børnene. Mange af dem er siden blevet til en hel Del, to til Professorer og andre andet stort.

Man skulde passe sine Ting, det blev der holdt Øje med, Men det var jeg villig til. I Frikvartererne kunde det hælde, at Rektor ogsaa gik en Tur frem og tilbage paa Legepladsen med mig. Han talte om vort Sprog, som han vidste meget om, og jeg interesserede mig en hel Del for. I en saadan Forbindelse bemærkede han en Dag: „De taler ikke Rigssproget korrekt, Hr. Uhrskov!“ Det vidste jeg godt, at jeg ikke gjorde, og det gør jeg heller ikke endnu, men jeg kan tale Jydsk, naar det skal være, og det gør jeg nu og da, naar jeg er gal i Hovedet eller i mit allerbedste Humør.

Jeg oplevede for Resten meget i de Aar. I Dagene 9.–20. Juli 1906 foretog jeg min første Udenlandsrejse. Jeg cyklede til Korsør, tog med Damper til Kiel og var nu pludselig i Tyskland. Jeg besaa Byen, cyklede Nordpaa til Slesvig og Danevirke. Jeg var inde i Lille Danevirke Kro for at faa noget at spise. Mens jeg ventede paa Maden, bladede jeg i Fremmedbogen, hvor jeg traf mange danske Navne. Men al Læsningen var ikke lige opmuntrende, f. Eks. følgende: „For 40 Aar siden stod den danske Hær paa dette Sted. Gid den snart stod her igen!“ Nedenunder havde en Tysker med fed Skrift og Streg under svaret med Ordene: „Wir Deutschen fürchten Gott, sonst Niemand in der Welt!“*) Jeg forstod ikke, at en dansk Mand kunde være saa taabelig at ønske Krig med Tyskland, men saadanne Personer fandtes altsaa. Det var med en egen Stemning, man gik langs det gamle Danevirke med Resterne af Valdemarsmuren. Jeg har siden erhvervet en Radering af dette Parti, et Kunstværk, der har glædet mig meget. Under Vandringen langs Danevirke mødte jeg en dansk Student. Han

*) Vi Tyskere frygter Gud, ellers ingen i Verden.

var Søn af en Herredsfoged i Randers, jeg var Søn af en Husmand i Tørring. Det gjorde naturligvis en Forskel. Men *L. P. Borberg*, som han hed, og jeg blev imidlertid gode Venner, og vi fulgtes ad op forbi Isted, Sankelmark og de andre minderige Steder for at ende paa Broager, hvor vi overnattede hos en af de gæstfrie danske Bønder.

Jeg var hjemme i Tørring den 20. Juli efter en udbytterig Tur. Jeg saa aldrig Borberg mere, men jeg tabte ham ikke af Syne. Han endte som Direktør for Sygekassevæsenet. At han heller ikke havde glemt mig, fik jeg et Bevis paa, da jeg til min 70 Aars Fødselsdag fik et Brev fra ham. Vi vekslede nu et Par Breve og et Par Bøger – til gensidig Glæde, tror jeg.

Tirsdag den 11. September begyndte en ny Epoke i mit Liv. Jeg var blevet Lærer ved den Aaret før oprettede Hillerød Handelsskole, hvis Forstander var Adjunkt *Julius Nielsen*, en Mand, der var mig særlig bevaagen. Jeg skulde undervise i Handelskorrespondance, hvortil et Par Aar senere kom Handelsregning. Dette nødvendiggjorde, at jeg 1907 deltog i et Kursus paa Aarhus Handelshøjskole. Ved et senere Feriekursus sammesteds var det Handels- og Vekselret samt Korrespondance, det drejede sig om. Jeg havde nu i en Aarrække tre Afteners Undervisning paa Handelsskolen. Det var meget fornøjeligt, og det gav jo ogsaa et Par Skilling. Signe og jeg vilde gerne giftes, men der skulde meget til for at sætte Bo.

I Oktober 1906 havde jeg en Oplevelse af en hel ny Art. Jeg fik Indpas i *Henrik Pontoppidans* Hjem i Helsingørsgade. Pontoppidans havde to Børn, *Else* og *Steffen*, der gik i Elementarskolen, men for Steffen kneb det lidt at følge med i Dansk, hvorfor man bad mig give ham nogle Privattimer i dette Fag. Jeg sagde ja, og da Undervisningen foregik i Hjemmet, og da baade Pontoppidan og Fruen var meget gæstfrie, fik jeg adskilligt mere ud af disse Besøg end Timelønningen. Det var jo baade noget nyt og noget spændende at komme i Huset hos

en af Danmarks største Digtere. At det ogsaa kom mig til direkte Nytte, skal vi tale om senere.

I 1907 skete der ogsaa noget nyt, denne Gang noget afgørende i mit Liv. Bredsdorff oprettede Roskilde Højskole, der skulde aabnes den 3. Maj 1907. Ved Frederiksborg Højskole blev nu en fast Lærerplads ledig, og den tilbød Holger Begtrup mig. Aarlig Løn 800 Kr. samt frit Ophold. Jeg sagde naturligvis ja. Jeg maatte altsaa opgive Elementarskolen til Maj, men beholdt dog nogle Timer til Sommerferien for at gøre Overgangen lettere for Skolen.

Da jeg nu skulde forlade dette Arbejde, bad jeg Rektor om en anbefaling – man vidste jo aldrig, hvad man kunde faa Brug for i Fremtiden. Den fik jeg, og den lyder saaledes:

„FREDERIKSBORG STATSSKOLE

27. Maj 1907.

Nuværende Højskolelærer A. K. Uhrskov har siden 1. April 1905 været fast Lærer ved den til Statsskolen knyttede Elementarskole og undervist i de forskellige Skolefag. Med gode Kundskaber og stor Lærerdugtighed forbinder han en ikke ringe Energi, og da han tillige har forstaaet at gøre sig baade respekteret og afholdt af Eleverne, er Udbyttet af hans Undervisning blevet særdeles tilfredsstillende. I sit Forhold til Statsskolens Lærere er han optraadt med den største Takt, saa alle sikkert vil være enige i at beklage hans Fratræden.

Karl Hude.“

Det var mig en Fornøjelse mange Aar efter at kunne skrive en Artikel i Frederiksborg Amts Avis i Anledning af Hudes 70 Aars Fødselsdag. Jeg nævnte her, at Hude var en udpræget Akademiker, og at han havde et køligt Ydre, men et varmt

Indre. Herpaa fik jeg et Svar, som jeg finder saa karakteristisk, at det bør gengives her. Det lød saaledes:

„30. VIII. 30.

Kære Hr. Uhrskov!

Tak for Deres venlige Brev og for Deres smukke Artikel, som glædede mig meget, fordi De har opfattet mig saa rigtigt, tror jeg da. Jeg mindes altid med Glæde den Tid, De virkede sammen med mig ved Skolen, og – nu maa De ikke blive fornærmet – der er gaaet en Akademiker tabt i Dem.

Med venlig Hilsen fra min Kone

Deres

Karl Hude.“

Jeg satte megen Pris paa Bredsdorff, og jeg skrev derfor i Anledning af hans forestaaende Afrejse en Artikel om ham i „Nordsjællands Venstreblad“. Et Par Dage efter sagde Begtrup til mig: „Det var en god Artikel, Du skrev om Bredsdorff. Kun er det ikke rigtigt, naar Du skriver, at han er beskeden, for det er han ikke. Han ved meget godt, hvad han er værd.“

Jeg har siden tænkt en Del over det med Beskedenhed. Jeg tror overhovedet ikke ret meget paa Menneskers Evner i den Retning. Enten er det Høflighed eller Forstillelse. I visse Tilfælde kan det endda udarte til Hykleri. Jeg har kendt Mænd, som foregav at være særdeles beskedne. I Virkeligheden havde de ligesaa megen Selvfølelse, som jeg har, og det siger en Del. Det gælder her som i Livets andre Forhold at være *naturlig*. Men det er ganske vist ikke saa let. Imidlertid tror jeg ikke, jeg senere har brugt Ordet *beskeden* om nogen af de mange, jeg har biograferet i Artikler eller Bøger.

Jeg var stadig optaget af at udvide mine Kundskaber. I al den akademiske Luft, jeg færdedes i, var det rimeligt, at den gamle Tanke om at blive Student dukkede op igen, men Van-

skelighederne var for store, og jeg opgav Planen. Et Par Aar senere tænkte jeg paa at besøge Statens eetaarige Kursus, men saa skulde jeg under mine Forhold undvære al min Indtægt et Aar og laane de Penge, der skulde til. Laane Penge har jeg altid haft en vis Skræk for, og saa opgav jeg ogsaa det. Men privat Uddannelse kunde jeg jo da tage det af, jeg orkede. Jeg læste Fransk hos *Dora Bülow*, der underviste Begtrups og Ole Jensens Børn. Jeg gik videre med Engelsk hos *Ida Wimmer*, der var kgl. Translatrice og Timelærerinde ved Statsskolen. Hun blev nogle Aar efter gift med Lektor *H. Boisen*, med hvem jeg senere fik et udmærket Samarbejde i Historisk Samfunds Bestyrelse. Det var naturligvis ikke alene for at lære Gloser, jeg søgte videre Uddannelse i Engelsk. Det var for at faa en Smule Indblik i engelsk *Aand*, jeg gjorde det, og her var Frk. Wimmer en udmærket Vejleder. Det maa vist have været paa den Tid, jeg fik fat i et Bind engelske Digte, hvoraf især et af den amerikanske Digter, *Longfellow*, greb mig. Det lyder saaledes:

„THE ARROW AND THE SONG

I shot an arrow into the air,
It fell to earth, I knew not where;
For, so swiftly it flew, the sight
Could not follow it in the flight.

I breathed a song into the air,
It fell to earth, I knew not where;
For who has sight so keen and strong,
That it can follow the flight of song?

Long, long afterward, in an oak
I found the arrow, still unbroke;
And the song, from beginning to end,
I found again in the heart of a friend.“

Jeg ved godt, det ser noget fordringsfuldt ud at citere et Digt paa et fremmed Sprog, men jeg kan ikke undvære dette Digt.

Det har betydet saa meget for mig. Hovedindholdet er iøvrigt følgende: Digteren siger: Jeg skød en Pil af, den fløj bort gennem Luften. Jeg ved ikke, hvor den blev af. – Jeg kvad en Sang – sagde et venligt Ord – hvad der blev af det, ved jeg heller ikke. – Men mange Aar efter fandt jeg Pilen, endnu ubrudt, i en Eg, og det venlige Ord fandt jeg i en Vens Bryst.

Der er dybe Tanker i dette Digt. Der er baade vemodige og opmuntrende. Især giver det naturligtvis en Lærer Grund til Overvejelse.

Og nu skulde jeg altsaa til at undervise dansk Ungdom. Saa gjaldt det om, hvad jeg kunde bringe den.

VIII

FREDERIKSBORG HØJSKOLE

Frederiksborg Højskole, som *Holger Begtrup* havde oprettet 1895, var en af Landets største, godt 200 Piger om Sommeren og 120–150 Karle om Vinteren. Det havde nok været mest heldigt, om jeg var begyndt med Vinterskolen, men det var til Maj, man havde Brug for mig, saa nu maatte jeg altsaa tage fat.

Jeg skulde naturligtvis undervise i Dansk og Regning, men jeg skulde ogsaa holde Foredrag, *Foredrag* for to hundrede unge sommerklædte, livsglade Piger i 18–20 Aars Alderen eller lidt mere. Der sad de alle foran mig, hver med sin Individualitet, hver med sine Forhaabninger til Fremtiden og foreløbig til de tre forjættende Sommermaaneder. De saa op paa mig – hvad mon det er for en Fyr, ham den lange med det store Haar? Et drilsk Smil søgte de underfundigt at skjule med et Blik ned i Sangbogen. Jeg rømmede mig for at skabe Ro og Højtidelighed: Skal vi synge Nr. . . og saa sang vi. (Saa gik da den Tid). Jeg hutlede mig igennem Timen og den næste med, blev vist nok nu og da en Smule sentimental, hvorefter Pigerne ogsaa blev sentimentale. Men vi kom udmærket ud af det med hinanden, og det blev en rigtig sentimental Sommer.

Mon ikke det var i Ferien efter den første Sommerskole, jeg oplevede en lille Pudsighed derhjemme i Tørring. Der var et Ægtepar, hvor Konen ikke hørte til de allerhøjest begavede, jeg i mit Liv har truffet. Hun skulde have en Datter konfirmeret, og saa havde hun hørt, at det skulde være fint at faa Is ved en saadan Lejlighed. Altsaa sendte hun Manden hen paa Mejeriet for at købe to Pund Is. Det gnavede Selskabet saa i sig efter Stegen. Men Konen syntes nu ikke, det smagte af ret meget, og koldt var det jo da ogsaa. Hin Kone traf jeg en Dag, jeg var cyklende i Alsted Skov. Vi kom i Snak, og jeg fortalte, at jeg var blevet Lærer paa en Højskole. „Ja, A vil jo godt sejj,“ sagde Konen, „at hvem der er en lille Kon stjave, de kan have godt af at komme saadan et Sted hen.“

Jeg tænkte paa den forløbne Sommers Piger. Synderlig „stjave“ gjorde de egentlig ikke Indtryk af at være.

Jeg ved ikke, om det var den Sommer eller senere, Begtrup en Dag sagde til mig: „Naar jeg faar en ny Lærer, prøver jeg altid at finde en eller anden alvorlig Fejl hos ham. Engang maa den jo nemlig vise sig, men har jeg først fundet een rigtig solid Fejl, slaar jeg mig til Ro med, at saa kan der vel ikke komme saa megen anden Overraskelse.“

Han var vist paa det Tidspunkt beroliget. Hvilken Fejl han fandt hos mig, sagde han naturligvis ikke noget om. Formentlig lidt Kantethed, lidt Stridbarhed, en Smule Træng til at kværule. Kort sagt: jydsk Sind.

Men saa var der jo Begtrups egne Fejl. En af de mindre var, at han godt kunde være en Smule sippet. I Hillerød havde jeg haft mine Fritids-Fornøjelser, og det var en lille L'hombre Lørdag Aften sammen med tre andre Lærere: *Anth. Sørensen* i Nyhuse og de to Kommunal lærere i Hillerød *Olaf Rye Christiansen* og *Frederik Larsen*. Det var Sørensen, der havde lært mig dette Spil, og det skal han ikke have Utak for. Han var ogsaa fra Gjedved, men et Aar yngre end jeg, saa jeg kendte ikke meget

til ham, før jeg traf ham her. Han var fornøjelig at spille med. Christiansen og Larsen var ogsaa hyggelige at være sammen med. Det var i det hele Aftener, hvor man fik den Andetstedsnærvarrelse, man trængte til oven paa Ugens Slid. Men saa kom jeg jo til Højskolen, og nu skulde man til at være højtidelig og aandelig. Naa ja, alting med Maade. Det var forbudt Eleverne at spille Kort paa Værelserne, og det var i sin Orden. Jeg boede paa Skolen det første Par Aar, og jeg spillede heller ikke Kort paa mit Værelse i Skoletiden, saa det kunde ingen Forargelse vække. Men inde i Byen og paa mit Værelse i Ferien kunde det nok hænde. Og saa var der jo det formastelige, at det skete, Ole Jensen og Bojesen spillede en lille Whist sammen med mig og en tilfældig Fjerdemand. En Eftermiddag i Sommerferien sad vi saamænd og dyrkede Sporten i Bojesens Taarnværelse, da Begtrup uheldigvis traadte ind. „Bavs, bavs!“ sagde han, og det betød Misbilligelse. Han kunde ikke lide, at hans Lærere spillede Kort, og det syntes jeg var sippet.

De to første Aar boede jeg som nævnt paa Skolen, jeg havde et stort og godt Værelse, der her *Solstuen*. Men der var en Hage ved Sagen; Karlene rejste sidst i Marts, Pigerne sidst i Juli, og mit Værelse laa i en Fløj, hvor der var milelangt til menneskelige Boliger, hvor der var øde og tomt, naar Eleverne var rejst. Man savnede Arbejdet, Selskabeligheden, alt det pulserende Liv, der ellers rørte sig omkring En. Nu gav hvert af ens Trin Genlyd, og om Aftenen var der buldrende mørkt overalt.

Det var ved saadanne – og mange andre – Lejligheder, jeg kom til at tænke paa *Henrik Ibsens* Digt „Borte“. Men det har en lille Forhistorie, som vi maa have med. Nordmanden *Christopher Bruun*, der var med som frivillig i 64, havde en Broder, Petter, og en Søster, Thea, der begge havde svage Lunger, hvorfor de sammen med deres Mor, en Tid ogsaa Christopher, opholdt sig i Italien i længere Tid for, om de to Søskende muligt kunde genvinde deres Helbred. I Italien levede *Henrik*

Ibsen ogsaa dengang, og nu gengiver vi et Par Linier af, hvad *John Paulsen* i sin Bog „Samliv med Ibsen“ fortæller. Ibsen boede i den lille By Arizzia, der ligger i Albanerbjergene ikke langt fra Rom. Her mødte han Thea Bruun, „den unge, fromme norske Pige . . . der stod som med en Glorie af Renhed om sin blege til Døden viede Pande, og som uden at vide det blev Forbilledet til *Agnes*.

Thea Bruuns kærlighedsfyldte, opofrende Væsen kunde Ibsen senere hen aldrig glemme – og det var hende, til hvem han, efter at de en Aften havde været sammen i Selskab, skrev Digtet „*Borte*“.

Dette Digt lyder saaledes:

„De sidste gæster
vi fulgte til grunden;
farvellets rester
tog nattevinden.

I tifold øde
laa haven og huset,
hvor toner søde
mig nys berused.

Det var en fest kun
før natten den sorte;
hun var en gæst kun, –
og nu er hun borte.“

Det midterste Vers gengav netop det, jeg følte, naar et Elevhold var rejst. De gifte Lærere kunde bedre tage det. De havde deres Hjem og var et godt Stykke borte fra de tomme Stuer.

Arbejdet med at undervise Højskolens Ungdom var en dejlig Beskæftigelse. Det har altid moret mig at undervise, men at staa over for en Flok unge Mænd eller unge Piger – det var en Fest. Der var ingen Eksamen, der skulde bestaa, intet Pensum, der skulde gennemgaas. Der var en modtagelig Ungdom,

som gerne vilde lære noget, det var ens Ligemænd, som man kunde fortælle en Historie for, saa de morede sig. Vi sang sammen – „sang, saa det klang“. Pas nu paa, Du ikke bliver sentimental, Du gamle! Ja, jeg ved det godt, det er farligt, men jeg kan faktisk ikke med jævne, danske Ord udtrykke, hvor meget jeg holdt af disse unge friske, ukrukkede Naturbørn, som de for de flestes Vedkommende var. Hvis en eller anden af mine gamle Elever tilfældigt skulde faa Øje paa dette, saa modtag jeres gamle Lærers varme Hilsen og vid, at det var mig en Oplivelse at være sammen med jer!

Der er Tungsind i min Slægt, og jeg har ogsaa en Rem af Huden, men hvis den første Time paa Skolen gik godt, og det gjorde den ofte, saa var Dagen reddet, saa blev der sjældent flere Skyer paa Himlen den Dag.

Nu maa man ikke tro, at mine Timer blev fyldt med Skøn-aanderi og Sludder og Vrøvl, for det gjorde de ikke. Vi bestilte noget, og jeg anstrengte mig for at intensivere min Undervisning saa meget som muligt. Allerede den første Vinter udarbejdede jeg en ny Regnebog, der skulde tage Sigte paa praktiske Forhold. Opgaverne burde ikke være med mere tilfældig Iklædning. De skulde samtidig med, at de indøvede Talbehandling, give en lang Række praktiske Oplysninger om Livets forskellige Forhold. „Regnebog for Voksne“ I-II Del udkom en af de første Dage i November 1908, og den fik efterhaanden god Udbredelse.

Senere kom jeg til at undervise i Fysik, et dejligt Fag, som navnlig de unge Mænd var meget lydhøre for. Vi fik efterhaanden en rigtig god fysisk Samling, og det støttede meget. Højdepunktet var Røntgenstraalerne, hvor man kunde se Mønterne i en Pung og Knoglerne i en Haand. Jeg holdt af at krydre Undervisningen med en lille Historie. Det lavede op. Her fik jeg fat i et Par Ting, som Professor C. Christiansen (1834–1917) underholdt sine Elever med. Han var en Gaardmandssøn

fra Vestjylland, blev en stor Fysiker og Professor ved Universitetet, men underviste samtidig ved Polyteknisk Lærestanstalt. Han var i Besiddelse af et tørt Lune, og det gav sig Udslag i forskellige Bemærkninger, som han krydrede sin Undervisning med. Et Sted sagde han: „Naar De ser herop, mine Herrer, saa vil De faa at se – at De ingenting faar at se.“ Det var en fortræffelig Vending at bruge, naar man stod over for et Forsøg, der muligt kunde mislykkes. Paa et bestemt Sted i en anden Forelæsning sagde han: „Her plejer jeg at sige en Vittighed!“ Disse to Bemærkninger havde jeg megen Nytte af, og jeg benyttede dem flittigt.

Jeg arbejdede ihærligt med Faget og skrev ogsaa her en Skolebog. 1913 udkom, ligeledes hos Gyldendal, „Fysik for Højskoler og Efterskoler“, der efterhaanden ogsaa fik god Udbredelse.

I skriftlig Dansk var det for de mandlige Elevers Vedkommende betydningsfuldt at lære dem noget af det „i Livet anvendelige“ for at bruge et af Skoleinspektør Petersens Udtryk. Jeg forsøgte med Postblanketter og Fragtbreve. Jeg lod dem udarbejde Ansøgninger, Kvitteringer, Fuldmagter m. m. Men der skulde en Ledetraad til, og 1918 udsendte jeg „Brevbog for Landmænd“. Alle disse tre Bøger kom i flere Oplag og bragte min Økonomi en kærkommen Støtte.

Det var nu ikke alene den reale Læsning, jeg beskæftigede mig med. Jeg læste meget andet, Drachmanns Digte for Eksempel. Her var der atter Fyndord at hente. „Oven over Skyerne er Himlen altid blaa.“ Ja, det lettede faktisk til Tider, naar Skyerne hang lidt lavt i ens Sind. Dybere endnu gik Linierne: „Jeg er kun et Instrument. Mestren paa mig spiller.“

Jeg har ikke naaet at læse ret meget af *Georg Brandes*, desværre, men en enkelt af hans Bøger kom jeg da igennem, og her fandt jeg et Tankeglimt, som man jo ogsaa kan kalde det: „Genialitet er den lange Udholdenhed.“ Der stod intet om, hvor

han havde det fra, men dette Ord tog jeg til mig. Genial i Ordets almindelige Betydning vidste jeg nok, jeg ikke var, men „den lange Udholdenhed“ den var der en Mulighed for at tilvejebringe. Det var jo en Viljesag. Det er vist Ibsen, der siger: „Viljen frigør eller fælder.“

Man kan maaske forstaa, at jeg havde Tiden godt optaget. Haandværkerdagskolens Timer havde jeg for Størstedelen beholdt, mens jeg underviste ved Elementarskolen. Og hertil kom altsaa Handelsskolens. Da jeg gik over til Højskolen, maatte jeg opgive Haandværkerdagskolen, idet jeg dog stadig havde et ugentlig Foredrag. Handelsskolens tre Aftener beholdt jeg derimod. Og dette Arbejde udvidedes 1910. Da Julius Nielsen blev udnævnt til Rektor i Ribe, manglede Handelsskolen pludselig en Forstander. Der var en Lærer ved Skolen, som var betydelig ældre end jeg. „Men det kan ikke nytte at sætte ham til at være Forstander,“ sagde Nielsen, „man skal kunne flytte en Lineal og sige „Hold Mund, Dreng!“ samtidig, og det kan han ikke.“ Da jeg formentes at kunne noget saadant, blev jeg Skolens Leder. Den var iøvrigt dengang ganske lille. Der var kun et Par Elever i ældste Klasse, i de andre var der flere. Men efterhaanden fik jeg Skolen arbejdet op. Mine udenoms Indtægter voksede altsaa, og den Tid nærmede sig, da Signe og jeg mente det forsvarligt at sætte Bo. Men Forholdet var det løjerlige, at man som Højskolelærer faktisk skulde have Forstanderens Tilladelse for at gifte sig. Jeg fik dengang 1000 Kr. om Aaret samt Opholdet. Hvis jeg giftede mig, skulde Kost og Logi omsættes i Kontanter, det betød naturligvis en øget Udgift for Skolen, og det var da heller ikke enhver ung Lærer, der opnaaede dette. Jeg henvendte mig og fik det bevilget, idet Begtrup bød mig 1600 Kr. om Aaret i Løn, at udbetale med 200 Kr. for hver Skolemaaned. Jeg sagde ja – formentlig ogsaa Tak, skønt jeg fandt Lønnen lille og vidste, at vi ikke kunde leve af den. Men jeg havde jo Handelsskolen, nogen Foredrags-

virksomhed og en Del Arbejde med Pennen. Nu skal det indrømmes: Arbejdet paa en Højskole var ikke nær saa anstren- gende som i en Børneskole. Jeg havde vel 17-18 Timer om Ugen. Der krævedes adskillig Forberedelse ganske vist, og man skulde tage sig af Eleverne med Besøg i Hjemmet, Udflugter o. l. Men alligevel blev der Tid til anden Syssel, og det passede mig godt. Initiativ har jeg aldrig savnet, Arbejdslyst heller ikke. Det skal da ogsaa noteres, at man paa Højskolen havde Ferie i April samt i de tre Efteraarsmaaneder.

Den 18. Maj 1909 blev Signe og jeg gift. Pastor E. Koch viede os, og Brylluppet stod i Dalum Mølle.

Et Par Maaneder senere kom vi faktisk paa Bryllupsrejse. Jeg havde i længere Tid haft Bisselæder i Skoene. I August. 1908 var det lykkedes mig at komme en Tur til Tyskland sam- men med den tidligere nævnte Kontormand fra Odense, Ed- vard Rasmussen. Vi skulde til Berlin, Dresden og videre. Vi havde købt hver sin Rundrejsebillet, og de kom mærkeligt nok til at gaa ad hver sin Rute. Mens jeg sad i Toget, kom jeg i Samtale med en Dame. Jeg nævnte de to Byer, jeg skulde be- søge. Hun svarede: „Berlin ist gross, aber Dresden ist schön.“ Det var godt udtrykt, Berlin var stor, men Dresden smuk. I Dresden fik jeg hurtigt en Oplevelse, som fik Betydning for mig. Jeg boede i Christlich Hospitz, Neue Gasse, skal vi sige 15, og da jeg sad i Spisestuen, kom en høj, smuk ung Mand hen og hilste paa mig. Han var Hollænder, stud. theol. og hed *Ebed van der Vlugt*. Han var fra Rotterdam. Mange Aar senere fik jeg at vide, at der i denne By levede en gammel Patricier- slægt af det Navn, og den hørte han altsaa til. Vi talte sammen en Tid, fik hinandens Adresser og korresponderede siden gen- nem en Aarrække. Han blev Cand. theol. og Dr. theol. Jeg blev indbudt til den højtidelige Handling, men kom naturligvis ikke. Sidste Gang, jeg hørte fra ham, var under den første Verdens- krig, og det var fra Frankrig. Han havde meldt sig som fri-

villig og var nu Kaptajn i Intendanturen. „Vi maa jo kæmpe for Friheden,“ skrev han, denne Gang paa Fransk. Jeg svarede ham efter den opgivne Adresse, men har aldrig hørt fra ham siden. „Ships that pass in the Night“*) som en engelsk Roman hed, jeg læste i min Ungdom. Hvor tit har man ikke været ude for dette vemodige at træffe et Menneske, som man virkelig kunde have Udbytte af at tale med – og kort efter var det hele forbi, den ene gik i Øst, den anden i Vest. „Det var en Fest kun før Natten den sorte –“

Naa, imidlertid dukkede Edvard op, og vi gik paa Opdagelse sammen. Vi var paa Malerisamlingen, hvor jeg navnlig interesserede mig for Rembrandt. Ham var jeg stærkt optaget af paa den Tid, men især blev jeg grebet af Raffaels Sixtinske Madonna, der stod alene i et Lokale som en Art Altertavle. En Verden af Skønhed og Renhed. Jeg har set mange Malerier siden, men aldrig nogen som det. Tizian „Skattens Mønt“ med de to saa aldeles modsatte Ansigter var jeg ogsaa meget optaget af, ja, og Giorgiones Venus.

Vi var i Saksisk Sveits, og vi var i Prag – en malerisk og fremmedartet By – hvor vi saa „Carmen“ paa et Forstadsteater. Dens Musik sidder mig endnu i Øret. I Dresden saa vi „Tannhäuser“, i Berlin „Lohengrin“, begge Dele meget seriøse Ting. Alt i alt en vellykket Tur.

Men nu, August 1909, skulde vi saa af Sted igen, denne Gang hele fem, Ole Jensen og hans Kone, Anth. Sørensen, min Kone og jeg. Jensen og jeg havde hver faaet en Rejseunderstøttelse paa 300 Kr., og saa skulde vi være borte en Maanedes Tid. Det blev til Dels samme Rute som Aaret før. Berlin, Dresden, Saksisk Svejts, tilbage til Berlin, og herfra returnerede de to Damer og Sørensen, mens Jensen og jeg fortsatte vores „Studierejse“. Den gik over Nürnberg, Köln og til Holland.

Vi sejlede ned ad Rhinen, og der passerede vi Loreley, Klip-

*) Skibe, som passerer forbi hinanden i Natten.

pen, hvor Elverpigen med sin Skønhed og sin bedaarende Sang fortryllede Skipperen, saa han glemte at navigere, stødte mod Klippen og gik til Bunds. Jeg var noget optaget af *Heine* dengang, ejede „Buch der Lieder“ og sværmede en Del for hans Digt

„Ich weiss nicht, was soll es bedeuten
Dass ich so traurig bin;
Ein Märchen aus alten Zeiten,
Dass kommt mir nicht aus dem Sinn.“

(Jeg ved ikke, hvad det kommer af, at jeg er saa vemodig stemt. En Historie fra gamle Dage har sat sig fast i mit Sind, og jeg kan ikke blive den kvit.)

Jeg havde ikke dengang begyndt at samle paa Folkeminder og var ikke direkte optaget af Mystikken i Folkeoverleveringen, men de saakaldte Trylleviser havde min Interesse. Jeg sang gerne med Eleverne „Hr. Oluf, han rider saa vide om Land“, „Hr. Vismer, han red sig til Elverbro“, „Villemand og hans væne Brud“ og andre lignende. Maaske jeg var forudbestemt til at skulle arbejde med de gamles Overleveringer. I alt Fald – Heines Digt om Loreley greb mit Sind.

Her skal jeg ikke udbrede mig videre om Jensens og mine „Studier“ i fremmede Lande. Jeg ved nemlig meget godt, at Rejseskildringer i Memoirer i Almindelighed falder noget tørt ud.

Der er mange Ting, der opliver ved en Højskole. Om Arbejdet har jeg talt, men saa er der Kammeratskabet mellem Lærerne, det var ogsaa godt. Endelig var der de mange Besøg af fremmede Talere og andre. Den, der hyppigst besøgte Skolen, var *Jakob Knudsen*, der boede her i Nærheden fra 1904 til 1909. Han holdt jævnlig Foredrag, og de var gennemtænkt og digterisk beaandede, som kun faa kunde gøre det. Jeg husker en Sommer, han talte for Pigerne fra 11 til 12. Emnet var Goethes „Faust“, og han dvælede især ved „det evig kvinde-

lige“. Jakob Knudsen var Digter, og han ejede et dybt poetisk Sind. Han var selv bevæget, og vi blev det alle. Man kunde høre en Naal falde til Jorden, saa stille var der. Kl. 12 var Maden færdig, og man plejede at ringe. Formastede en eller anden sig til at tale over Tiden, blev han „ringet ud“. Men ingen vovede at ringe Jakob Knudsen ud. Han blev ved at tale, og sjældent i mit Liv har jeg været Poesiens blaa Blomst saa nær som hin Formiddag. Det forekommer mig, som talte han til Kl. halveet, men det er vel en Overdrivelse, og da han endelig sluttede af, var Maden blevet kold igen, og der gik nogle Minutter, inden det ringede. Det var en smuk Sommerdag. Pigerne gik tavse op og ned ad Gangene i den store Have, de gik to sammen eller alene, med Hovederne let bøjede, eftertænksomme. Hvis nogen kunde blive grebet af „det evig kvindelige“, maatte det være unge Piger i den mest forjættende Alder. Den Dag havde Frederiksborg Højskole Besøg af *den kongelige Gæst*.

IX

VED PENNENS HJÆLP

Det kan ikke nægtes, at jeg brugte Pennen flittigt. Jeg har tidligere fortalt om de tre Skolebøger, som jeg satte i Verden, men der fulgte meget efter. Jeg havde faaet den fortvivlede Idé, at jeg vilde være Digter – ikke Lyriker, saa galt var det dog ikke – men Romanforfatter. Jeg skrev noget, der skulde ligne Fortællinger og bad Henrik Pontoppidan læse dem igennem. Det gjorde han gerne, og hans Dom var nærmest opmuntrende. Jeg gik videre og skrev en Fortælling, som Pontoppidan anbefalede mig at sende til *Poul Levin*, „Tilskueren“s Redaktør, med den Besked, at en af Landets kendte Forfattere havde anbefalet mig at søge Fortællingen optaget i „Tilskueren“. Jeg fik den naturligvis tilbage igen. Men jeg fortsatte med stædig Energi. Jeg havde en Del med Gyldendal at gøre, Direktører

var *Ernst Bojesen* og *Peter Nansen*. Jeg havde mest Forbindelse med den sidste og kunde godt lide ham. Jeg skrev den ene Flaske Blæk op efter den anden, og til sidst var en hel Bog færdig, Det lykkedes virkelig at faa den antaget hos Gyldendal, og den 25. September 1912 udkom „Hedevig og hendes Datter“, det var naturligvis en stor Dag i mit Liv. Jeg har aldrig læst den Bog siden, agter heller ikke at gøre det. Tre andre Bøger af lignende Art fik jeg siden udgivet, men jeg skal ikke spille Læserens Tid med at omtale dem nærmere. Jeg manglede væsentlige Forudsætninger for at blive skønlitterær Forfatter. Det var et Sidespor, min Ærgerrighed her havde ført mig ind paa. Det var noget helt andet, jeg skulde arbejde med, det var Personalhistorie og Kulturhistorie. Lige fra Dreng havde jeg som tidligere nævnt haft Lyst til at læse Levnedsskildringer.

Da *Vilh. Malling* 1900–1901 udgav sine to Bind „Fra Holberg til Chr. Richardt, En Litteraturhistorie i Biografier“, købte jeg den straks og læste den. Den staar endnu i min Reol. Noget lignende maatte kunne gøres igen. Jeg udkastede Planen til en Række Biografier paa ca. 100 Sider og bad *Fred. Nørgaard*, der var Lærer paa Frederiksborg Højskole fra 1908 til 1920, om at være min Kompagnon i Foretagendet. Han havde en noget større Position ude i Befolkningen end jeg. Vi gik til Gyldendal med Planen, den blev antaget, og 1915 begyndte Udsendelsen af de første 6 Smaa-bind, hvorom det hed „*Folkets Førere* er Fællestitlen paa en Række Biografier af Mænd og Kvinder, danske og fremmede, der paa Samfundslivets forskellige Omraader har været i Besiddelse af Evner, Handlekraft og Storsyn, Mennesker, som har sat Mærker i Folkets Udvikling.“

I Løbet af 1915–16 udkom følgende 6: *Vilhelm Birkedal* af Johs. Monrad, *Bjørnstjerne Bjørnson* af P. A. Rosenberg, *C. F. Tietgen* af Jacob Marstrand, *C. Berg* af *Fred Nørgaard*, *J. C. la Cour* af K. Hansen og *C. Kold* af Holger Begtrup. Pris 1,25 Kr. pr. Stk., 6 Kr. for hele Rækken. Aaret efter kom der atter 6,

deriblandt min Bog om *Christopher Bruun*. Til den havde jeg gjort et grundigt Forarbejde, idet jeg havde opholdt mig en Tid i Oslo i 1911 og 1915 for at gøre Studier paa Universitetsbiblioteket. Det blev et fyldigt Arbejde, hvad man ogsaa fandt baade her og i Norge. Christopher Bruun, som man har kaldt Norges største Karakter i det 19. Aarhundrede, var glad ved Bogen. Over mit Skrivebord hænger den Dag i Dag Portrætter af ham og hans Mor.

Folkets Førere blev i de første Aar trykt i 3000 Eksemplarer, men Salget blev ikke det store Sus. Det gik her som saa ofte: det, der er beregnet for Ungdommen, bliver læst af de ældre, Lærere og lignende. Oplaget blev begrænset til 2000, og da der var udkommet 23 Bind, maatte Foretagendet standse. Men de tre og tyve Bøger gjorde dog deres Nytte. De er alle for længst udsolgt.

I Forbigaaende bør det lige noteres, at 1908 begyndte Frederiksborg Højskoles Elevforening at udsende et Aarsskrift, og Begtrup bad mig redigere det, hvad jeg naturligvis sagde ja til. Det skete i Samarbejde med to af Elevforeningens Medlemmer. De Artikler, der her fremkom fra Forstanders, Læreres og ældre Elevers Side, var nærmest Betragtninger, der kunde gøre deres Nytte i Øjeblikket som opmuntrende Hilsener til gamle Elever.

1917 skete der noget afgørende i mit Liv. En gammel Mand med groftskaarne Træk og gammeldags Hageskæg traadte ind ad min Dør. Det var fhv. Folketingsmand *Lars Larsen*, født i Vejby 1839, altsaa 78 Aar gammel. Han havde skrevet en Mængde Artikler i de stedlige Blade om Livet i Vejbyejnen i Fyrrerne, og han var i det hele en udmærket Fortæller. Han foreslog mig at nedskrive hans Erindringer i Form af en Bog og tilføjede: „Det kunde jo være, De kunde slaa Dem op som en Slags Forfatter.“

Om det var den sidste tillokkende Mulighed, eller det var

af andre Aarsager, ved jeg ikke, men i alt Fald blev Enden paa Sagen den, at jeg gik ind paa Planen. Det var mig allerede dengang noget af en Lidenskab at se en Bog blive til. I Løbet af et Aar var Bogen færdig, og Frederiksborg Amts historiske Samfund – i hvis Bestyrelse jeg havde siddet siden 1914 – paatog sig Udgivelsen. Bogen fik følgende, noget besværlige, Titel: „Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid paa Grundlag af fhv. Folketingsmand Lars Larsens Beretninger“. Den skaffede Historisk Samfund adskillige nye Medlemmer, og de 100 Eksemplarer, der kom i Boghandelen, blev hurtigt udsolgt. Bogen er nu en Sjældenhed. Men med dette Arbejde var jeg indfanget af Folkeminderne, indfanget for Livstid. Men Beretningen herom hører hjemme i et senere Afsnit.

X

FRA KRIGSTIDEN 1914–18

Det var en forfærdelig Oplevelse for os alle, at en Storkrig skulde udbryde i 1914, endda i den skønneste Sommertid. Jeg havde netop bygget et Hus paa ca. 3800 Kvadratalen Jord, som jeg havde købt af *Svend Bojesen*, Amtstuegaarden, for ca. 1050 Kr.. Her byggede jeg et rummeligt Hus, og udenom anlagde jeg en smuk Have. Det hele kostede ca. 8.500 Kr., og deraf ejede jeg de 2.500 Kr., mens jeg maatte laane de 6.000 Kr.

Det kan tilføjes, at jeg 1920 købte endnu et Stykke Jord, som jeg lagde ind under Haven, saa Grunden ialt nærmede sig en halv Tønde Land, hvorved der blev god Plads til vore Børn at lege i og mig til at gaa Tur i.

Vi sad nu paa vort eget, men Krigen rasede omkring os og gjorde alt usikkert. Paa et bestemt Omraade kom den til at berøre os mærkbart.

En trist Oplevelse, som Krigen bragte os i Juni 1915, gav jeg en Skildring af i en Artikel, som jeg kaldte „Krigens Saar“.

Den lyder saaledes: „Der er vist ikke mange, som ikke faar at fornemme, at det er dyre Tider, vi lever i. Man bebrejder sin Kone, at hun bruger for mange Husholdningspenge, og sin Købmand, at han tager for meget for Kullene – og dog er begge Parter uskyldige.

Men saadan er nu vi Mænd, at naar vi kommer sammen, taler vi hyppigt om de økonomiske Tab, Krigen paafører os. En Gang imellem siger vi til hinanden, at vi maa jo dog være glade, at vi er uden for Krigen. Men Menneskene mangler vist Evne til virkelig i Dybden at se, hvor lykkelige vi hidtil har været. Krigen og dens blodige Saar forstaar man vist ikke, før man selv har set dem.

Imidlertid – har vi ikke Krig i vort Land, undgaar vi derfor ikke at mærkes af den langt ud over det økonomiske. Jeg tænker ikke alene paa det aandelige Tab, som de mange, og nødvendige, Indkaldelser har medført. Jeg tænker paa et bestemt Tilfælde, hvor Krigen har slaaet et Saar, som vil bløde længe. Det har jeg selv set, saa det kender jeg.

Det var med ikke ringe Spænding, at min Kone og jeg saa paa den Husar, som den 11. Marts mødte med Gevær, Sæk og hele Munderingen for at tage Kvarter hos os. Var det en flink Mand, som vi kunde være glade ved at have i vort Hus, eller hvordan? Jeg følte mig ikke helt overbevist af den raske Københavner-Underkorporal, der, da han var her for at give Meddelelse om Indkvarteringen, erklærede, at alle Husarer var flinke Folk!

Vi fik straks et godt Indtryk af *Theodor Jørgensen*, Nr. 670/1905 af 3. Eskadron. Den første Aften gik han tidligt i Seng for at sove Sorgerne bort, sagde han. Han mente Længselen. For inde i Husumgade havde han Hustru og fire Børn, og hos dem var hans Tanker tidlig og silde.

Vi blev snart glade ved ham, og det varede ikke længe, inden Børnene sad paa hans Knæ. Især holdt han meget af vor

lille Pige, som var paa Størrelse med hans yngste Datter, og hun var nok Faderens Øjsten. Naar han sad med Else paa Knæet, og hun pludrede, mens han holdt hendes Haand, var det sin lille Gudrun, han saa bagved. Og naar han om Eftermiddagen gik til Øvelse, skulde han helst have sagt Farvel til Else. Var hun ikke inde, gjorde han sig et Ærinde ud i Køkkenet, og Blikket hvilede ikke, før det traf hende, „Farvel, Else,“ sagde Jørgensen, og saa kunde han gaa.

Jeg talte meget med ham. Han var ikke meget optaget af Politik, Litteratur og lignende, men hvor var han dog befæstet i *det fundamentale*, Retsindigheden, Kærligheden til Hjemmet. Jeg kunde fristes til at sige, at han var saa dejlig gammeldags.

Saa vidt jeg ved, var han Husmandssøn. I Slangerup var hans Barndomshjem, han var altsaa en ægte Nordsjællænder. De var fire Brødre, som alle havde været Husarer, og ingen af dem havde været straffet. Tre af Brødrene var bosat i København, en i Frederikssund. Selv var han Chauffør paa en Spritfabrik og kørte omkring og solgte Gær til Bagere og Detailhandlere. Foruden de søgne Dage kørte han ogsaa Søndag Formiddag, og hvor omhyggelig og sparsommelig han selv var for at kunne gøre det rigtigt godt for dem derhjemme, fik jeg et levende Indtryk af, mens han var hos os, et Indtryk, hvis Rigtighed jeg siden har faaet bekræftet.

Han længtes hele Tiden, mens han var her. Lørdag var ham en særlig spændende Dag, for da gjaldt det, om han kunde faa søndagsfri hos Løjtnanten. Det fik han tit, og saa kom han herhjem med et straalende Ansigt: nu gjaldt det om at naa Halvsekstoget!

Han talte tit om „Løjtnanten“ – Navnet hørte vi aldrig, jeg har siden erfaret, han hed *Dahlgren* – og Jørgensen maa have staaet højt anskreven hos ham, han fik i alt Fald hyppigt fri. Før Paaske var han særlig spændt. Fik han fri de to første eller de to sidste Helligdage? Det betød meget for ham, for Skær-

torsdag var det hans Kones Fødselsdag. Han fik fri de to første.

Naturligvis var Jørgensen ked af at være indkaldt, men han klagede ikke over sine overordnede. Jeg fik i det hele taget – baade i min Egenskab af Kvartervært og gennem hans daglige Beretninger om, hvad der forefaldt – det Indtryk, at 3. Eskadrons Befalingsmænd var flinke og hensynsfulde Mænd.

Hen i Foraaret skulde der være Præsentation for Generalen, det kostede adskillig Sved i den sidste Uges Tid før denne Begivenhed, men Generalen var godt tilfreds, og Dagen efter takkede Ritmesteren sine Folk, fordi de havde gjort deres Sager saa godt. De første Dage efter havde de det ogsaa meget let. En Dag var Jørgensens Deling paa Skovtur. Med løvsmykkede Heste besøgte de Fruebjerg og holdt Hvil og sang Fædrelands-sange ved Esrum Sø. Der var en egen stilfærdig Poesi over Jørgensens Fortælling derom.

Jørgensen var efterhaanden blevet Husets Ven, ikke mindst Børnenes. Naar han kom hjem fra Øvelse, lidt langsom, men støt, løb vort yngste Barn, en hjulbenet Purk paa halvandet Aar, henimod ham og raabte: „Djørnse!“

Men desværre, det fik en anden Ende med „Djørnse“, end nogen af os havde kunnet ane. Søndag den 9. Maj var han hjemme hos sin Familie og kom her tilbage om Aftenen, rask som sædvanlig. Men Tirsdag Morgen kom han hjem fra en Natmanøvre og var syg. Han havde en frygtelig Hovedpine og led meget, men hverken Tirsdag eller Onsdag kunde Lægen afgøre, hvad han fejlede. Torsdag den 13. (Kristi Himmelfartsdag) kom han imidlertid paa Sygehuset, og da jeg senere paa Dagen ringede derind, svarede man, at han næsten ingen Feber havde, hvad der beroligede os noget. Da hans Hustru Dagen efter tog til Hillerød straks efter, at hun havde faaet Meddelelse fra mig om sin Mands Sygdom, var han imidlertid flyttet over paa Epidemisygehuset og ikke længere ved Bevidsthed.

Søndag Morgen døde han af Meningitis, en Sygdom, der

fortrinsvis rammer Soldater. Det var næsten ikke til at forsone sig med. Mange Gange om Dagen saa jeg ham komme fra Øvelse med Geværet over Skulderen eller siddende paa sin sædvanlige Plads ved Bordet.

Men Jørgensen var død. Krigen havde givet os en Ven, og den havde taget ham igen. Det fik være med os. Men hans svagelige Hustru og de fire Smaabørn derinde i Hovedstaden, for dem var med et brat og uanet Slag Fremtiden bristet, Manden, Faderen og Forsørgeren borte. Jeg skal ikke udbrede mig videre om dette. Enhver, der har Hjerte, vil kunne forstaa Enkefru Jørgensens Ord: „Ja, Krigen har saamænd gjort os Fortræd nok.“

Der skrives saa meget i Aviserne om de store Mænd, som gaar bort, og det er rigtigt. Men en Mand af Folket, som Theodor Jørgensen var det, en trofast, redelig og arbejdssom Mand, i Sandhed en af Samfundets Støtter, fortjener ogsaa at faa sit Eftermæle. Og nu har han faaet det.

Maaske det kan bidrage en lille Smule til, at vi nu og da et Øjeblik kan glemme de høje Kulpriser og de mange Husholdningspenge og i Stedet for føle os taknemmelige mod Livet, at Krigen dog ikke har tilføjet os værre Saar.

Dette vil bløde længe.“

Denne Artikel stod trykt i „Nordsjællands Venstreblad“ den 23. Juni 1915 og blev genoptrykt i „Frederiksborg Elevforenings Aarskrift“, der udkom i December samme Aar.

Ovennævnte Avisartikel blev ikke uden Følger. Et Par Dage efter modtog jeg et Brev, hvori en Mand bad mig rette en Appel til Offentligheden om at komme Husarenken til Hjælp. Som sit Bidrag vedlagde han fem Tikronesedler. At dette Brev glædede mig, er forstaaeligt. Vi aabnede nu en Indsamling i Venstrebladet. Der indkom ialt 117 Kr., som blev tilstillet Fru Jørgensen, og som hun indsatte paa en Sparekassebog for at have

lidt i Reserve til Efteraaret og Vinteren. Den Mand, som gav de 50 Kr. og derved satte Indsamlingen i Gang, ønskede ikke sit Navn nævnt, men da der nu er gaaet saa mange Aar, og han forlængst er død, kan jeg godt røbe, at det var Sagfører *Sejer Briksø* i Svendborg.

Imidlertid havde jeg faaet den Tanke, om man ikke kunde skaffe Husarenken en Pension. Jeg tog derfor ind og talte med en Kontorchef i Forsvarsministeriet, hvis Navn jeg desværre har glemt, og forestillede ham, at Meningitis – det var den smitsomme, der var Tale om – var en Soldatersygdom, og at Ministeriet derfor burde give Enken en Pension. Kontorchefen var en venlig Mand, som det var en Glæde at tale med. Han var ligesaa meget Menneske, som han var Embedsmand. Mine Betragtninger vilde han alligevel ikke rigtig gaa ind paa, men der var et Legat, som Forsvarsministeriet havde Raadighed over. Det uddeltes een Gang for alle, og det kunde Fru Jørgensen muligvis faa. „Men hun maa komme op og hilse paa Ministeren.“ – „Det kan ikke nytte,“ svarede jeg, „hun kan ikke sige noget. Hun græder bare.“ – „Det gør ikke noget,“ svarede Kontorchefen, „bare Ministeren ser hende.“ Forsvarsministeren var *P. Munch*. – Finansministeriet afslog at give hende Pension, men Legatet fik hun.

Jeg fik imidlertid senere meget med Husarerne at gøre. Da Krigen udbrød, blev Sikkerhedsstyrken indkaldt. Den 15. Oktober 1914 fik Hillerød og Omegn Indkvartering af en Artilleristyrke paa 120 menige, Officerer og Underofficerer samt 120 Heste. I December blev Artilleriet afløst af Husarer, og dem havde Byen med skiftende Eskadroner Indkvartering af i omtrent fire Aar. Der fremkom da den Tanke, at man skulde gøre noget for at oplive Soldaterne i deres Fritid. Der opstod ellers let en Sygdom, som man kaldte *Soldaterdvaskhed*, og den var ikke ufarlig. Der var iøvrigt nedsat et landsomfattende Udvalg, der skulde formidle Afholdelsen af Foredrag, Oplæsninger og

Koncerter paa Kaserne, i Lejre og andetsteds, hvor Soldater var samlede. De, der medvirkede ved disse Underholdninger, fik fri Rejse, men ingen Betaling for deres Ulejlighed. Mit Navn var med paa den Liste, der blev udsendt til Afdelingerne, og jeg holdt adskillige Foredrag omkring paa Sjælland, en enkelt Gang ogsaa paa Fyn. Soldaterne var gode Tilhørere, men Forholdene var ikke alle Steder lige heldige. Jeg husker saaledes, at jeg en Dag talte i Gørløse Forsamlingshus for en Bataillon Infanteri, der stod op i de tre Kvarter, jeg fortalte dem om Steen Steensen Blicher. Om de under disse Forhold fik ret meget ud af mit Foredrag, er vist tvivlsomt.

Men naturligvis skulde vi da ikke glemme vore egne Soldater her i Hillerød. Den 28. Oktober 1916 talte jeg i Teknisk Skoles Foredragssal for Byens indkvarterede Husarer. Der var mødt 2 Officerer, 4 Sergenter og 40 menige og Underkorporaler. Jeg var naturligvis noget spændt paa, hvordan dette første Forsøg vilde forløbe. Det var Eskadronens Ledelse aabenbart ogsaa. Før Mødet begyndte, kom nemlig Løjtnanten hen til mig og spurgte, hvad jeg havde tænkt at foretage mig. Ja, jeg vilde da først foreslaa, at man sang „Der er et yndigt Land“. Jeg havde laant en Del smaa Skolesangbøger. „Det tror jeg s'gu ikke, De skal indlade Dem paa, Hr. Uhrskov,“ sagde Løjtnanten. Jeg mente nu ikke, der kunde være nogen egentlig Fare ved den Ting. Jeg bød Velkommen, foreslog Sangen og begyndte, og – formentlig til Løjtnantens store Forbavselse – Soldaterne kunde virkelig synge, og de sang med Glæde. Jeg holdt saa et Foredrag om Ole Bull, og jeg tror ikke, Tilhørerne kedede sig i særlig høj Grad. Emnet er nemlig meget dramatisk, og Tilhørerne sad jo ned i Modsætning til Infanteriet i Gørløse. Efter Mødet gik Løjtnanten og den anden Officer, en Dyr-læge, antagelig beroligede bort. Der var dog vist ingen egentlig Fare ved den Højskolelærer, der havde fundet paa disse mærkelige Ting.

Imidlertid blev der nedsat et Udvalg bestaaende af Lærer *O. C. Andersen*, Redaktør *Holger Bernild*, Pastor *Johs. Engel*, Redaktør *Laurids Hansen*, Skoleinspektør *P. Petersen* og mig. Jeg blev Formand og dermed Soldaterunderholdningernes Leder. Det var Tanken at indbyde Soldaterne til en ugentlig Sammenkomst med Foredrag, Oplæsning, Sang eller Musik. Til yderligere Oplivelse vilde man gerne byde de mødte en Kop Kaffe. Skønt al Medvirken var gratis, skulde der jo dog nogle Penge til. En Liste gik rundt i Hillerød og Slotssognet, og der indkom ca. 350 Kr.

Disse Soldaterunderholdninger, der aabnedes den 23. November i Afholdshjemmet i Slangerupgade, fortsatte i to Vintre under min Ledelse. Besøget var godt. I Almindelighed var der saa godt som alle de menige, der ikke havde Orlov eller var paa Vagt. Officerer saa vi ingen af, Sergenter kun ved enkelte særlige Lejligheder. Underholdningerne ydedes mest af stedlige Kræfter, ind imellem dog ogsaa af fremmede Talere eller Oplæsere. Hver Aften fik Soldaterne Kaffe, den ene Vinter kunde man endog byde en Cigar. Den første Vinter slog Pengene som Følge af det store Besøg ikke til, men *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* og *Hillerød og Omegns Bank* traadte villigt til Hjælp, hvad de iøvrigt ogsaa gjorde Aaret efter.

Den 13. December 1918, da Krigen var sluttet, holdt vi den sidste Sammenkomst. Fru *Lili Mengel Thomsen* sang en Række Romancer, akkompagneret af Musiklærerinde Frk. *Bentzen*, Magister *Rahr*, *Frederiksborg Højskole*, læste Heibergs „Nej“, og de fik alle stort og fortjent Bifald.

Soldaterne sang med Glæde, men den Sang, de altid bad om, var en tidstypisk lille Ting, et Digt af *Josias Bille*, og dets første Vers lyder saaledes:

„Ring, Klokke, lydt over Land, over By,
meld om en blaanende Himmel bag Sky;
ring for de Sjæle, som stønner i Strid,
Klokke, ring Fred i vor fejdende Tid.“

XI

FAMILIEN ØGES – FAR DØR

Den 21. November 1909 blev *Frederiksborg Frimenighedskirke* indviet ved en stor Festlighed. Sjælene i Foretagendet var Kirkens Præst, *Niels Dael*, og de to Ægtefæller *Holger* og *Johanne Begtrup*, der havde skænket det store Jordstykke, hvorpaa Kirken blev bygget og Kirkegaarden anlagt. I den Kirke, hvor Signe og jeg tilbragte saa mange gode Timer, blev vore fire Børn baade døbt og konfirmeret. Og nu skal jeg præsentere dem. Den ældste, *Bent Uhrskov*, blev født den 14. Juni 1910. I Hælene paa ham fulgte *Else Uhrskov*, født den 18. November 1911. Nr. tre kom til Verden den 14. December 1913. Han fik Navnet *Tage Uhrskov*. Som Rosinen i Pølseenden blev *Sven Kristen Uhrskov* født den 22. Oktober 1915. Saa havde vi fire, og det var nok til mit Hartkorn.

1915 var mine aldrende Forældre flyttet herover. Jeg raadede fra, idet jeg sagde: „Hjemme er jeg Kristen Uhrskovs Søn, men ovre, hvor jeg bor, er I Uhrskovs Forældre, og det gør en Forskel.“ Men de vilde nu herover, jeg tror nok, det for en stor Del var for vore Børns Skyld. En væsentlig Aarsag var ogsaa den, at Mor var svagelig, hun laa jævnlig i Sengen, og hun kunde bedre faa en Haandsrækning herovre. Vi havde Pige, saa min Kone havde fast Hjælp.

1919 blev Far syg. Det havde han aldrig været i min Tid. Hvad han egentlig fejlede, fik vi ikke at vide, men Lægen sagde, at det godt kunde være alvorligt. Far laa kun i 14 Dage. Hans Stemme lød fjernt, men Humøret havde han ikke tabt. Her maa jeg indskyde, at paa Uhrskovgaard havde der gaaet en gammel Mand, der hed *Niels Andersen*. Han var Enkemand, og hans to voksne Sønner var ude at tjene. Hvordan han egentlig var kommet paa Gaarden, ved jeg ikke, men han hørte nu engang til der og blev betragtet som et Tilbehør til Familien. Men hans Tid kom jo ogsaa, og da han laa syg, spurgte Sine, Farbror *Ulriks* Kone, om de ikke skulde hente Præsten. „Aa,“ svarede

106

I Faders og Moders Stue 1916.

Niels Andersen, „der er da ingen Dødsfagter endnu.“ Da Mor en Dag spurgte Far, om de skulde hente Begtrup, saa de kunde faa snakket lidt, svarede Far: „Aa, der er da ingen Dødsfagter endnu, som han sagde, Niels Andersen.“ De gamle Bønder havde et skarpt Øre for ejendommelige Udtryk. „Som han sagde, Pa' Jensen . . .“ Og saa kom det.

Far døde den 9. Februar 1919 og blev begravet paa Frederiksborg Frimenigheds Kirkegaard. I Kirken talte Niels Dael over Ordet „Hvad enten vi lever, eller vi dør, saa er vi Herrens“. Holger Begtrup talte ogsaa, og sidst fik jeg Ordet for at tale ud fra Jesu Ord til Natanael: „Se, der er sandelig en Israelit, i hvem der ikke er Svig.“ Disse Ord passede netop paa Far.

Jeg ved ikke, om det gaar an at fortælle, at jeg i denne alvorlige Stund følte mit Sind varmet ved at se tre store Kranse paa Faders Grav, de to endda signerede. Det var fra Handelsskolens tre Klasser. Ingen af disse unge havde kendt Far, men de havde jo nok mærket, at jeg i den sidste Tid havde set noget medtaget ud. Jeg er jer den Dag i Dag taknemmelig, I flinke og forstaaende unge Handelsmænd.

XII

ORMEN, DER GNAVEDE

Jeg befandt mig godt paa Frederiksborg Højskole. Ellers var jeg vel ikke blevet der. Jeg havde jo nok haft Muligheder inden for andre Grene af vort Lands Skolevæsen, men det faldt mig nu aldrig ind. Jeg holdt af at undervise unge, og jeg kom godt ud af det med dem. Begtrup var en frisindet Chef, han blandede sig aldrig i min Undervisning. Med Kollegerne stod jeg paa en god Fod. Ole Jensen, Fred. Nørgaard og Hedegaard blev mine Venner til deres Dages Ende.

Alligevel var der en Orm, der gnavede, og det var Pengene. Begtrup talte ofte med Henblik paa Forholdet til sine Lærere om „vort Fællesskab“. Det kunde jeg ikke lide at høre. Fællesskab er noget fint og skrøbeligt. Det skal der ikke snakkes om, det skal leves. Begtrup har fortalt mig, at da han under en Samtale med Jakob Knudsen brugte dette Udtryk, svarede Knudsen. „Hvordan kan Du tale om Fællesskab mellem Dig og dine Lærere. Der er *Penge* imellem jer.“ Ja, det var netop Sagen.

Begtrup var ikke nogen god Betaler. Vi Lærere var ikke glade for at komme til ham om Penge, heller ikke naar det drejede sig om vort maanedlige Tilgodehavende. Vi var nærmest bange for det. Begtrup savnede helt den forretningsmæssige, rolige Maade at ordne den Slags Ting paa. Og kom vi for at faa Løntillæg, var det naturligvis værre. Jeg var kommet op paa 1800 Kr., men vi brugte under den første Verdenskrig omkring ved det dobbelte for at leve, saa der maatte hænges i, ogsaa mere, end mit Helbred i Længden havde godt af. Et Løntillæg var altsaa ønskeligt, og en Dag rottede Ole Jensen og jeg os sammen – det var vist i 1915 – og gik ind til Begtrup og forelagde vore Ønsker. Men Begtrup var meget utilfreds med at se to Lærere troppe op. Var vi kommet enkeltvis, kunde han bedre magte os. Han erklærede, at hvis Socialismen skulde indføres paa Højskolen, saa var han færdig med at være Forstander.

„Socialismen“ det var Fagforeningen, i dette Tilfælde to af hans Lærere. Vi reddede dog 200 Kr. hver, saa vi kom op paa 2000 Kr. om Aaret. Mærkeligt var det, for rent teoretisk var Begtrup meget socialt indstillet. Jeg husker, at han ved et Fri-luftsmøde i Vejby udtalte sig om Lønninger: „Hvorfor skal en Arbejdsmand ikke have ligesaa meget som en Skolelærer?“ sagde han. Ja, hvorfor skulde en Højskolelærer ikke have lige-saa meget som en Købstadslærer? kunde man spørge, men det fik han bare ikke.

Men Krigen blev ved, og alt steg. Paa de 2000 Kr. blev vi staaende 1916, 1917 og ind i 1918. Vi havde ingen Organisation saadan som Folkeskolens Lærere, der jo ogsaa havde faaet betydelige Lønforhøjelser. Højskolens Lærere var praktisk talt prisgivet til deres Forstanderes Naade.

Men saa brast min Taalmodighed. Gaa til min Forstander og anmode om Lønforhøjelse hverken turde eller vilde jeg, men der var noget andet, som jeg nok turde. Jeg skrev en Artikel paa 5–6 Spalter om „Højskolelærernes økonomiske Stilling“. Den stod at læse i „Højskolebladet“ den 8. Februar 1918. Jeg har læst den igen i disse Dage, og jeg staar ved hvert Ord, jeg skrev. Jeg begyndte med at anføre en Statistik, der nylig havde været fremme, og den viste, at op mod to Trediedele af Højskolernes Lærere var under 35 Aar, hvilket altsaa vilde sige, at Højskolen i alt for høj Grad var blevet en Mellemstation paa Vejen til den egentlige Livsstilling, et Forhold, der var meget uheldigt.

„Det er ikke saa morsomt at skrive om Højskolelærernes økonomiske Stilling, men det er nødvendigt, at Spørgsmaalet bliver draget frem, og det af to Grunde. Højskolelærerne kan ikke undvære bedre Lønninger, og Højskolerne kan ikke undvære bedre lønnede Lærere. Ret beset er altsaa Spørgsmaalet af lige stor Interesse for Forstandere og Lærere.“

Jeg fandt, at en Højskolelærer burde have ligesaa stor Løn

som en Købstadlærer, saa meget mere som vi ingen Pension havde, og vore Udgifter til Bøger var større end Folkeskolens Læreres. Nu kunde jeg hævde, at „de ældre af os faar ikke mere end *mellem Halvdelen og to Trediedele* af en Bylærers Løn.“ Det fandt jeg urimeligt. Aarsagen var en dobbelt, Elevbetalingen var for lav og Statstilskudet for lille.

Jeg tror ikke, jeg ved den Artikel blev egentlig populær blandt Forstanderne, i hvert Fald ikke hos dem, der følte sig truffet.

Iøvrigt skrev jeg i „Højskolebladet“ for 19. April samme Aar en Artikel paa godt 6 Spalter om „Friskolelærernes økonomiske Stilling“. Saa mente jeg, jeg havde gjort min Pligt.

Begtrup nævnte ikke noget til mig om min Artikel, men Resultatet udeblev ikke, hvad Aarsagen saa end maatte være. Fra November 1918 fik vi 3600 Kr. om Aaret og fra November 1919 6000 Kr. Saa var vi omtrent paa Højde med Købstadlærerne, men deres Løn steg dog yderligere, uden at vor fulgte med.

Men det skal siges: Begtrup var en ærlig Mand over for sig selv. Han vidste godt, at det med Pengene var en svag Side hos ham. Han kunde godt spørge med vore indbyrdes Vanskeligheder. „Vi er bange for Dig,“ sagde han engang til mig, „det skal vi ogsaa være.“ Det sidste var jeg enig med ham i.

Lad mig slutte med en lille Morsomhed. Det kan godt behøves. Jeg sagde engang den Vittighed, at Begtrup betragtede baade Ole Jensen og mig som Almue. Ole Jensen var den taalmodige Almue, men jeg var den oprørske Almue. Det var vist for Resten mere end en Vittighed.

XIII

PAA SPORET AF DEN TABTE TID

Som tidligere nævnt gav Lars Larsen-Bogen mig Blod paa Tanden. Jeg kunde ikke slippe Folkeminderne. Jeg begyndte

derfor ved Hjælp af Artikler i de stedlige Blade at indsamle nordsjællandske Folkeminder i Almindelighed. Sagen havde aabenbart Befolkningens Øre, for der indkom saa meget, at jeg undrede mig derover. Da jeg en Dag nævnte dette for min gode Ven, Skoleinspektør Petersen, svarede han: „Det er da ikke saa sært. Folk mærker jo, at Du tager deres Tankegang og deres Overleveringer alvorligt, og det er de ikke vant til.“

Min Ven havde Ret. Jeg tog det alvorligt. Maaske havde jeg en Fornemmelse af, at jeg i den gamle nordsjællandske Landsbykultur kunde møde noget af min egen Slægts Fortid. Vi søger jo alle efter det tabte.

Efter at jeg saaledes havde begyndt en større Indsamling af nordsjællandske Folkeminder, opstod Tanken om, hvordan de skulde blive nyttiggjorte. Det var en Vinteraften 1920–21 lige før Sengetid, jeg efter en lang og travl Dag fik den Tanke at udsende et Værk paa fire Bind med Fællestitlen „Nordsjællandsk Folkeliv“. Jeg faar altid mine bedste Idéer, enten lige naar jeg har sovet, eller lige før jeg skal til det. Jeg skrev med det samme en Artikel til de fire Hillerødblade med en Plan om Foretagendet og en Opfordring til at tegne Subskription. Det er noget af det dristigste, jeg i mit Liv har foretaget, for jeg havde slet ikke Stof nok til de fire Bind. Udover første Bind „To Nordsjællænderes Erindringer“ besad jeg kun en Brøkdel. Men Lykken stod mig bi. Ved Hjælp af en Række Konkurrencer i Bladene fik jeg rigeligt Stof. Der blev fra mange Sider vist mig stor Forstaaelse. Jeg har saaledes ikke glemt, at nordsjællandske Lærere i Slutningen af 1921 fra ikke mindre end 41 Skoler ved Hjælp af Elevstile indsamlede *halvfemte hundrede Bidrag* med Sagn fra deres Egn. Det var faktisk aldeles forbløffende.

Jeg havde en Annonce i de fire Hillerødblade formet som en Bestillingsseddel, og Bestillingerne strømmede ind. Den første Dag kom der over hundrede! Ialt blev det til op imod

1400 Subskribenter, men de fik ogsaa noget for deres Penge. Jeg havde lovet dem fire Bøger, hver paa 130–140 Sider til en Pris af 3 kr. pr. Bind + Porto. Jeg fik nu saa meget Stof, at Værket blev paa fem Bind, men i Stedet for 130–140 Sider blev de paa over 200 Sider gennemsnitlig og med en Masse Billeder, deriblandt et stort Antal Tegninger af Maleren og Bogtrykkeren *Kr. Kongstad*, der boede her i Hillerød. Jeg løb den Risiko at tage et Oplag paa 2700, det største, jeg nogen Sinde har oplevet paa Bøger af den Art. Bøgerne udkom som næsten alle de følgende for min egen Regning, men i Kommission hos et Forlag i København.

Da Bøgerne blev over halvanden Gang saa store som oprindeligt beregnet, var det ikke saa lige en Sag at faa det hele til at gaa rundt. Jeg fik gentagne Tilskud fra *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* og et fra *Den Grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse*. Men det vilde jo være af særlig Interesse om man kunde faa *Carlsbergfondet* interesseret. Direktør var Rigsarkivar, Professor, Dr. phil. *Kr. Erslev*. Hvad om man søgte Foretræde hos ham? En Dag tog jeg til København, gik med let bankende Hjerte op i Rigsarkivet og lod mig melde hos Professoren. Sjældent i mit Liv har jeg truffet en højere Embedsmand saa jævn og ligetil som *Kr. Erslev*. En Understøttelse fra *Carlsbergfondet*? Jo, det var jo da ikke umuligt. „Hvor meget har De tænkt at søge om?“ – „400 Kroner,“ svarede jeg med let skælvende Stemme. „Nej,“ svarede Professoren muntert, „søg om 800.“ Det kunde jeg jo umuligt have noget imod. Jeg søgte om 800 Kr. til fortsat Folkemindearbejde og fik dem. Siden modtog jeg flere Gange et lignende Tilskud. Jeg fik ikke altid det, jeg søgte om, men jeg har en Fornemmelse af, at jeg havde *Erslevs* Bevaagenhed. Engang da jeg fik Afslag – det var paa en trykt Blanket, hvor der stod omtrent saaledes, at *Direktionen meddeler herved, at man ikke ser sig i Stand til o.s.v.* var der med *Kr. Erslevs* Skrift ovenover, men efter til

skrevet „i Aar“ Jeg opfattede Venligheden, søgte næste Aar paany og fik ogsaa det, jeg søgte om. Jo, Professor Kr. Erslev var mig en god Mand.

Men det var der ogsaa en anden, der var, og det var Professor, Dr. phil *Johns. Brøndum-Nielsen*. Hvordan jeg første Gang fandt paa at plage ham, husker jeg ikke, men jeg bad ham i hvert Fald om en Anbefaling og fik den. Senere fik jeg den endda fornyet, og det var en første Klasses Udtalelse. Hvor meget disse Skrivelser har betydet for mig, er ikke godt at vide.

Jeg maa jo da for øvrigt nævne de fem Binds Titler: I. „To Nordsjællænderes Erindringer“, 1921; II. „Folkesagn“, 1922; III. „Sagn og Tro“, 1923; IV. „Højtid“, 1924, og V. „Dagligt Liv“, 1924. Det var ikke noget lille Arbejde at have ved Siden af Højskolen. 1921 maatte jeg opgive Arbejdet ved Handelskolen, hvis Ledelse overgik til Kommunalærer *Henrik Nielsen*, som jeg i en Aarrække havde samarbejdet med. Han var en Gentleman, men han blev ogsaa mærket af Overanstrengelse og maatte engang tage Orlov det meste af et Aar.

Som tidligere nævnt havde jeg faaet en Masse Sagnopskrifter fra hele Amtet, men at faa gjort det rette Udvalg og faa det hele ordnet – det var ikke nogen let Sag. *Hans Ellekilde* var herude en Aften og hjalp mig med at udvælge de rette. Han var jo sagkyndig. Men saa var der Ordningen af Stoffet tilbage. Det skulde ske topografisk, fordelt i Herreder og Sogne, og der stod jeg over for en uoverskuelig Dynge Sagn. En Aften hen ved Titiden sagde jeg til min Kone: „Jeg kommer til at tage Natten til Hjælp. Vil Du lave en Kande Kaffe og sætte den over Apparatet, saa jeg kan tage en Kop, naar jeg trænger til det?“

Det skete. Lidt efter gik Signe i Seng, og jeg tog fat paa Dyngen. Det var en mærkelig Fornemmelse at være i et Hus, hvor alle sov, og der ikke var en Lyd at høre. Men ved Tretiden begyndte det at lysne, og Fuglene tog fat paa deres Mor-

gensang. Der var en egen Stemning over den Nat, og Arbejdet gik godt fra Haanden. Kl. 6 var det sket. Som det hedder paa Bogens sidste Side: „Denne Bog indeholder 325 nordsjællandske Sagn, og deraf er 313 efter utrykte Kilder. Samlingen rummer Sagn fra alle Landsogne i Frederiksborg Amt og fra to Købstæder.“

„Sagn og Tro“ anmeldte *Evald Tang Kristensen* i „Vejle Amts Folkeblad“, og det paa en ejendommelig Maade. Han roste Bogen, men havde dog en væsentlig Indvending: Der er det i Vejen med Anders Uhrskov, at han ikke er overtroisk nok. Det skal man være, naar man samler Folkeminder. Noget overtroisk er han, det kan jeg godt mærke, men det er ikke nok.

Nu er det for sent at betro den gamle, at jeg i sin Tid nødigt cyklede eller gik forbi en Hesteko uden at samle den op, og at et saadant Fund ingenlunde var uden Betydning for min Sindsstemning Resten af Dagen. Jeg banker ogsaa under Bordet, og der er meget andet, men man skal ikke fortælle alt, hvad man ved. Nej, man omgaas ikke for Alvor aartusindgamle Overleveringer, uden at de griber ind i ens Liv og Tankegang.

1924 maa have været et særlig travlt Aar. „Højtid“ udkom om Foraaret og „Dagligt Liv“ om Efteraaret. Den første er paa 207 Sider, den sidste paa 240. Alene Billedredaktionen var en større Historie. I „Højtid“ var der 54 Illustrationer, i „Dagligt Liv“ 129, deraf en Række Tegninger af *Kr. Kongstad* og af Brødrene *Niels Jokum Termansen* og *Peder Bang Termansen*.

Maaske var det den Sommer, Mor en Dag sagde til mig: „Det er galt, Anders, Du har alt for travlt, Du nyder slet ikke Sommeren.“ Nej, det havde der ikke været Tid til.

Efter at „Nordsjællandsk Folkeliv“ var reddet i Land, fik jeg en ny Idé, den største, jeg overhovedet har haft af den Art. Jeg vilde udsende et folkeligt Sidestykke til Rist og Clausens „Memoirer og Breve“. Jeg kaldte Rækken „Liv og Levned“ og begyndte med tre Bind her fra Nordsjælland, „To gamle

fortæller“, 1927, „Bonde og Borger“, 1928, og „Skæbner“, 1929. Jeg henvendte mig til en lang Række Personligheder og bad dem om en Udtalelse. Dem fik jeg, og de manglede intet i Forstaaelse. Der var Anbefalinger fra Professor *Vilhelm Grønbech*, Forfatteren *Gunnar Gunnarsson*, Dr. phil. *Lis Jacobsen*, fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. og theol. *L. Moltesen* samt en lang Række Skolefolk og andre. Jeg anfører to af disse Udtalelser.

Professor, Dr. phil. *Johns. Brøndum-Nielsen*:

„ . . . Disse Skildringer vil give et rigt Stof af kulturhistorisk og folkepsykologisk Værdi og paa betydningsfuld Maade støtte Folkets nationale Udvikling ved at lære os vort eget at kende. At disse Bøger vil kunne være underholdende, ja fængslende Læsning i vide Kredse, tør man roligt slutte af det første Bind, hvor den stilfærdige gamle Smedemesters dæmpede Beretning følges af den verdensomfarende Sømands muntre – men ogsaa alvorsfulde – Selvskildring. Det skulde synes en given Sag, at „Liv og Levned“ vil finde interesserede Læsere i alle Samfundets Lag hele Landet over.“

Fhv. Konseilspræsident *J. C. Christensen*:

„Efter mit Kendskab til Anders Uhrskovs tidligere Arbejder fra Folkelivets Omraade og efter at have læst Bogen „To gamle fortæller“, hvilken Bog skal være første Bind af et større Værk „Liv og Levned“, saa venter jeg mig overordentlig meget af dette Værk. Det vil blive fængslende Læsning, som yder Hjælp til fuld Forstaaelse af vort Folk. Jeg ønsker Værket den størst mulige Udbredelse.“

Jeg fik ogsaa enkelte Tilskud til denne Række, men det hjalp altsammen ikke. Værket pjaskede. Jeg havde forsøgt at faa en Del Forudbestillere, men det blev kun til en Brøkdel af dem, jeg modtog forrige Gang. Salget i Bogladen var heller ikke fremragende. Kort sagt, den store Plan kunde ikke gennem-

føres. En gammel Vestjyde sendte mig en Del Optegnelser, som var værd at trykke. Fra en Mand i Østsjælland modtog jeg en værdifuld Kulturskildring, endda forsynet med egne Tegninger, og de var ikke daarlige, men jeg maatte sende det hele retur. Det vilde være et stort Arbejde at tilrettelægge Manuskripterne til Tryk, og naar man saa vidste, at Salget langt fra kunde dække Fremstillingsudgifterne, ja, saa var der ikke andet at gøre end opgive det hele.

Jeg mener stadig, at det var en god Idé, og at Læseverdenen vilde have været tjent med, om jeg havde faaet Lov til at udgive de 20–25 Bind, som jeg vel nok kunde have bragt frem, dels ved Hjælp af andres Optegnelser og dels ved Hjælp af, at jeg nedskrev, hvad andre fortalte, men Vejen var spærret. Der var ogsaa den Vanskelighed, at det er meget sværere at faa Tilskud til biografiske Arbejder end til kulturhistoriske Oversigter. I akademiske Kredse er Biografier ikke rigtig anset for Historie, og det mener jeg er en Misforstaaelse.

Men naar man ikke kan hoppe over et Gærde, har man jo Lov at gaa udenom, og det gjorde jeg. Jeg udparcellerede Planen, om jeg saa maa sige. 1931 udsendte jeg to Bind „Friskolefolk“, hvortil jeg havde en Del Forudbestillinger fra de forskellige Friskolekredse. Anmeldelserne var upaaklagelige, men det samme gjaldt ikke Salget i Bogladen. Jeg fik vel mine Udgifter dækket, men i hvert Fald intet for mit Arbejde, og et betydeligt Antal af begge Bind skænkede jeg til dansk-amerikanske Præster og til Uddeling i Sønderjylland. – Saadan gik den Gaas til Gilde.

1932 udgav jeg „Fynsk Landsbyliv i gamle Dage“. Det var en nordfynsk Gaardmand, *Kristian Andersen* i Kertinge, der havde sendt mig en lang Række Optegnelser – jeg har dem endnu, for de er saa sirligt skrevet – om Slægt og Egn, og heraf formede jeg en Bog. Kristian Andersen vidste godt, at det havde sine Vanskeligheder at faa saadan en Bog afsat. Han gik derfor

rundt til Venner og Bekendte og fik dem til at tegne sig for et Eksempplar. Bogen blev ogsaa udsolgt.

I denne Forbindelse kan jeg ogsaa nævne „Fynbo, Jyde og Sjællandsfar“, der først udkom 1941. I den findes der en Levnedstegning af den tidligere nævnte *Frida Schmidt* i Odense, en Skildring, jeg nedskrev efter hendes Fortælling. Frk. Schmidt var en Dame af Form, men hun ejede tillige en Sjæl af Dybde. Under vort Samarbejde sagde hun en Dag til mig: „Det er jo saadan, Hr. Uhrskov, at *Gud skyder os gode Raad i Sinde.*“ Maaske hun endda gentog det, men i alt Fald kom det med Vægt. Denne Udtalelse har betydet mere for mig end mangen en Prædiken.

Den Bog gik ogsaa kun jævnt, men man beholdt dog Skindet paa Næsen. En stor Opmuntring var det for mig, at J. C. Christensen derovre i Hee for at støtte et betrængt Forfatterskab Gang paa Gang skrev en Kronik i „Ringkøbing Amts Dagblad“, naar en af mine Bøger var løbet af Stabelen.

Ellers maa jeg jo mindes, hvad en Antikvar engang sagde til mig: „Først bliver en Bog ikke solgt. Saa bliver den nedsat, Saa bliver den udsolgt – og saa bliver den sjælden.“

Jeg havde lagt mig efter at indsamle Sagn fra hele Landet. Det skete gennem Stilen „Sagn og gamle Historier fra min Hjemegn“, som jeg lod mine Elever her paa Højskolen skrive, og som jeg bad Kolleger paa en Række Højskoler og Efterskoler give deres Elever. De bedste Besvarelser fik en eller anden Bogpræmie. Der indkom en Masse Stof. Paa Grundlag heraf udgav jeg „Fynske Sagn“, 1929, og „Sjællandske Sagn“, 1932. Opskrifterne gik alle ind til „Dansk Folkemindesamling“, hvor de opbevares i en særskilt Samling.

Den franske Forfatter *Marcel Proust* har skrevet et Romanværk, som han har kaldt „Paa Sporet af den tabte Tid“. Denne Titel kunde ogsaa staa som Overskrift over mit kulturhistoriske Arbejde.

XIV

ET MUSEUM BLIVER TIL

Parcellist, senere Sognefoged *Christoffer Larsen*, Tofte (1877–1943), der jævnlig kom paa Højskolen, gjorde mig en Dag opmærksom paa, at der oppe paa hans Ejendom i Helsingør Sogn fandtes et gammelt trelænget Sted fra Stavnsbaandstiden. Det havde egentlig udtjent, men det havde været Slægtens Hjem i et Par hundrede Aar, og han kviede sig ved at rive det ned. Om jeg ikke havde Lyst til at se det? Jeg tog derop en Dag for at tage *Soldsætterens Sted*, som det blev kaldt – dets officielle Navn var *Lille Ravnebjerghus* – i Øjesyn. Det var et dejligt gammelt Hjem med mange Minder om Landbrug og Haandværk. „Vilde Du skænke det til et Museum, hvis der kunde blive Tale om det?“ – „Ja,“ svarede Christoffer Larsen straks, „og alt Indboet med.“ Jeg tyggede lidt paa det, men ikke ret længe. Jeg plejer ret hurtigt at faa tygget færdig. Jeg skrev en Artikel om Sagen og sendte den til Nordsjællands syv Blade, fire i Hillerød og tre i Helsingør. Artiklen fremkom den 3. Juni 1922. Sagen vakte nogen Opmærksomhed, og Pressen var interesseret.

Jeg fik Museumsinspektør *Jørgen Olrik*, Nationalmuseet, til sammen med mig at besigtige Huset, og bagefter sendte han mig følgende Brev:

„Solbrink pr. Værløse, 30/7 1922.

Kære hr. Anders Uhrskov!

Hjemkommen fra Tisvilde- og Helsingeturen vil jeg gerne sige Dem tak for den fælles udflugt. Det forekommer mig, at det gamle hus paa Lavø mark er en god type paa et mindre trelænget boelssted og paa et sjællandsk landbo- og landsbyhaandværkerhjem fra tiden omkring 1800. Det forekommer mig at egne sig vel til at danne grundstammen i et folkemuseum for Nordsjælland, og en flytning af et hus af den størrelse kan vel næppe økonomisk set siges at være nogen uoverkommelig

opgave. Alt i alt skulde det glæde mig, om Deres bestræbelser for at skabe et saadant lokalt museum kunde vinde rundelig tilslutning hos befolkningen.

Med venlig hilsen

Deres hengivne

Jørgen Olrik.“

Efter at jeg havde forhandlet med forskellige om Sagen, udsendte jeg en Opfordring til et stort Antal kendte Mænd og Kvinder om at være med til at indbyde til et Møde angaaende Museumssagen. 171 Mænd og Kvinder fra Amtets forskellige Egne svarede ja. Kun een svarede nej, og det Svar lød saaledes:

„Hillerød, 11.-10.-22.

Kære Uhrskov!

Til den fra Dem modtagne opfordring til at være medindbyder til oprettelse af et museum maa jeg svare, at jeg ikke ønsker at være med. Jeg synes ikke, der er trang til mere af den slags, og egnen her i Nordsjælland er jo saa grundigt travlet til museet i Lyngby, saa her er vist ikke ret meget at samle nu. Det er jo meget faa pr. Ct. af befolkningen, der har interesse for sligt, hvad man jo ser i Lyngby, hvor der sjældent kommer nogen, og der vil næppe blive mere interesse derfor blandt vore efterkommere.

Deres hengivne

Lars Pedersen.“

Dette Brev fra fhv. Folketingsmand Lars Pedersen, Annisse, var fyldt med ærlig Tvivl, men han havde i væsentlig Grad taget fejl. Der var gamle Ting nok til det paatænkte Museum, ja, til endnu fire kulturhistoriske Museer og Samlinger, der senere har set Lyset her i Amtet.

Det gamle Husmandssted (Nordsjællandsk Folkemuseum).

Den 23. Oktober blev det planlagte Møde holdt paa Hotel Kronprinsen her i Byen. Det var velbesøgt. Forstander *Oluf Jensen*, Slangerup Landbrugsskole, blev valgt til Dirigent, og efter at jeg havde gjort Rede for Sagen, anbefalede han varmt at gennemføre den. Men saa rykkede det svære Skyts frem. To fremtrædende Borgere fra Helsingør foreslog at anbringe Husmandsstedet der i Byen. Overlærer *Laurits Pedersen*, Helsingørs dygtige Historiker, fremhævede, at der kun var faa gamle Ting tilbage her i Nordsjælland, saa der var ikke noget at dele mellem det kulturhistoriske Museum, der allerede fandtes i Helsingør, og saa et nyt. Desuden var Hillerød jo kun en lille By, og den havde ingen Historie i Forhold til sin store Nabo. Under dette hviskede Guldsmid *Kern-Hansen* til sin Sidemand: „Nu skal vi nok faa et Museum!“

Det viste sig heller ikke vanskeligt at faa vedtaget at oprette

Uherskov fortæller om Husmandsstedet
Tilhørerne er en Klasse fra Kolding Gymnasium

en Museumsforening med det Formaal at flytte Soldsætterens Sted til Hillerød. Kontingentet blev sat til en Krone aarligt. I Februar 1923 begyndte man at indsamle Genstande – Møbler, Redskaber, Klædningsstykker – Guld- og Sølvnakker ikke at forglemme – og meget andet, alt som Gaver. Det gik strygende, og inden Aarets Udgang havde man naaet 1387 Numre foruden Bøger, Viser, Dokumenter m. m.

Og nu kom Begivenhederne Slag i Slag. Paa Teknisk Skole i Hillerød afholdt vi i Dyrskuedagene 14.-15. Juni 1923 en stor Udstilling af de indkomne Ting, hvis Antal øgedes i en saadan Grad – de kom bogstavelig talt i Læssevis – at vi i de sidste 14 Dage før Udstillingen registrerede ialt 1100 Genstande. Udstillingen var velbesøgt og bidrog til at skabe yderligere Interesse for Sagen.

Den 13. September overdrog Indenrigsministeriet Museumsforeningen et Areal paa Jægerbakken til Opførelse af et Folke-museum.

Den 15. og 16. September afholdt *Hillerød Journalistforening* en Rundskuedag, hvortil Museumsforeningen bidrog med et Høst-optog, bestaaende af 3 Vogne med 21 Karle og Piger klædt i gamle Folkedragter. Vejret var straalende og Besøget stort. Da jeg sammen med Høstoptoget passerede Venstrebladets Kontor paa Sdr. Banevej, kom en noget bedugget Mand op paa Siden af mig. „De har ordentlig faaet Nordsjællænderne irret op,“ sagde han, „De har ordentlig faaet Nordsjællænderne irret op – men bortset derfra er Holger Begtrup en meget veltalende Mand!“ Fulde Folk har undertiden en mærkelig Kombinations-evne. Af Dagens Overskud modtog Museumsforeningen 4500 Kr., en god Skilling til Hjælp til Genopførelsen af det gamle Sted.

Sommeren 1924 blev Husmandsstedet flyttet fra Lavø til Hillerød. Al Kørsel blev besørget vederlagsfrit af Helsingegnsens Beboere. Genopførelsen fandt Sted under Ledelse af Arkitekt ved Frilandsmuseet *H. Zangenberg*. Jørgen Olrik stod os ligeledes bi med Raad og Daad. Den 2. April 1925 blev *Nordsjællandsk Folkemuseum* indviet. Det var aabent fra Indvielsen og til Oktober og besøgt af over 7000 Mennesker, men ak, det skulde ikke vare. Medlemstallet var i 1924 ca. 2000 fordelt i 80 forskellige Kredse. Det varede naturligvis heller ikke, men det viser, hvor omfattende Stemningen var for Sagen i de Aar.

Det var selvfølgelig en Vanskelighed, at jeg var ganske uden museumstekniske Forkundskaber, men her var Jørgen Olrik mig en god Mand. Vi havde faaet mange flere Genstande, end Husmandsstedet paa naturlig Maade kunde rumme. De blev opbevaret i et Lokale i en af Slottets Udlænger, og Indsamlingen fortsattes med Kraft. Gavelister blev offentliggjort i Bladene, som jeg i det hele taget gennem mange Aar ulejlige betydeligt.

Det stod Bestyrelsen klart, at vi maatte have opført en Bygning til de systematiske Samlinger. Først da var Museet en

Helhed. Men Pengene sad noget fast her i Nordsjælland. Sparekassedirektør *J. P. Bjellekjær*, Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, var Museumsforeningen en udmærket Støtte, men han døde 1928 og blev efterfulgt af *C. Andersen*, der var ligesaa venligsindet, men jo endnu ikke havde saa megen Indflydelse som sin ældre Forgænger. Vi havde god Hjælp i Amtmændene, der stadig havde Sæde i Bestyrelsen, først Stiftamtmand, Kammerherre *Howard Grøn* og nu *Stiftamtmand*, Kammerherre *W. Oxholm*, der var Formand for Sparekassens Tilsynsraad. Det var Tanken, at vi vilde se at faa Sparekassen til at punge ud, og Andersen udvirkede, at Tilsynsraadet ved et Møde skulde afse Tid til at høre mig give en orienterende Redegørelse. Dette skete den 4. April 1935. Af den Tale, jeg holdt, gengiver jeg Hovedindholdet: Noget af det pinagtigste, et Menneske kan komme til at opleve, er at blive glemmt. Delvist glemte bliver alle gamle, fordi saa mange af deres jævnaldrende efterhaanden er borte. Naar de gamle er døde, sætter man Mindesten paa deres Grave, for at deres Navne ikke skal blive glemte. Deres Navne skal mindes og deres Grave smykkes med Blomster. Denne Dyrkelse af Fædrenes Grave er smuk og værdifuld, hvis den er et Led i en Helhed. Og denne Helhed er det Liv, de nu hensovede levede, det Maal, de havde, det Arbejde, de udførte.

Hvis vi glemmer vore Forældres Liv, hvad Mening er der saa i at mindes deres Grave? At holde Mindet om de henfarne Slægters Fællesliv, deres Kultur, saa vel som Mindet om den enkeltes Særpræg, levende i Folket, det er det, Folkemindeforskeren, Kulturhistorikeren og Folkemuseumsmanden sætter sine Kræfter ind paa. Vi er en lille Flok Landet over, der med de mest forskellige Forudsætninger er blevet draget ind i dette Arbejde, en Virksomhed, der aldrig slipper sin Mand.

Hvad er der opnaaet med Hensyn til de synlige Minder, som vi her navnlig vil dvæle ved? Der er oprettet en Række Museer

her paa Sjælland og andetsteds. Her i Amtet finder vi *Nord-sjællandsk Folkemuseum* med en Forening paa 704 Medlemmer i 45 Kredse. Vi ejer ca. 4000 Genstande, der paa ganske faa Undtagelser nær er skænket af Nordsjællændere. De har givet os dem, fordi de vilde, at deres Forældres og deres Bedsteforældres Ting ikke skulde blive glemte, ikke skulde blive ringeagtet eller ligefrem kastet bort. Ja, netop med den Motivering har vi faaet mange smukke Ting foræret.

Vi begyndte ved den rigtige Ende, da vi først tog fat paa at bevare et gammelt Landbo- og Haandværkerhjem. Det var den svenske Dr. phil. *Artur Hazelius* (1833–1901), der skabte den Museumsidé, der siden har bredt sig ud over Danmark og Norge. Fra 1872, da en Rejse i Dalarne havde kaldt Tanken frem hos ham, begyndte han paa en rastløs, lidenskabelig og gennemgribende Indsamling af folkelig Ethnografi. Hazelius' Opfattelse var, at enhver Ting skulde anbringes i naturlige Omgivelser, saa at det hele dannede et tro Billede af svundne Tiders Liv og Kultur. I Aaret 1879 skabte han *Nordiska Museet* i Stockholm, hvortil han havde skænket sine mægtige Samlinger. Dertil sluttede sig Gaarde og Huse fra Sveriges forskellige Egne, som blev genopført paa *Skansen* ved Stockholm. Her skabtes Verdens første Frilandsmuseum.

Nordsjællandsk Folkemuseum samler kun Ting her fra Amtet. Det er vort Maal som i et Brændpunkt at kunne vise den besøgende den gamle nordsjællandske Landsbykulturs Egenart og Skønhed. Vi følger i Hazelius' Spor, men vi har ogsaa en anden Lighed med ham i vor „ständiga penningsbekymmer“, og derfor henvender vi os til Dem. Der er i andre Egne af Landet ofret meget Arbejde og store Pengemidler paa gennem vore kulturhistoriske Museer at frede og hædre Minderne om vore Forfædres Liv. Eksempelvis kan nævnes, at *Faaborg Spare- og Laanekasse* 1930 skænkede 30.000 Kr. til Faaborg Hjemstavns-museum.

Vi har 15.000 Kr. i vort Byggefond, men vi skulde gerne have 30.000 Kr. Vi har arbejdet, hvad vi kunde, vi har administreret billigt, til Tider næsten fedtet, altsammen for at naa vort Maal: at skabe et Monument over de gamle Nordsjællænderes Virke. Befolkningen har med storstilet Gavnildhed skænket os sine gamle Ting, Indenrigsministeriet har overladt os en Grund paa Jægerbakken. Nu mangler vi kun Pengene.

„Mine Herrer Nordsjællændere. Det er ikke mig, der kalder paa Dem. Deres Forfædre kalder paa Dem. Det er *Deres* Forfædre, der nødig vil glemmes.“

Vi fik 2.000 Kr.

Der skulde mange flere Penge til. Bestyrelsen lagde sine Hoveder i Blød, og Resultatet udeblev ikke. Stiftamtmand Oxholm, der havde Indflydelse i *Den Raben-Levetzauske Fond*, skaffede os 2.000 Kr. derfra. Da han ringede til mig derom, næsten lo han af Glæde: „Jeg var saa glad ved, at jeg kunde skaffe de Penge.“ 1937 skænkede Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse Byggefondet 3.000 Kr. i Anledning af Kongejubilæet.

Alligevel var det vanskeligt. Arkitekt *M. P. Madsen* havde udført en Tegning til Museet, men det kneb stadig at faa Spaden i Jorden. Den, der skriver dette, er ikke særlig rigt udstyret med det, man kalder Taalmodighed. I Omtalen af Museumsforeningens Generalforsamling den 11. Marts 1937 hedder det i Forhandlingsprotokollen: „Derefter afgav Formanden en skriftlig formuleret Erklæring om, at han, saafremt Fundamentet var støbt inden dette Aars Udgang, vilde skænke Byggefondet 1.000 Kr.“ Fristen maatte dog forlænges, men Beløbet blev udbetalt. Det var Mening, at Begivenheden skulde danne Skole, men det gjorde den kun i ringe Grad. En anonym Gaardejer gav 500 Kr., en Forretningsmand i Hillerød 100 Kr., og det var jo gode Bidrag, men flere kom der ikke.

Byggeudvalget bestod af Sparekassedirektør *C. Andersen*, Redaktør *Laurids Hansen* og Formanden, og vi havde saamænd

et stort Arbejde. Til sidst manglede der kun 8.000 Kr. i de 37.195 Kr., som Bygning, Inventar m. v. var anslaaet til at skulle koste. De blev skaffet til Veje, idet Museumsforeningen modtog 2.000 Kr. fra hver af følgende Institutioner: *Frederiksborg Amt, Hillerød Byraad, Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* samt fra *Den Raben-Levetzauseke Fond* (andet Bidrag). Nu kunde Spaden sættes i Jorden.

Da den nye Bygning var opført og Inventaret anbragt, flyttede man – netop som Krigen udbrød – i de første Dage af September 1939 de gamle Ting fra Slottet og op til deres Bestemmelsessted. En Del Møbler blev restaureret af Maleren *Theodor Kjølner*. Hvis der er Sjæl i de gamle Huer, Laagkister og Sølvsmykker – og noget saadant synes man til Tider at kunne ane – da har de glædet sig over deres sidste Rejse. Nu var Oldemoders Sølvnakke, Bedstemoders Laagkiste og Moders Sølvhovedvandsæg netop kommet hen, hvor de skulde være. Velbevarede ventede de paa Beskuerens forstaaende Blik.

Den 6. Juli 1940 indviedes *Udstillingsbygningen* – eller *det nye Museum*, som det i Folkemunde blev kaldt – ved en smuk Fest. Der var mange Gæster til Stede, da Fru *Nanna Gandil* i Spidsen for en Flok smukke Gymnasiepiger, alle i nordsjællandske Folkedragter, serverede Vin og Kransekage, medens den nye Amtmand, *Kay Ulrich*, holdt en stor Tale, og mange andre havde Ordet. Et Museum var blevet til.

XV

MAND OVER BORD

Det var Højskolen, vi skulde leve af, og det var selvfølgelig ogsaa der, jeg lagde mit væsentlige Arbejde. Jeg underviste som tidligere nævnt i Dansk og Regning. I mine Foredragstimer var det især Fysik, jeg dyrkede. Det er et dejligt, reelt Fag. Men jeg holdt da ogsaa enkelte historiske Foredrag, oftest Skildringer af kendte Personligheder: Dalgas, Tietgen, Laurits

la Cour, Asmund Gleerup o. fl. Men dernæst – og især kan man maaske sige – Nordmændene Henrik Wergeland, Ole Bull og Bjørnstjerne Bjørnson. Jeg talte ogsaa enkelte Gange om Christopher Bruun, men Emnet er tungt, jeg tror nok, jeg havde lettere ved at skrive om ham. Engang da jeg talte om Henrik Wergeland, og Far var til Stede, sagde han bagefter: „Ved Du af, Anders, at din Mor i mange Maader ligner Henrik Wergeland?“ Jo, det vidste jeg nok.

Da jeg en Vinterdag havde fortalt om Ole Bull, kom en af Tilhørerne, en høj og kraftig Jyde, hen til mig og sagde: „Det er det bedste Foredrag, der er holdt paa Frederiksborg Højskole.“ Jeg var naturligvis glad for Udtalelsen, men jeg fik nu ikke Storhedsvanvid af den Grund. Jeg vidste, at han var musikalsk og spillede Violin. Han havde derfor særlige Forudsætninger for at nyde et Foredrag om en af Verdens største Violinvirtuoser. En Tilhører, der var helt umusikalsk, havde ikke nær de samme Forudsætninger. Saadan er der saa meget, som Storm P. siger.

Jeg rejste ogsaa en Del ud og holdt Foredrag, mest i Ungdomsforeninger. Jeg talte ved forskellige Folkefester, men det var nu ikke det store Sus. Jeg blev aldrig nogen egentlig Folketaler, men jeg var vistnok en ret habil Fortæller. Engang talte jeg i Græsted Hegn sammen med Dr. *Olav Benedictsen* fra København. Vi kunde godt lide hinanden, tror jeg. Jeg var et Par Gange inde at tale i Nørrebro's Foredragsforening, som han var Formand for, og han forærede mig et Par Gange Penge til en Sverigesrejse. Ja, „han havde dem fra et kulturelt Fond“ naturligvis. Dr. Benedictsen var en god Mand.

Det var for det meste biografiske Emner, jeg behandlede i mine Foredrag ude omkring, men dog ogsaa enkelte friere. Af dem kan nævnes „Enhver Ting har sin Pris“, „Den tavse Kærlighed“ og „Glæden over slet ingenting“.

Det hændte af og til, at en Skole søgte en Forstander, og

Blikket faldt da ogsaa nogle Gange paa mig. Jeg tror nok, jeg havde 5-6 Tilbud paa Højskoler, udelukkende smaa eller middelstore Virksomheder. I de fleste Tilfælde ejede Forstanderen Skolen i de Tider, og der var ikke megen Fornøjelse ved at sidde og hugge i det paa en lille Skole og med bankende Hjerter spejde efter, om Posten i Dag havde en to-tre Indmeldelser eller kun en Forespørgsel.

Den eneste Skole, jeg var virkelig optaget af, var *Danebod Højskole* paa Als. Den ejedes med samt sine 20 Tdr. Land af Øens Befolkning, saa der skulde ikke være nogen større Risiko for Forstanderen. 1921 savnede man en Skoleleder. Efter Opfordring rejste min Kone og jeg derned i Pinsen. Vi boede hos Gaardejer *Chr. Ernst Christensen* i Asserballe – han blev senere Folketingsmand – og vi blev vældig godt behandlet. Vi var til Møde paa Højskolen, jeg holdt et Foredrag, Bestyrelsen samledes til Møde, og Resultatet blev en enstemmig Opfordring til mig om at overtage Skolen. Jeg udbad mig Betænkningstid, og da vi var vendt hjem, og jeg havde overvejet Sagen nærmere, sendte jeg Afslag. Det er noget af det klogeste, jeg i mit Liv har gjort. En Højskoleforstander skal først og fremmest have et grundmuret Helbred, og jeg havde netop det modsatte. Han skal helst være Folketaler, og det var jeg ikke. I det hele var jeg ikke en Forstandertype, derimod nok en dygtig Lærer.

Dette Besøg paa Als gav Anledning til et Par Episoder. En Dag kom Begtrup og Fru Begtrup pludselig paa Visit. De traf mig ude i Haven ved Hjørnet af Huset. Begtrup stod med Siden til og prikkede med Stokken i Gruset, Fru Begtrup stod og saa langt, da han sagde: „Ja, vi vil blot sige, Uhrskov, at vi ser gerne, Du bliver ved Frederiksborg Højskole.“ Saa listede Begtrup af, og Fru Begtrup gik bagefter. Dette Optrin har jeg ikke glemt, det skal heller ikke forbigaaes her.

Det kan ikke nægtes, at selv om jeg havde sagt nej til *Danebod*, saa kunde jeg dog ikke rigtig faa denne Skole og Arbej-

Vort Hus

det blandt Sønderjyderne ud af mit Sind. Da jeg senere paa Sommeren var paa Rejse, lagde jeg Turen om ad Als og besøgte Danebod Højskole endnu en Gang. Hvad jeg egentlig vilde der, ved jeg knap. Det var vist en Mindelse om „den tavse Kærlighed“, tror jeg.

En Dag jeg i Efteraaret var paa Foredragsrejse i Vestjylland, traf jeg paa en Forperron Forstander *Fenger* fra Korinth Landbrugsskole. Jeg nævnte et Par Ord om Danebod og spurgte: „Hvad kan 20 Tdr. Land af Als' bedste Jord forrente?“ Svaret kom omgaaende: „De kan ingenting forrente, naar De skal drive dem!“ – Fuldstændig rigtig bemærket.

Foreløbig tegnede alt jo meget skikkeligt her, men saa begyndte Bomberne at falde. 1922 kom Holger Begtrups Søn, *Frederik L. Begtrup*, hjem fra Amerika for at blive Lærer ved Skolen. Frederik var født 1896, altsaa 26 Aar gammel. Han var Civilingeniør, Kemiker, og havde arbejdet ved Faget tre

Aar i U.S.A. Personlig stod jeg paa en god Fod med Frederik, som jeg havde kendt i 18 Aar. Jeg syntes, han var en flink Fyr. Men at tænke sig ham som Højskolemand det var jo straks noget andet. Hans Uddannelse laa langt fra Højskolen, og han havde hidtil ikke paa noget Omraade beskæftiget sig med Folkeoplysning. Hvordan skulde det kunne gaa?

Vi var fire gifte Lærere ved Skolen, *Ole Jensen, Hedegaard*, der kun medvirkede om Vinteren, idet han malede om Sommeren, *Helge Hostrup* og mig. Hostrup, der havde ført en omskiftelig Tilværelse, var blevet Lærer ved sin Ungdomsvens Skole 1921, og han regnede ganske naturligt med, at det var sidste Station paa Vejen. Men ved Lærermødet sidst i Oktober 1923 sprang den anden Bombe. Begtrup meddelte, at Frederik om to Aar, 1925, skulde overtage Skolen, og saa maatte Lærerlønnen begrænses, hvorfor der til den Tid ikke blev Brug for de tre ældste Lærere. Der blev en trykkende Tavshed. Man hørte ikke ved den Lejlighed nogen Tale om „vort Fællesskab“. Jeg fulgtes med Hostrup hjem, han var meget modfalden. Han var ikke Medlem af Understøttelseskassen og havde i det hele ikke noget videre at falde tilbage paa. For ham var Situationen særlig vanskelig. Jeg reddede mig altsaa, men vent lidt – min Tur skulde ogsaa komme.

Frederik Begtrup blev Forstander, Ole Jensen fortsatte ved Skolen, men med en stærkt reduceret Løn. Helge Hostrup blev Præst, og jeg tror i Virkeligheden, det var her, han naaede sit Højdepunkt. Jeg hørte ham prædike flere Gange, og det var altid godt. Han blev Kapellan i Rørvig og honorarlønnet, hvad der medførte, at han ikke behøvede at gaa af ved 70-Aarsalderen. Men Frederik havde ingen egentlige Forudsætninger for at være Højskolemand. Man skal ikke være Lærer eller Lærerinde, man skal ikke være Præst, man skal ikke være Læge eller Sygeplejerske, hvis man ikke holder af Mennesker, og det kan man ikke sige, at Frederik gjorde.

Vort Sølvbryllup 1934

Bageste Række fra venstre: Sven, Tage, Bent og Else

Elevtallet gik ned med Stormskridt, til Halvdelen og meget mindre. Dette maatte jo medføre Konsekvenser. Vi var ikke mere end to gifte Lærere tilbage, *Thomas Christensen* og jeg. Allerede 1926 gik min Løn ned fra 6.000 Kr. til 5.400 Kr. Fra 1929 ned til 4.800 Kr. Men det var ikke det værste. Forholdene laa efterhaanden saadan, at Frederik, naar Vinteren nærmede sig, overhovedet ikke vidste, om han kunde køre igennem, eller han maatte standse. Følgen var, at vi Lærere hvert Aar var op-sagt til 1. November og ikke vidste, om vi var genansat før

10-14 Dage, før Vinterskolen begyndte. Man kan nok sige, at Stillingen var en Smule usikker. I Oktober 1931 fik jeg under et Rekreationsophold i Holløse Brev fra Frederik, hvori han meddelte, at han blev nødt til fra 1. November at nedsætte min Løn med 20 pCt. Jeg gik altsaa ned fra 4800 til 3840 Kr. Det var dog altid en Post. Man prøvede at spæde Elevtallet op med arbejdsløse, men det slog ikke til. Man lavede en Havebrugsafdeling, men det hjalp heller ikke. Vinteren 1933-34 var der kun 24 Elever, og saa var det klart, at det maatte være Slut. Sommeren var lidt bedre. Da var der 39 Elever, men ogsaa det var for lidt. Maa jeg nu, inden jeg giver Meddelelse om den tredie Bombe, have Lov at sige, at i de ni Aar, Frederik Begtrup var Forstander, mindes jeg ikke, at der til Trods for den stadige Nedgang ved blot een eneste Lejlighed er faldet knubbede Ord mellem ham og mig. Han kunde jo ikke gøre ved det, men det var der en anden, der kunde.

Her gør vi en Pause for at se lidt paa vore hjemlige Forhold. Hvad vore fire Børn skulde uddannes til, saa de var i Stand til at skabe sig en rimelig Levevej, det laa mig naturligvis meget paa Sinde. Men ogsaa det, at de ikke skulde drukne i denne Verdens Guld og Glimmer. De gik alle fire i „Bettes Skole“, en Privatskole, som Begtrups Datter, Elisabeth, ledede, og hvis officielle Navn var Frederiksborg Højskoles Børneskole. Elisabeth gik under Navnet Bette, og Skolen hed derfor i daglig Tale Bettes Skole. Det var ingen Friskole, da den jo ejedes af Lederen.

Niels Dael var Familiens trofaste Ven, og hos ham gik Bent til Præst Vinteren 1923-24. Han boede hos en af de Gaardejere, der hørte til Daels Menighed, *Anker Friis* i Flakkebjerg. Det kostede os ikke noget. Bent gjorde vel lidt Gavn for Føden, tænker jeg, men for os var det jo billigt. Da Else gik til Præst, boede hun paa Liselund, hvad vi naturligvis betalte for. Det samme gjorde senere Sven. Tage havde, ligesom jeg i min

Barndom, været noget skrøbelig af Helbred, hvorfor vi ikke saa gerne vilde sende ham bort. Ole Jensen læste lidt med ham, og han blev som de andre tre konfirmeret her i Kirken.

Men hvad skulde de være? Bent og Else havde tydelig Anlæg for at læse, de to yngste mente jeg bedst egnede til det praktiske Arbejde. Bent kom paa Frederiksborg Statsskole, hvorfra han blev Student 1929, og derefter gav han sig til at læse Jura. Else vilde være Lærerinde. 1930 var hun Elev paa Antvorskov Højskole. Nørgaard og Hustru var fra Frederiksborgtiden vore gode Venner, Nørgaard tilmed hendes Gudfar. Han tilbød hende derfor grandiozt et Sommerophold paa sin Skole, og det havde hun meget Udbytte af. Samme Aar kom hun ind i Præparandklassen paa N. Zahles Seminarium. Aaret efter blev hun optaget i 1. Klasse, og samtidig kom Bent hjem efter at have bestaaet første Del af juridisk Embedseksamen. Jeg har altid været meget ærgerrig paa mine Børns Vegne, og det har vist for Resten generet dem en Del. Mine Bøger blev trykt i Frederiksborg Amts Avis' Bogtrykkeri, hvor jeg havde et godt Samarbejde med Faktor *M. Hansen*. Her kom Tage i Typograf-lære. Han blev udlært 1933. Sven havde Anlæg for Handelen. Da han var mindre, sagde han: „Jeg vil være Handlingsmand.“ Han mente Handelsmand, men han blev for Resten ogsaa Handlingsmand. Han kom i Lære hos *L. R. Willerup*, Vett og Wes-sels Udsalg her i Byen. Han blev udlært 1934 og var saa en Tid paa Dekorationsskole i København.

Og jeg selv: Ja, jeg havde siden 1919 som Følge af Krigs-aarenes Spænding og et alt for hektisk Arbejdsliv haft et mindre godt Helbred. Det var Mavedaarlighed og Nerver, det sidste en Følge af det første, tror jeg nok, men i Efteraaret 1926 blev det hele saa kontrært, at jeg maatte lade mig indlægge paa Lucasstiftelsen hos Overlæge *Sk. Kemp*. For første Gang kom jeg under sagkyndig Behandling. Da der var gaaet 4-5 Dage, faldt Dommen: „De har Mavesaar. Der er for megen Syre, og den

er desuden for stærk. Der er ogsaa nogen Gæring i Tyktarmen. Det vil koste Dem 4 Ugers Sengeleje.“

Saa kunde jeg drage hjem med den Besked. Tidspunktet var højest ubejlejligh, da Vinterskolen netop skulde begynde. Den første Uge var den værste. De to første Dage kun kogt Vand, den næste kogt Vand og en kvart Liter Fløde, Dagen efter en halv Liter o.s.v. Ih, hvor var jeg sulten! Jeg var absolut ikke god at komme i Nærheden af. Min kæreste Læsning var et Af-snit i „Politiken“, der hed „Ugens Middage“. Det læste jeg grundigt og med Begærlighed. Et Par Dage efter, at jeg var begyndt at staa op, tog jeg fat paa Skolen. Det var naturligvis ikke heldigt. Jeg burde have haft en Maanedes Rekreation, men det kunde nu ikke lade sig gøre.

I et Par Aar korresponderede jeg med Dr. Kemp om min Sygdom. Engang skrev han til mig, at hvis jeg kunde holde op med at ryge, vilde det gavne min Mave. Det kunde jeg nok. Det skete et Par Gange i de følgende Aar, at jeg røg en Cerut ved en festlig Lejlighed, men den smagte mig ikke, og siden har jeg overhovedet ikke røget.

Med Hensyn til Spiritus dette: Da jeg kom til Hillerød, var her ingen Afdeling af Danmarks Afholdsforening. Jeg blev derfor Medlem af noget, der hed Afholdssamfundet, men det gik snart ind, og dermed var jeg frit stillet. Jeg har aldrig siden været Afholdsmand, jeg har heller ikke drukket noget videre. Men et Glas Madeira ved festlige Lejligheder gaar jeg dog ikke af Vejen for.

Saa vender vi tilbage til Trediveerne.

Som Følge af, at Indtægten fra Skolen raslede ned, var det nødvendigt at se sig om efter Biindtægter, og her kom Tilfældet mig til Hjælp. Maaske var det slet ikke noget Tilfælde, men mit grundfæstede Venskab med Skoleinspektør Petersen. Han var gaaet af som Inspektør 1929, da han fyldte 70, men vedblev at lede Hillerød Folkebibliotek til 1933. Det var en Bi-

beskæftigelse med nogle Timers Eftermiddagsarbejde de fire Dage og et Par Timers Aftenbeskæftigelse de to Dage. Skoleinspektøren saa gerne, jeg blev hans Afløser, og jeg greb med Begærlighed Chancen. Men derom mere senere.

Saa meget om Privatlivet. Og nu fortsætter vi med – ja, læs selv. En smuk Sommerdag – ja, det var det faktisk – 1934 modtog jeg et Brev, hvis Indhold lød omtrent saaledes: C. P. O. Christiansen og jeg har i Dag købt Frederiksborg Højskole. Vi glæder os til at samarbejde med Dem paa Bibliotekets og Folke-museets Omraade. Underskrevet: Margrethe Christiansen. En Opsigelse behøvedes ikke. Thomas og jeg var jo opsagt hvert Aar til November. Nu var Forholdet det, at det nye Forstander-par ikke var særlig stærkt kørende økonomisk, og nu stod man over for den vanskelige Opgave at skulle rette en Skole op, der faktisk var gaaet ned. Man ønskede derfor kun ugifte og lavtlønnede Lærere. Iøvrigt gik det ikke saa hurtigt med at faa Elevtallet op, som man havde haabet.

Men alt det kunde Thomas Christensen og jeg jo ikke gøre ved.

Det er mærkeligt nok. Vi her i Huset tog Meddelelsen med Sindsro. Der er maaske noget om det gamle Ord: Hellere en Ende med Forskrækkelse end en Forskrækkelse uden Ende, for det sidste havde det unægtelig været i flere Aar. Jeg var klar over, at dette ikke kunde forblive en Hemmelighed, og jeg lod derfor tilflyde Amtsavisen en Meddelelse om, at „Anders Uhrskov fra 1. August forlader Frederiksborg Højskole for fremtidig udelukkende at hellige sig Biblioteksarbejdet og sit Forfatterskab.“ Saa var Offentligheden underrettet.

Ansaret for de to Læreres Afskedigelse, den ældste efter ialt 28 Aars Arbejde? Der var ingen, der havde noget Ansvar. C. P. O. Christiansen havde købt Forretningen Frederiksborg Højskole, og han var naturligvis uden Ansvar for de Personer, der hidtil havde været knyttet til denne Virksomhed. Frederik

Begtrup havde heller intet Ansvar, han var af økonomiske Grunde ude af Stand til at føre Forretningen Frederiksborg Højskole videre, og Holger Begtrup? Ja, han havde jo betalt os vor Løn ved Forretningen Frederiksborg Højskole indtil 1925, da han afstod Virksomheden til sin Søn. Han havde naturligvis heller ikke noget Ansvar.

Det var den baade retsindige og modige Statskonsulent, Dr. phil. Roar Skovmand, der for nogle Aar siden et Par Gange offentligt erklærede, *at her i Landet er Højskolelærerne retsløse*, og det er rigtigt. Men det er de ikke i Norge og Sverige.

Det var en mærkelig Sommer 1934. Min gamle Mor døde den 3. August. Da hendes Læge og Ven, A. H. Riise, Morgenen efter sammen med mig forlod Dødsværelset, og vi gik hen ad Vejen, var vi begge tavse. Da brød Dr. Riise pludselig Tavseden og sagde med lav Røst: „Hun var en Sagakvinde.“

En anden Begivenhed var den, at min Kone var paa Gigt-sanatorium i tre Maaneder, og da jeg ikke var Medlem af nogen Sygekasse, hvilede det hele paa mig. Mine fire Børn var alle under Uddannelse i København. Tage betalte for sig selv, men de tre andre maatte jeg hjælpe. Min faste Indtægt fra 1. August var 2.000 Kr. om Aaret i Bibliotekarløn samt en mindre Forfatterunderstøttelse. Det var mærkeligt, at det gik, men det gjorde det altsaa. Selv om det føltes sært at have mistet sin Livsstilling – omtrent som at være vægtløs – saa tog jeg det hele med større Sindsro, end man efter min Natur at dømme skulde have troet. Mon ikke det var noget i Retning af Frida Schmidts Ord: „Gud skyder os gode Raad i Sinde“, der hjalp?

Det var for øvrigt ikke alene min Stilling, der gik fløjten. Mine tre Skolebøger, der hidtil altid havde været brugt paa Frederiksborg Højskole, viste sig pludselig at være noget ganske ukendt der paa Stedet. Der skulde aabenbart fejes rent. Pudsigt nok kom jeg Tid efter anden til at skrive en Del Artikler om Skolen, i de fleste Tilfælde „paa givne Foranledning“. Den

første, „Frederiksborg Højskole i fyrretyve Aar“, fremkom som Kronik i „Frederiksborg Amts Avis“ først i November 1935, altsaa godt et Aar efter min Entledigelse.

Det kan ikke nægtes, at jeg den Sommer efter min Fratræden følte ligesom kold Luft omkring mig, og da min Kone kom hjem fra Gigtsanatoriet, sagde jeg en Dag til hende: „Det kan godt være, at dette her fører til, at vi kommer til at skifte Omgangskreds.“ Saa galt gik det nu ikke. Forholdet var simpelt hen dette, at Folk ikke vidste, hvad de skulde sige i en saadan Anledning. Ligesom ved et Dødsfald, og det var jo ogsaa et Dødsfald. Fra Højskolens tungtlastede Skude var en Mand faldet over Bord, ikke en af de store ganske vist, men nok en af de dygtige.

Og Højskolens Skude sejlede roligt videre.

XVI

HILLERØD FOLKEBIBLIOTEK

Den 1. September 1933 tiltraadte jeg min Stilling som Leder af Hillerød Folkebibliotek. Det kunde nok give Anledning til visse Spekulationer, Bøger kendte jeg en Del til, havde selv en anelig Bogsamling, men Teknikken paa et Bibliotek var jeg ukendt med. Imidlertid havde jeg den optimistiske Tankegang, at jeg vel nok kunde lære det altsammen.

I Sommerferien havde jeg deltaget i et Bibliotekskursus i Odense, i øvrigt spurgte jeg ud i de Biblioteker, hvor jeg af lagde Besøg, og jeg lærte noget alle Steder. Især var Lederen af Nordsjællands Centralbibliotek, Overbibliotekar *E. Bremerstent* i Helsingør, mig en god Vejleder.

Med Hensyn til det administrative holdt min Forgænger og Ven, Skoleinspektør Petersen, følgende Tiltrædelsestale til mig: „Nu skal jeg sige Dig, hvordan gamle Neumann bar sig ad. (Neumann var Byfoged og Borgmester indtil 1908). Naar der skulde foretages en stor Udvidelse af Gasværket til en 40–

50.000, saa ordnede han det underhaanden med Udvalget, men skulde der anbringes en ny Gadelygte, og der kunde være Tvivl om, hvorvidt den skulde staa ud for Nr. 44 eller 46, saa lod han det komme til Behandling i Salen. Det vil jeg ogsaa raade Dig til at gøre.“

Skoleinspektøren var en klog Mand.

Jeg kan godt sige, jeg gik til Opgaven med Ildhu, og een Fordel havde jeg i hvert Fald, jeg havde en Smule Forstand paa Handel. Jeg havde under mit Arbejde ved Handelsskolen haft en Del med Byens Købmænd at gøre, og jeg havde lært meget af dem paa forskellig Vis. F. Eks. havde jeg lært adskillig Kundepsykologi af gamle *Willerup*, hos hvem Sven var i Lære. Naar en Købmand for et Par Menneskealldre siden overtog en Forretning, meddelte han ofte dette i en Bekendtgørelse i Bladene, hvori det bl. a. hed: „Og skal hurtig og reel Betjening stedse være vort Formaal.“ Ligesaa hos os paa Biblioteket.

Dette var i en noget gammeldags Forfatning, da jeg overtog det, og det vidste Inspektøren godt. Bremerstent kom til Stede og gennemgik som sagkyndig Bogbestanden. Han kasserede en Masse, navnlig lettere Damelektüre og Kriminalromaner, som der ogsaa var en Del af. Saa skulde jeg altsaa til at bygge et tidssvarende Bibliotek op. Der skulde købes mange oplysende Bøger, og der skulde udvælges den bedste nye Skønlitteratur. Men desuden skulde Teknikken fornyes paa snart sagt alle Omraader. Ogsaa det blev gjort.

Men saa var der den Ulempe, at Biblioteket paa Grund af Pladsmangel havde lukkede Hylder. Det var derfor af stor Betydning at faa skabt en intim Forbindelse mellem Laanerne paa den ene Side og de nye Bøger og de særlig aktuelle paa den anden. Jeg begyndte med Udstillinger paa Skranken, men der var for lidt Plads. En Hylde blev anbragt i Udlaanslokalet. Det hjalp noget, men ikke nok. Saa blev en hel Reol stillet op. Snart efter en til. Og endnu en. Saa kunde alle de nye Bøger af sær-

lig Aktualitet anbringes i den ene, skiftende Udstillinger i den anden, Børne- og Ungdomsbøger i den tredie. Det gavnede meget. Jeg tror godt, man kan sige, at Biblioteket blev drevet haardt. Let var det ikke for Bogbindermester *Axel Larsen* at faa de nye Bøger færdige saa hurtigt som ønsket. Engang laa 5 Eksemplarer af en ny Roman af *Sally Salminen* indbundet paa Skranken 5 eller 6 Dage efter, at Bogen var udkommet. „Men det gør jeg aldrig mere,“ sagde Larsen, „for det er uforsvarligt at aflevere en Indbinding saa hurtigt.“ Og det havde han sikkert Ret i, men jeg havde jo stadig det i Hovedet med „hurtig og reel Betjening“. Og saa – det skal forøvrigt ikke være nogen Hemmelighed – var det mig en Ærgerrighed at sætte dette Bibliotek op til dets allerhøjeste Ydeevne.

Jeg havde god Hjælp i Bibliotekstilsynet. For at støtte Laanernes Bogvalg udsendte vi hyppigt Kataloger. Da jeg efter det første Aar havde sendt et Eksempplar af et nyt Tillægskatalog ind til vor øverste Myndighed, fik jeg et Brev, underskrevet af *Robert L. Hansen*, hvori stod, at Bibliotekstilsynet kunde i enhver Henseende billige de Linier, hvorefter Indkøbet det sidste Aar havde fundet Sted. I Aarenes Løb fik jeg en Række saadanne meget anerkendende Skrivelser fra *Robert L. Hansen*. De opmuntrede mig naturligvis meget. Byens og Egnens Laanere var godt tilfredse med den nye Ordning.

Den erfarne Købmand siger: Det er i Indkøbet, det ligger. Det gælder ogsaa et Folkebibliotek. Jeg lagde mig hurtigt efter at købe antikvarisk, især større Værker. Her lykkedes det mig virkelig af og til at gøre et Kup. Et af de første var, at jeg købte „Det danske Folks Historie“, 1927–29, Bd. 1–8, smukt indbundet og helt som ny, for 36 Kr. Ny Pris var omkring 100 Kr. Saadan en Handel kunde jeg glæde mig over i flere Dage.

For Resten kan jeg ogsaa her fortælle en lille Historie.

Engang opholdt jeg mig i nogen Tid paa et jydsk Rekreationshjem, og der traf jeg blandt andre en tiltalende Mand, der

hed Petersen. Han bestyrede De gamles Hjem i Aarhus, og det var jo ingen lille Historie. Han fortalte, at naar han ønskede en Udvidelse til f. Eks. 100.000 Kr. og gik til Harald Jensen, den kendte socialdemokratiske Politiker og Kommunalmand, med Sagen, tyggede *Harald Jensen* lidt paa det, og saa sagde han: „Sig mig engang, Petersen. Vilde Du gøre det, hvis det var dit eget?“ – „Hvis jeg saa kunde svare ja,“ fortsatte Petersen, „saa fik jeg det.“

Det er i Virkeligheden den eneste Moral, der dur noget, naar det angaar offentlige Midler. Jeg mener i al Ubeskedenhed, at jeg har efterkommet den baade paa Folkemuseets og Bibliotekets Omraade. Naar jeg købte brugte Bøger til Biblioteket, skammede jeg mig ikke ved at prutte. Det var Jyden, der var kommet op i mig. Det skete af og til, ogsaa med Held, men ikke altid. En Dag, da jeg var i København, var jeg nede i en Bogkælder, hvor Manden navnlig handlede med Børnebøger. Jeg købte flere, men saa var der en, som Manden vilde have 3½ Kr. for, mens jeg kun vilde give 2½, og paa det skiltes vi. Nu bagefter ser jeg godt, at det var dumt, men Antikvaren gjorde det nu ikke noget. Han var sikkert ogsaa Jyde.

En Tid efter var jeg atter nede hos ham. Da var det Politikens Verdensatlas, jeg var ude efter, men det havde han ikke. Jeg sagde Farvel og gik, men da jeg var kommet et Stykke op ad Gaden, var der pludselig en, der raabte: „Halløj! Halløj! Halløj!“ Jeg kunde vanskeligt forestille mig, at nogen raabte Halløj efter mig midt i Fiolstræde, men for en Sikkerheds Skyld vendte jeg mig om. Det var Manden fra Kældereren: „Jensen oppe paa Nørrevold har det. Jeg har set det i Vinduet. Men De skal prutte ham. Det er en dyr Hund!“ Det kunde da kun være en Jyde, der talte saadan. Jeg opsøgte Jensen paa Nørrevold, men han viste sig at være en fin Herre, nærmest fornem. Jeg maatte lade Jyden blive hjemme og spurgte høfligt om Politikens Verdensatlas. Han havde det, og jeg købte

det: „Vil De være venlig at sende det til Hillerød Folkebibliotek? Jeg betaler kontant. Vi plejer at faa 10 pCt.“ Det hele foregik høfligt og værdigt. Jeg gjorde ikke Hillerød By nogen Skam den Dag.

Jeg tog til København en Gang imellem og opsøgte en 8-9 Antikvariater for at gøre Indkøb, men ogsaa for at følge med paa Bogmarkedet i det hele. Som oftest købte jeg i en 4-5 Forretninger. Det hændte ogsaa, at jeg købte Værker af private, men jeg kan med god Samvittighed sige, at jeg har aldrig „taget“ nogen. En lidt større Handel gjorde jeg med Fru Johanne Begtrup. Det var efter Begtrups Død, men hans store Bogsamling stod endnu urørt. Der var fire Sjældenheder, vi havde Brug for: Feilbergs jyske Ordbog, Neergaards Under Junigrundloven og to til. Det var en vanskelig Sag. Jeg vilde ikke paa nogen Maade forurette Fru Begtrup, som jeg stod i Venskabsforhold til, og Bibliotekets Tarv skulde ogsaa tilgodeses. Jeg fandt da paa den Udvej at lade en af mine Venner skrive til et af København største Antikvariater og forespørge, hvad man der vilde give for de fire Værker. Man svarede, at man vilde give 206 Kr., og man hørte gerne nærmere.

Jeg gik da til Fru Begtrup og sagde: „En Antikvar vil, som Du ser, give 206 Kr. for de fire Værker, men Hillerød Folkebibliotek byder 260 Kr. for dem!“ Naar jeg købte privat, betalte jeg altid en Pris, der laa et Sted imellem, hvad en Antikvar vilde give, og hvad han tog for den paagældende Bog. Saa mente jeg at have behandlet baade Sælgeren og Biblioteket rimeligt. Fru Begtrup raadførte sig med sin Søn, Frederik, og han sagde: „Uhrskov, Du skal ikke give mere end de 206 Kr., for Du har gjort os saa mange Tjenester.“ Det sidste kommer vi til senere. Jeg er den Dag i Dag ikke videre stolt af, at jeg gik ind paa hans Tilbud. Jeg burde have holdt paa de 260 Kr., der var en rimelig Pris, Fru Begtrup kunde godt bruge Pengene, og for Biblioteket betød det ikke noget videre. Man skal nok være sparsommelig, men alting med Maade.

Men Bøger skulde ikke alene ind, de skulde ogsaa ud, og her gjaldt det om at benytte Reklamens Magt, ikke Annoncer, for de havde ingen Betydning paa vort Omraade, men Avisnotitser, større og mindre. Dem skrev jeg mange af og sendte til Byens fire Blade. Vi købte adskillige svenske Bøger, Romaner, Kunst-historie og meget andet. De blev ikke saa lidt læst. Engelske, franske og tyske Romaner forsynede vi os ogsaa med. De engelske blev meget udlaant, de franske ogsaa en Del. Da jeg overtog Biblioteket, var det kun den jævne Mand, der kom der, men det blev snart anderledes. Naar vi havde en passende Samling af en eller anden Art, lavede vi en Særudstilling, og dermed fulgte et Par Trommeslag i Aviserne.

Men vi benyttede ogsaa andre Fremgangsmaader. Vi lod trykke Pjecer paa 4-6 Sider, som Folk kunde faa med hjem, og hvori de kunde læse, hvad Biblioteket besad inden for et eller andet Omraade. Jeg nævner en Del saadanne Tryk: „Bygge Hus og stifte Hjem“, „Bøger om Børn“, „Bøger for Haandværkere“, „Bøger for Husmødre“, „Bøger om Kunst“, 12 Sider, „Handel og Sprog“, „Sundhed og Sygdom“, „Sverige, Land, Folk, Litteratur“. Et Katalog over „Praktiske Fag“ var paa 28 Sider. Alt dette holdt Ilden brændende, og Udlaanet steg.

I vort Arbejde glemte vi ikke de unge. Jeg vil blot lige nævne et Initiativ fra Oktober 1950. Da jeg ikke har de paagældende Papirer liggende, maa jeg for en Gangs Skyld ty til Pressen og anføre, hvad et Blad skriver derom: „Overbibliotekar *Anders Uhrskov* har sendt de unge i Hillerød og Slotssognet et Brev. Det blev til ialt 682 unge i Alderen mellem 14 og 18 Aar, og i Brevet gør han opmærksom paa, hvad Biblioteket ejer af Bøger af Interesse for dem, der har en eller anden Hobby eller særlig Fritids-Interesse. Sammen med dette Brev, der er holdt i en fortrolig og hjertelig Tone, følger en Bogliste, der omfatter ikke mindre end 30 Grupper af Bøger, hver om en eller anden Fritidsinteresse fra Samlermani over Mekanik, Dyr

og Planter til Huslighed, Fotografering, Musik og Sport."

En uvurderlig Støtte havde jeg i mine overordnede og mine Medarbejdere. Redaktør *Laurids Hansen*, der var Næstformand i Byraadet, var Formand for Skole- og Biblioteksudvalget. I den første Tid spurgte jeg ham jævnlig til Raads med Hensyn til Nyanskaffelser af Inventar o. l. En Dag sagde han til mig: „Naar jeg først har vist en Mand min Tillid, blander jeg mig ikke meget i det mere.“ Jeg forstod Vinket. Jeg skulde klare Ærterne selv, og det gjorde jeg. Mere frisindet Chef end *Laurids Hansen* har jeg aldrig haft. Meget forstaaende var han ogsaa. Han var godt klar over, at jeg sad ret smaat i det, og min Løn blev da ogsaa forbedret i Takt med Bibliotekets Vækst. Han havde ogsaa Tanke for mine gamle Dage. Det var paa hans Foranledning, Kommunaldirektør *Svendsen* en Dag ringede til mig og foreslog mig en Ordning med Henblik paa en Kapitalopsparing. „Man ser jo ikke saa gerne, at De skal have Aldersrente, naar De bliver gammel.“ Det gik ogsaa i Orden. Her maa man huske, at jeg var over 50 Aar, da jeg kom i Kommuns Tjeneste, jeg vidste ogsaa nok, at jeg ikke havde Krav paa nogen Art af Pension. Jeg var jo honorarlønnet.

Den anden Støtte var mit Personale, der til at begynde med bestod af tre Skolepiger. Af dem blev den ene, *Gerda Olsen*, i Bibliotekets Tjeneste indtil for et Aars Tid siden. Mere omhyggelig, paalidelig og elskværdig Medarbejder kan vanskelig tænkes. Hun forstod at betjene Laanerne, saa det var en Fornøjelse at se. Laanerne kom med deres Lister over de Bøger, de gerne vilde have. Pigerne, der ekspederede, skulde saa se efter, om de var hjemme. Naar *Gerda* kom tilbage med Listen, kunde hun i den mest medfølelsefulde Tone sige: „Der er slet ingen af dem hjemme.“ Det betyder uhyre meget, i hvilken Tone og med hvilket Blik den ekspederende her overbringer en ubehagelig Meddelelse. En anden Pige, jeg maa nævne, er *Agnete Christiansen*, senere gift Hansen. Hun er ligeledes af første Klasse,

frisk, paalidelig, ja, og saa har hun Tæft. Kom en Gymnasieelev og skulde skrive en Stil om Fædrelandskærlighed, var det ikke saa lige til. Emnet stod ikke opført hverken her eller der, men Agnete fandt ud af det. Fru Hansen, som hun nu hedder, er en betroet Medarbejder ved Biblioteket den Dag i Dag. Gerda Olsen, gift Nielsen, havde 25 Aars Jubilæum i 1957. Hun blev fejret baade i Pressen og privat og med Rette. Der kunde nævnes mange flere dygtige og tiltalende Piger, der i nogle Aar gjorde Tjeneste i Biblioteket, men deres Virksomhed var som nævnt af kortere Varighed.

Uden det gode Samarbejde med disse solide Skolepiger vilde Fremgangen aldrig være lykkedes. De var næsten alle sammen fra mindre Hjem, og her kommer vi til en anden Ting, som blev mig en stor Oplevelse i disse Aar. Jeg kendte i Forvejen gennem mine forskellige Virksomheder en Del til det, man kalder Borgerskabet, men jeg kendte meget lidt til Arbejderne. Nu traf jeg dem paa Biblioteket. Jeg var godt klar over, at det var dem, der havde mest Nytte af et Folkebibliotek. Embedsmænd, Købmænd o.s.v. kunde bedre faa Raad til selv at købe de Bøger, de havde Brug for, men for Arbejderne var det vanskeligere. Iøvrigt lagde jeg stor Vægt paa at kunne forsyne alle, hvad enten det var Fruen, der skulde have en fransk Roman, eller en træt Kone, der trængte til en Bog at hvile ud paa.

Der var den Fordel ved et Bibliotek med lukkede Hylde, at man kom i nærmere Kontakt med Publikum. Jeg ekspederede selv saa mange som muligt. Altid Dr. *Harboe*, der følte sig ensom og gerne vilde have en lille Passiar, ogsaa altid Professor *Wesenberg-Lund*, men ogsaa mange Arbejdere og især de gamle Koner, som trængte til kyndig Hjælp og – maa-ske ikke mindst – til, at der blev taget lidt Hensyn til dem. Et Bibliotek med lukkede Hylde kan tage meget Hensyn til den enkelte. De gamle Lærere passiarede jeg ofte med. Det var en af dem, der en Dag nævnte et Ordsprog, som jeg ikke kendte:

„Det er bedre at sidde paa en lav Gren og synge end sidde paa en høj Gren og græde.“ Ja, det er sandelig bedre, men der er mange, der ikke praktiserer det.

Bibliotekslivet var i det hele taget en rig Tilværelse. Man traf Mennesker, og jeg kan godt lide at træffe Mennesker, og der skete noget hver Dag.

Der var ogsaa det tiltalende ved dette Arbejde, at her kunde det ske, man fik et Klap paa Skulderen, og det var jeg egentlig ikke forvænt med. 1936 var det 40 Aar siden, Biblioteket blev oprettet, og i den Anledning holdt vi en lille Sammenkomst paa Biblioteket, hvor Biblioteksvæsenets øverste Myndigheder, Byens Borgmester, Biblioteksudvalget og Pressen var til Stede. Mens man nød et Glas Vin og et Stykke Kransekage, blev der holdt forskellige Smaataler, hvoraf jeg husker en enkelt Ytring. Den fine og ellers ret forbeholdne Borgmester, Dommer *Carl Zahlmann* takkede Bibliotekaren og sagde bl. a.: „Vi har den største Tillid til Dem, Hr. Uhrskov!“ Det varmede, det skal ikke nægtes. Det var ligesaa godt som ug til Eksamen. Maaske endda bedre.

Nu kan vi ikke fylde hele Bogen med Hillerød Folkebibliotek, men der er dog et Par Episoder, der bør medtages. At Laurids Hansen var et hurtigt Hovede og en frisindet Chef, det vidste jeg altsammen, men at han ogsaa var en resolut Natur, det erfarede jeg under den sidste Verdenskrig. I disse Mørketider var der en Trang til Læsning som aldrig før. Udlaanet steg og steg, og en Dag efter Juleferien 1940 gik jeg ned til Redaktøren. „Dette her kan ikke gaa længere. Vi har 5 Timers Aabningstid om Dagen, og vi kan overhovedet ikke ekspedere alle de Mennesker. Vi maa have Udlaanstiden forlænget.“ – „Hvor meget?“ spurgte Redaktøren. „Til 7 Timer daglig,“ svarede jeg og tog Munden fuld. – „Det skal De faa.“ – „Men vi maa ogsaa have flere Penge til Bøger. Vi kan ikke betjene Befolkningen forsvarligt med det Beløb, der er afsat paa

Budgettet.“ – „Hvor meget har De tænkt Dem?“ – „2000 Kr. ekstraordinært.“ – „Det kan De regne med!“ – „Men naar Udlaanstiden forøges med 2 Timer om Dagen, maa Pigerne, der gør Arbejdet, ogsaa have noget mere for det.“ – „Selvfølgelig. Deres Løn maa forhøjes tilsvarende. Hvornaar mener De, den nye Udlaaansordning skal træde i Kraft?“ – „I Morgen,“ svarede jeg. „Det har jeg ikke noget imod,“ og dermed var Audiensen forbi. Vi stod begge lige inden for Døren til Redaktørens private Kontor, og det hele varede højst fem Minutter.

Vi springer fem Aar frem i Tiden. Paaskelørdag var Biblioteket lukket, men 1945 blev den Dag nu travl nok. Vi sad i mit Hjem hyggeligt ved Kaffen Klokken godt tre, da Telefonen ringede. „Det er Redaktør Hansen. Tyskerne har taget Kommuneskolen, og Biblioteket skal være ude omgaaende. Kan De ordne det?“ – „Ja, vi flytter det hele op i Folkemuseet.“

Der blev ikke mere Kaffesnak den Dag. Jeg ringede til en Vognmand, jeg kendte: „Kan De komme op til Biblioteket med en Vogn og tre Mand i Løbet af en halv Time?“ Ja, det kunde han nok. Og saa maatte jeg se at faa fat paa tre af vore Piger. Bibliotekaren var bortrejst paa Ferie. Ogsaa det lykkedes. Min altid hjælpsomme Datter, Else, var ogsaa rede til at give et Nap med. Jeg tror ikke, det varede mere end en halv Time, efter at Ordren var givet, før vi alle var i fuld Sving. Et Held var det, at vi havde Folkemuseet. Hvad skulde vi ellers have gjort? Vi flyttede, saa længe vi kunde se, og fortsatte Paaskemorgen. Kl. 13 var vi færdige – og meget sultne. Af Bibliotekets 21.000 Bind var de 4.000 udlaant, mens de 17.000 samt alt Inventar, der ikke var nagelfast, var bragt i Sikkerhed under Udstillingsbygningens Tag.

Da jeg kom trækkende med min Cykle op forbi Husmandsstedet og ud i Alléen, mødte jeg Professor Wesenberg-Lund. „God Dag, Hr. Uhrskov, vil De ikke med indenfor og se min

Særtryksamling. Den er paa 20.000?“ Han boede lige overfor. „Det kan jeg desværre ikke, Hr. Professor. Vi har lige flyttet hele Biblioteket, og jeg er temmelig sulten.“ – „Ja, det kan jeg desværre ikke hjælpe Dem med. Vi har faaet Æblesuppe, og den er spist op altsammen.“

I Dagene efter Paaske ordnede vi et midlertidigt Udlaan saaledes, at 1.200 Bind af de mest gangbare Bøger var anbragt paa Hylder i Museets Forhal, parat til Udlaan. Resten laa paa Avispapir i Stabler omkring paa Gulvene. Et Par Maaneder efter var vi atter hjemme paa Ndr. Banevej.

Vi gør atter et Spring, denne Gang til 1946, da Hillerød Folkebibliotek fyldte de halvtreds. Da skulde der jo helst ske noget. Jeg udarbejdede i den Anledning to Bøger. „Hillerød Folkebibliotek 1896 – 11. September – 1946“, 28 Sider, som Biblioteket udsendte, „Frederiksborg Amt i Litteraturen. En Bibliografi“, 123 Sider, som jeg selv bekostede med Tilskud fra Hillerød Byraad og saaledes, at Historisk Samfund aftog et Antal Eksemplarer til sine Medlemmer.

Men desuden blev der holdt et Par Festligheder den 11. September. Laurids Hansen, der havde været Skole- og Biblioteksudvalgets Formand fra 1921 til 1946, var afgaaet og efterfulgt af Fru *Anna Marie Stigaard*. Det var altsaa hende, der repræsenterede ved Receptionen paa Biblioteket om Formiddagen og ved Festmiddagen paa Leidersdorff om Aftenen. Ved den sidste Lejlighed holdt jeg Festtalen, og af den skal jeg her gengive det væsentlige af det, man kan kalde Aandsindholdet.

Johannes Buchholtz har skrevet en Bog, han har kaldt „God lille By.“ Den Benævnelse synes jeg ogsaa passer paa Hillerød. Da jeg kom hertil 1904 efter to Aars Ophold i Odense, kom jeg med det Løfte, at jeg, naar jeg blev gammel, vilde tilbringe mine sidste Aar der. Det Løfte agter jeg ikke at holde. Jeg var faktisk forelsket i Odense. Jeg ved ikke, om jeg er forelsket i Hillerød, men jeg holder af den, og her vil jeg blive. Gennem

mit Arbejde i de mange Aar er jeg blevet bundet til vor By med Baand, som jeg ikke tror kan løses.

Naar jeg for mange Aar siden jævnlig var paa Foredragsrejse og vendte hjem her til Byen, og jeg saa naaede Slotsgade, følte det hjemligt. Jeg ved til Dato ikke, om Slotsgade er en smuk Gade, eller om Hillerød er en smuk By – at dens Omegn er det, er jeg ikke i Tvivl om – men jeg ved, at Slotsgade er *min* Gade, og at Hillerød er *min* By. Der er noget, der hedder *aandelig* Ejendomsret. Det angaar som oftest Ting, man ikke har Skøde paa. Ved aandelig Ejendomsret er der to Ejendommeligheder. For det første, at den ikke kan tages fra en. For det andet, at flere – ja mange – kan have Ejendomsret til det samme, uden at den ene gaar den anden for nær.

Hvis man ikke havde vidst dette før, saa vidste man det efter 9. April 1940.

Jeg har Skøde paa et Stykke Jord og et Hus, men jeg ejer det meste af Hillerød By og hele Slotsgade.

Jeg ejer Frerslev Hegn og Gribskov, Tisvilde Hegn og Tisvilde Strand, ja, hele Tisvildeegnen. Jeg ejer Arresø og Udsigten fra Annisse Kirkegaard.

Jeg ejer et Husmandssted ved Frerslev Hegn og Risbjerggaard i Kyndby. Jeg ejer Dyssen ved Dæmpegaard og en hel Del andre i den Egn.

Jeg ejer forskellige Troldesten i Amtet, og jeg ejer flere Kirker, i Særdeleshed Uvelse Kirke og Gørlose Kirke, hvoraf den sidste har et Indre, som man skal lede længe efter at finde Magen til.

Alt dette og mere til er jeg gennem 42 Aars Arbejde og Stræb kommet til at eje, og De forstaar, mine Damer og Herrer, man gaar ikke godvillig fra sin Ejendom.

Men det var hen paa Eftermiddagen. Med Udgangen af Aaret 1951 skulde jeg fratræde, idet jeg da naaede Aldersgrænsen.

Et nyt Bibliotek, som der havde været forhandlet saa meget om, naaedes ikke – men nu er det paa Trapperne – dog gjorde vi et stort Fremskridt. Vi fik paa Kommuneskolen Ndr. Banevej 6, hvor vi havde til Huse, et Skolelokale til, hvor der blev indrettet en veludstyret Læsestue, der var prydet med en Række smukke Farvelitografier. Det var for mig „den sidste Glæde“ for at citere *Knut Hamsun*.

Jeg begyndte med tre Skolepiger som Medhjælpere og endte med ti voksne, deraf over Halvdelen fuldt uddannede Bibliotekarere. En af dem var Fru *Astrid Hoffmeyer*, der blev min Efterfølger i Embedet.

Der blev ikke holdt nogen Afskedstale, da jeg forlod Frederiksborg Højskole, men det blev der, da jeg sagde Farvel til Hillerød Folkebibliotek. Den fremkom paa Tryk og staar at læse i „Hillerød Folkebiblioteks Beretning 1951–52“. Den gives her *in extenso*:

„Da Folkebibliotekets højtfortjente Stifter og mangeaarige Bibliotekar, Skoleinspektør *P. Petersen*, i Sommeren 1933 under Alderens Tryk trak sig tilbage som Leder, følte Biblioteksudvalget sig staaende over for et Tidehverv i denne Bogsamlings Historie. Biblioteksarbejdet havde nu naaet et saadant Omfang, og Tidens voksende Krav baade med Hensyn til Bøger og Betjening bankede saa haardt paa Døren, at man næppe længere kunde opretholde den gamle Ordning, der i de forløbne Aar havde besejret alle Vanskeligheder, men som Tiden nu var ved at løbe fra. Udlaanene havde naaet en Størrelse, saa de ikke længere kunde bestrides af en Mand pr. Velvilje af lutter Interesse for Sagen kun ved Hjælp af nogle store, flinke Skolepiger. Bibliotekarstillingen kunde ikke i Længden være en Bibeskæftigelse. Den krævede sin Mand helt ud.

Under disse Omstændigheder maatte man naturligvis i Biblioteksudvalget overveje Ansættelsen af en fuldt biblioteksmæssig

uddannet Ansøger. Naar man alligevel denne Gang lod det blive ved Tanken, laa Aarsagen simpelthen deri, at man havde faaet Kig paa en Mand, Forfatteren *Anders Uhrskov*, som man efter mangeaarigt nært Kendskab til troede paa som den bedste, der kunde faas, alle Forhold taget i Betragtning. Han var ikke alene Skribent, men bogkyndig og nær Ven af Biblioteket, men tillige mangeaarig Højskolelærer og nordsjællandsk Kulturspreder med et værdifuldt Oplysningsarbejde bag sig. Karakteristisk nok, at denne fødte Jyde skulde vise sig som den bedste Kender af ældre nordsjællandsk Folkekultur.

Hillerød Byraad tiltraadte enstemmigt Udvalgets Betragtning og ansatte fra 1. September *Anders Uhrskov* som Folkebibliotekets Chef. Aarene derefter viste helt og fuldt, at man havde valgt den rette, *Uhrskov* gik ind til sin nye Gerning med brændende Iver, og hans Energi kølnedes end ikke, naar Helbredet sendte Advarselssignaler. Bibliotekets Bogbestand blev øget og fornyet med megen Vægt paa den oplysende Litteratur, uden at Skønlitteraturen af den Grund forsømtes, og Udlaanstiderne udvidedes. Ved hyppige Bladnotitser, ved Udstillinger af aktuel Litteratur, ved Samarbejde med Centralbiblioteket i Helsingør og paa anden Vis ansporedes Interessen for Læsning. Bogskattene maatte ikke staa uhævede paa Hylderne. *Uhrskov vilde* have fat paa Publikum og fik sit Ønske opfyldt. Et Par enkelte Tal belyser Forholdet klart. Udlaanene var:

1932-33	27.841	Bind
1933-34	35.822	„
1939-40	69.254	„
1943-44	129.270	„

Med andre Ord: Hillerød Folkebibliotek opnaaede en Udlaansmængde, der laa betydeligt over, hvad flere Biblioteker i Købstæder med et større Indbyggerantal end Hillerøds kunde

fremvise. Ganske særlig bemærkes Bogudlaanenes rivende Vækst i Krigsaarene. Medens første Verdenskrig ingenlunde befordrede større Læselyst, gik det helt anderledes i den anden. – Netop under Besættelsestidens Mørke trængte Hjemmene langt stærkere end før til Bøgernes Oplysning. Hillerød Folkebibliotek tændte dette Lys i den talrige Læsekreds og kunde gøre det, fordi man gennem Bogindkøb var fulgt med Tiden.

Kun paa et enkelt vigtigt Punkt stod man – og staar fremdeles – i Stampe. Med de utilstrækkelige Lokaler maatte det knibe haardt at føre 130.000 Bind frem og tilbage over Skranken, naar Bibliotekets øvrige Arbejde ogsaa skulde udføres. Men det blev gjort med et venligt og hjælpsomt Sind. Naturligvis ønskede Overbibliotekaren brændende en ny Biblioteksbygning, naar den blot blev tidssvarende med lyst og oversigtligt Udlansrum, Læsestue og Studiekredslokaler. Det er min Overbevisning, at en saadan Bygning forlængst var blevet rejst, hvis Krigen ikke havde lagt sig hindrende i Vejen. Hvad saa vi ikke paa af muligt egnede Pladser! Hvor glade var vi ikke, da vi erhvervede en centralt beliggende Grund paa Langesvej og ved Beboernes venlige Støtte fik Grunden frigjort for hindrende Servitutter! Før min Udtræden af Byraadet haabede jeg at kunne forelægge Tegninger og Overslag til en ny Biblioteksbygning, men Haabet brast. Det ministerielle Samtykke til Grundkøbet savnedes, og siden er Byggegrunden desværre blevet afhændet. Under disse Forhold har vort fælles Ønske om Hillerød Bogsamlingens Overgang til Centralbibliotek heller ikke kunnet lade sig realisere. Kravet om bedre Plads vil dog staa paa Dagsordenen, til det er imødekommet.

Overbibliotekar Uhrskov lod imidlertid ikke sin Arbejdsiver hæmme af de trange Forhold. Han var og blev til det sidste en fremragende Biblioteksleder. Til Gengæld generede Biblioteksudvalget ham ikke med Posekiggeri, og han fik til enhver Tid uden mindste Vanskelighed af Byraadet bevilget de meget

stærkt stigende Udgifter, som Mangedoblingen af Udlaanene nødvendiggjorde. Jeg mindes ikke, at der nogensinde har været mindste Divergens mellem Uhrskov og Udvalget. Vi var fuldkommen trygge ved hans Ledelse og kunde bygge paa gensidig Tillid. Han viste sig den til enhver Tid værdig, rent eksempelvis, da han Paaskelørdag 1945 trods sit følsomme Sind i Løbet af 7 Timer uden Varsel fik ryddet Biblioteket og ført Bøgerne til Folkemuseet, fordi Tyskerne mod givet Løfte lagde Beslag paa Kommuneskolen.

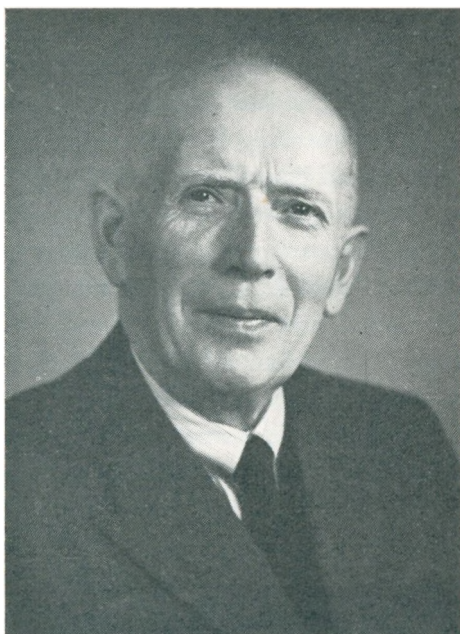
Paa et vidstrakt Arbejdsfelt har Anders Uhrskov øvet en Indsats, som har vundet Anerkendelse. Her skal der fremføres en oprigtig Tak for, hvad han har udrettet som Leder af Folkebiblioteket. Det var en god, en virksom og en kyndig Mands Gerning.

Laurids Hansen.“

XVII

BØGER OG MENNESKER

Jeg har altid godt kunnet lide Bøger, og jeg har haft meget med dem at gøre. Men nu maa vi begynde et helt andet Sted. Holger Begtrup døde den 5. Maj 1937, og da var Skoven netop grøn. *Ole Jensen, Niels Termansen* og jeg hyrede en Bil og kørte til Seld Skov, hvorfra vi hjemførte et helt Læs Bøgegrene til at smykke Kirken og Graven med. Men da min resolute Datter, Else, fik det at vide, erklærede hun straks, at de Grene duede ikke. Det skulde være *Fruebjergløv*. Paa Fruebjerg havde Begtrup gennem en lang Aarrække udfoldet sine Evner allerbedst som Taler og Mødeleder. Altsaa startede hun og en Veninde deres Cykler og kørte til Fruebjerg og hentede alle de Bøgegrene, de kunde bære. Havde Begtrup kunnet se det, vilde han have sagt: „Godt, flinke Piger!“ Else havde jo Ret. Jeg husker nok, at Begtrup en Gang ved et Elevmøde havde anført et Ord af *Goethe*, hvor han siger: „Et Hvidkaalshovede og et Hvidkaals-

Anders Uhrskov (1947).

hovede er to Ting. Et Hvidkaalshovede, der er groet i min Have, er noget andet end et Hvidkaalshovede, der er købt paa Torvet.“

Et halvt Aars Tid før Begtrup døde, var Bette gaaet bort, Hun efterlod sig en Bogsamling, hvor der bl. a. var en Del Haandbøger, som hun havde benyttet i sit Skolearbejde. Dem paatog jeg mig at afsætte underhaanden. Jeg solgte dem til Centralbiblioteket, til Lærerbogsamlinger i Skoler og til private. Men Begtrups store, meget velholdte Bogsamling stod stadig i hans Stue. Fru Begtrup syntes vel ikke, hun kunde afse den. Det var, ligesom der, naar hans Stue stod urørt, dog stadig var lidt af ham selv tilbage. Men da der var gaaet et Par Aar, bad hun en Dag mig søge at faa Bogsamlingen solgt. Jeg paatog mig det gerne, ordnede først Bøgerne, der var kommet i Uorden,

udarbejdede Konditioner og tilbød tre af Københavns største Antikvariater at afgive Bud. Fra de to kom Cheferne, og kyndige har de jo været, for Budene kom til at ligge tæt op ad hinanden, 2700 og 2750 Kr. En mærkelig Fornemmelse var det iøvrigt for mig at gaa og pusle med disse Bøger, som Begtrup havde dyrket med saa stort Udbytte gennem de mange Aar. Nu forsvandt ogsaa dette Minde. Siden kom jeg til at afhænde Hedegaards Bøger, da han var død 1948, og Ole Jensens, da han og hans Hustru var rejst til Aabenraa.

Nogle Aar senere bosatte en pensioneret Præst, *S. E. M. Bernstein*, Søn af Kunstbogtrykker *Simon Bernstein*, sig her paa Harløsevej. Det var en alsidig interesseret Mand, som jeg besøgte et Par Gange. Han var bl. a. optaget af saa forskellige Ting som Kunsthistorie og Humor, og det var jeg ogsaa. Vi vilde sikkert have faaet meget med hinanden at gøre, men hans Tilværelse her paa Stedet blev kun kort. Han havde et svagt Hjerte og døde efter kun tre Maaneders Ophold. Han havde en stor og alsidig Bogsamling, men den var ikke særlig velholdt. Fru Bernstein vilde gerne have Størsteparten af den solgt, og det hjalp jeg hende med. Ejendommeligt var det at erfare, at videnskabelig teologisk Litteratur var der god Efterspørgsel efter, medens Prædikensamlinger og Andagtsbøger var uden enhver Interesse.

Fru Begtrup paaskønnede mit Arbejde ved at forære mig et smukt Egetræsbord, der havde været anbragt i deres Dagligstue paa Højskolen. Det staar nu i mit Arbejdsværelse, og jeg har skrevet Bøger ved dette Bord og hygget mig ved det i mange Aar.

I 1919 skulde *Historisk Samfund* paa Grund af Dødsfald have ny Formand. Adjunkt, senere Lektor *H. Boisen*, Frederiksborg Statsskole, blev valgt, mens jeg blev Formand for Skriftudvalget, hvad jeg var godt tilfreds med, for det var der, det foregik. Jeg fik den Glæde at redigere en større Bog, „Hillerød

By“, der udkom 1925. Den var, takket være et betydeligt Tilskud fra Hillerød Byraad, prydet med et stort Antal Tegninger af *Kr. Kongstad*, hvem jeg i Aarenes Løb havde haft meget Samarbejde med. Hovedbidraget „Hillerød Bys Historie indtil 1864“ var udarbejdet af en ung Magister, der hed *Victor Hermansen*. Han var ikke af de allerhurtigste Arbejdere, jeg har kendt, men han havde Lune, og han var hyggelig, han blev en af mine gode Venner. *Hugo Matthiesen* skrev et mindre Stykke om „Det gamle Hillerød“, Skoleinspektør *Petersen* behandlede Emnet „Gamle Folk fortæller“, og jeg skrev et større Stykke om „Hillerød i vore Dage“. Det var nu ikke Bogens bedste, idet det mere var Haandbogsstof end Læsestof, og det var det sidste, der var Mening. Men af Skade bliver man klog.

Baade Boisen og jeg laa i den Tid, Udgivelsen stod paa, jævnlig vaagen om Natten og grundede over, hvordan vi skulde gennemføre dette Foretagende uden et stort Underskud. Men det gik. Bogen blev efterspurgt, udsolgt og har længe været en Sjældenhed. Det bør tilføjes, at jeg gennem Aarene havde et udmærket Samarbejde med Lektor Boisen. Vi havde det saa godt sammen, fordi vi respekterede hinandens Egenart, og det er vel egentlig det, det kommer an paa.

En Dag i Efteraaret 1947, da Overretssagfører *Carl F. Raaschou* var Borgmester og jeg Overbibliotekar, mødtes vi en Dag ved en Udstilling paa Hotel „København“. „Jeg synes, vi skal have en ny Hillerødbog,“ sagde Borgmesteren, „og den skal De redigere.“ Det var straks en Fjer i Hatten, og jeg var naturligvis rede. Byraadet billigede Planen. Dr. phil. *Jan Steenberg*, Magister *Hermansen* og jeg samledes en Aften her hos mig og lagde en Slagplan. Hermansens grundlæggende Bidrag fra „Hillerød By“ blev med enkelte Rettelser gentaget, men ellers var det i det væsentlige nyt Stof, skrevet af en Række lokale Kræfter, samt Professor *Ejnar Thomsen*, der behandlede Emnet „Hillerød i Litteraturen“. Det blev et digert Værk paa 549 Si-

der med en Masse Billeder, og det forelaa færdigt et Aar efter, at Grundplanen var lagt. Det var et fornøjeligt Arbejde, og Borgmester Raaschou og jeg kom godt ud af det.

Her kan jeg ikke undgaa at nævne et andet Træk. I Begyndelsen af 1949 gjorde Raaschou en stor Middag, hvor alle Medarbejderne ved Hillerødbogen, Amtmand *Saurbrey* og en Række andre Notabiliteter var til Stede. Om Efteraaret havde jeg udsendt Bogen „Han var min Fader“, og en Dag, da jeg mødte Raaschou paa Gaden, sagde han, at han havde læst Bogen. Men han sagde ikke, at han havde købt den. Efter hin store Middag kom jeg ved Kaffen til at sidde i et lille fornemt udstyret Kabinet, hvor der paa en Taburet laa en Stabel nye Bøger, øverst saa man „Han var min Fader“, hvorved alle og enhver kunde faa Øje paa den. Jeg husker ikke, at jeg nogen Sinde har været ude for en finere Opmærksomhed.

Festskrifter har jeg skrevet en hel Del af. Det største er „Frederiksborg Amts Landboforening“, der udkom i 1943 i Anledning af Foreningens 100 Aarsdag. Formand for Landboforeningen var dengang Forstander *Oluf Jensen*, med hvem jeg har haft et godt og fornøjelig Samarbejde. Det var ogsaa ham, der gav Stødet til, at jeg fik overdraget et andet større Arbejde. Det var „Et Stykke Danmark“, som *Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer*, hvis Direktør er *J. Henriksen*, udsendte i Anledning af sit 50 Aars Jubilæum 1951. Det blev væsentlig til et Billedværk i Form af en Mængde topografiske Billeder fra Sjælland og Bornholm med Tekster af de tre Doktorer *Jan Steenberg*, *Axel Steensberg* og *Ole Klindt-Jensen* samt Værkets Redaktør. Bogen blev paa 255 Sider. Jeg synes godt, man kan sige, det er en fornem Ting.

Jeg agter ikke her at gennemgaa alle de Bøger, jeg har været Ophavsmand til, men tre skal nævnes. Efter at jeg 1951 var faldet for Aldersgrænsen, besluttede jeg som Tak for den gode Behandling, Hillerød By paa forskellig Maade havde givet mig,

at udsende en Hillerød-Kulturhistorie. Det blev til to Bind „Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn 1801–1848“, 1955, og „Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn 1849–1914“, 1956. Og saa var der endelig et Emne, som jeg heller ikke kunde lade ligge. Det var en Bog om Byskov, min fremragende Lærer og Ven. Jeg var simpelt hen nødt til at gøre det Arbejde. Byskov skulde have sin Bog. Han var saa stor en Mand, at en anelig Skildring var paakrævet. Baade Gjedved Seminarium og den danske Folkeskole fortjente den Bog. For mig var det en særlig Glæde at skrive den, fordi jeg derved ligesom kom til at genopleve tre af mine frugtbare Ungdomsaar. 1960 udkom „En Bog om Byskov“ med Undertitel „Menneske, Skolemand, Tænker“. Jeg udarbejdede en Bibliografi over alt, hvad Byskov havde skrevet i Bog- og Tidsskriftform. Det var et stort og besværligt Arbejde, men jeg haaber, en og anden har haft Nytte deraf.

Tilbage er at omtale en Bogrække, som staar mit Hjerter særlig nær. 1949 besluttede Bestyrelsen for *Nordsjællandsk Museumsforening* at udsende en Aarbog under Titelen „Kultur og Folkeminder“. Jeg skulde redigere den. Som Indledning til første Hefte hedder det: „*Kultur og Folkeminder* vil særlig lægge Vægt paa tre Ting: personalhistoriske Artikler, kulturhistoriske Meddelelser, navnlig med Tilknytning til Folkemuseet, og Gengivelse af stedlige Folkeminder.“

Naar det nævnte Forsøg har kunnet gøres, skyldes det udelukkende den Arv, Museumsforeningen i 1945 modtog efter afdøde Sygeplejerske *Christine Larsen*, Esbønderup.“ Men hende kommer jeg til at omtale senere.

Første Aargang blev paa 48 Sider med 9 Billeder. Den blev godt modtaget og er siden fortsat hvert Aar. Der har været en lang Række Levnedsskildringer, nogle skrevet af de paagældende selv, de fleste udarbejdet af mig. Paa den Maade er Mænd og Kvinder i de mest forskellige Livsstillinger blevet

skildret. Samlet skulde de give et fyldigt Billede af den Befolkning, der har boet i eller haft Tilknytning til Nordsjælland. Men desuden har Bogrækken bragt en lang Række kulturhistoriske Artikler i let tilgængelig Form, skrevet af Gaardmænd, Lærere eller Historikere af Faget.

Bøgerne voksede. Aargang XII blev paa 128 Sider med 28 Billeder, Aargang XIII ligeledes 128 Sider med 25 Billeder. „Kultur og Folkeminder“ har i væsentlig Grad bidraget til at holde sammen paa Museumsforeningens 600 Medlemmer og Subskribenter. Da der stadig er nogen Afgang paa Grund af Dødsfald og Bortrejse, findes dette Resultat tilfredsstillende. Det er fortrinsvis den jævne Mands Historie, der er behandlet i disse Aarbøger, og de er skrevet for den jævne Mand. Men dette har ikke udelukket, at en Række Faghistorikere er blevet Medlemmer paa Grund af „Kultur og Folkeminder“, ligesom Bøgerne findes i et stort Antal Folkebiblioteker rundt omkring i Landet, samt i en Række videnskabelige Biblioteker i Hovedstaden. Aarbogen har ogsaa fundet Vej til Udlandet, bl. a. til videnskabelige Biblioteker i Norge, Sverige og Finland, til *British Museum* i London, ja, helt over til *Kongressens Bibliotek* i Washington. Vi har virkelig haft Glæde af disse Bøger.

I 1962, da det var 40 Aar siden, *Nordsjællandsk Museumsforening* blev stiftet, besluttede Bestyrelsen sig til at slaa det store Slag i Form af en Jubilæumsbog, „Mindesmærker i Nordsjælland“, der paa 206 Sider og forsynet med 45 Billeder beskrev 192 historiske Mindesmærker i Frederiksborg Amt. Hvor det drejer sig om Mindesmærker over Enkeltpersoner, findes der ofte en kortere Levnedsskildring i Forbindelse med Omtalen. Bogen tilsigter paa den Maade at blive en Art Danmarkshistorie i Brudstykker. Teksten er udarbejdet af Direktør *Nils Gustafsson*, Dr. phil. *Jan Steenberg*, Lærer *H. L. Sørensen* og mig. Hidtil har vi haft megen Glæde af dette Foretagende.

Artikler har jeg skrevet mange af. Som oftest er det *Frede-*

riksborg Amts Avis, jeg har ulejligen. Naar jeg var færdigt med en Bog eller Artikel, som jeg syntes, jeg var kommet nogenlunde godt fra, følte jeg det som et Afdrag paa min Gæld over for Tilværelsen. Men ak, gældfri bliver man aldrig, og derfor blev Møllen ved at male.

I de mange Aar, jeg har samlet Folkeminder og andet Stof af kulturhistorisk Art, har jeg naturligvis truffet mange Mennesker, der har beriget mig med deres Fortælling om svundne Tiders Liv og Tænkemaade, men det er ogsaa jævnlig hændt, at de har oplivet mig med deres Livsvisdom. Den finder man nemlig meget af hos den jævne Mand.

Det er vel op mod en fyrretyve Aar siden, jeg en Nytaarsaften sad og passiarede med en ældre Mand i Ullerød, en Landsby i mit Nabolag. Det var ved at mørknes, og Lampen var blevet tændt. Vi sad og hyggede os ved et Glas Kirsebærvin, alt mens vi talte om Menneskers forskellige Væremaade. Da sagde Manden: „Folk kan vel int' være anderledes, end som de er – saa var de det vel.“ Det slog mig straks – hvilken Almuedeterminisme!

Jeg havde en Ven, der hed *Frederik Nielsen*. Han er død for et Par Aar siden. Han var i mange Aar Forpagter paa Aalholm, en Gaard i Ullerød, der nu er revet ned, og paa dens Marker er der opstaaet en hel By. Frederik Nielsen drev meget med tidlige Kartofler, og det var jo væsentlig for at opnaa en god Pris paa Grøntorvet, at de kom tidligt frem. Men et Aar frøs det i Maj, og det sinkede Kartoflernes Udvikling en Del. En Dag da jeg traf Nielsen, udtalte jeg min Beklagelse over den Frostnat. Nielsen, der ellers som oftest var spøgeful, kunde ogsaa være dybsindig, og det var han den Dag. Han svarede: „Det skal int' lykkes altsammen – det skal 'et int'.“ Jeg har tit tænkt paa det siden, maaske navnlig, naar et af mine Foretagender ikke rigtig lykkedes, og det kunde jo ogsaa hænde.

Jeg kendte for mange Aar siden en Arbejdsmand. Han havde

Beskæftigelse i Frederiksborg Slotshave og var meget havekyndig. Sammen med sin Lejlighed havde han et lille Jordstykke, hvor han drev Jordbærvl. En Dag stod jeg og snakkede med ham samtidig med, at vi saa paa Jordbærrene. De stod godt, og han fortalte, hvor mange han havde solgt, og hvad de havde indbragt. Pludselig gled der et vemodigt Træk over hans Ansigt, og han sagde: „Man tænker alting i Penge. Det skulde jo ikke *saa* være.“ De Ord glemmer jeg heller ikke i Hast. Jeg holder ogsaa meget af Penge, det skal ingen Hemmelighed være, men jeg tænker ikke alt i Penge. Jeg holder af at se noget blive til, hvad enten det er en Bog eller et Blomsterbed i min Have, og i begge Tilfælde skal der jo Penge til.

I 1925 lærte jeg en ejendommelig Mand at kende. Det var Kurlæge P. C. Bjerregaard, Gl. Skovridergaard i Silkeborg. Han døde Aaret efter, og jeg fandt Grund til at samle Stof til en Levnedsskildring af ham, som jeg udsendte 1927. I den anfører jeg et Ord, som Bjerregaard, der var en Gaardmandssøn fra Vejleegnen, havde fra sin Morfar, og det lød saadan: „Den Skilling, der ærer Dig, min Dreng, er ligesaa god som den, der nærer Dig.“ Denne Leveregel glemte Bjerregaard aldrig. Jeg har kendt en ældre, nu afdød Sygeplejerske, der et Par Gange udtrykte sin Tankegang paa samme Omraade med Ordene: „Jeg tror ikke, man bliver fattig af det, man giver væk.“

Hillerød Folkebibliotek købte Bøger i *Hans Toftes Boghandel*, hvor jeg ogsaa selv handlede. Naar jeg ved Sekstiden tog fra Biblioteket, var jeg ofte inde i Boghandelen paa Hjemvejen, og det hændte da jævnlig, at jeg fik en Passiar med Tofte. Han vilde gerne snakke, og det vil jeg ogsaa. Nu og da fulgte han mig helt ud paa Gaden, hvor Samtalen fortsattes, og jeg kom for sent hjem til Aften. Det var en Dag under en saadan For-tovssamtale, at Tofte fortalte mig følgende: „Gamle Hertz (Forretningens Grundlægger) sagde altid: „Naar een Dør smækker i, lukker Vorherre en anden op.““

Det var tydeligt, at Tofte sagde dette med Henblik paa min særlige Situation. Maaske det var samme Dag, vi blev enige om, at det var et Held, at jeg fik min Ansættelse som Leder af Folkebiblioteket Aaret før, jeg maatte fratræde min Stilling ved Højskolen. Men gamle Hertz' dybsindige Ord har jeg ofte tænkt paa siden, og et Par Gange har jeg ladet dem gaa videre til Mennesker, der var i Nød. Ikke helt uden Held, tror jeg.

Af de Mennesker, jeg fik Forbindelse eller Samarbejde med, og som i flere Tilfælde blev mine Venner, er der nogle, der maa have en lidt nærmere Omtale. Skoleinspektør *P. Petersen*, som jeg iøvrigt har skrevet om flere Steder, bl. a. i „Fynbo, Jyde og Sjællandsfar“, var min nære Ven. Han havde Humor, og han var en fortrinlig Fortæller. Jeg har kendt fire, hvis Evne til at gengive en Historie var over det almindelige. De fire var Skoleinspektør *Petersen*, *N. Nielsen*, *Tisvilde*, *Thomas P. Hejle* og *Klaus Bernisen*. Disse fire, hvoraf de tre første blev mine Venner, var som Fortællere sande Kunstnere, og derved forstaar jeg for de tre førstes Vedkommende, at de kunde fortælle samme Historie Gang paa Gang, uden at det føltes trættende. Men *P. Petersen* var mere end det. Da han sad som gammel og lignede en stækket Ørn – han døde 1936 – sagde han en Dag, jeg besøgte ham: „Vi tror, vi er Førere – Snak! Vi føres. Jeg skulde nu blive siddende derhenne (i Folkebiblioteket, hvor nogle mente, han havde siddet vel længe), indtil Du kunde komme.“ Skoleinspektør *Petersen* var en Mand af Format, og det ikke blot i det ydre.

Paa Højskolen fik jeg som tidligere antydte flere Venner. Fru *Johanne Begtrup* og jeg stod i de første Aar paa en ret kølig Fod, men efterhaanden blev vi Venner, og jo ældre vi blev, jo mere voksede Venskabet. Fru *Begtrup* var ikke af de vidtfavnende Naturer, men hun var *bel*. Holger *Begtrup* var aldrig blevet, hvad han blev, uden hende. Naar jeg besøgte hende paa Æbelholt – desværre for sjældent, som det ofte gaar

- og jeg saa hende med den fyldige Skikkelse sidde bag sit rigt udskaarne Sybord og se ud i Haven, mindede hun mig om en Borgfrue, der sidder i Højenloft og skuer langt. Da Johanne Begtrup døde 1950, 90 Aar gammel, savnede jeg hende. Der er saa faa Borgfruer til.

Ole Jensen og hans Kone, *Sørine*, havde jeg meget med at gøre. De var begge gæstfrie, og jeg gik ud og ind i det Hjem, som det var mit eget. En Dag, da jeg ligesom undskyldte mit Renderi, svarede Fru Jensen: „Vi ser Dig gerne!“ Og det var mede. Ole Jensen var en folkelig Natur, og han var meget hjælpsom. Han gjorde stor Gavn, baade over for den enkelte og over for Helheden. I mange Aar spillede min Kone og jeg en ugentlig Bridge med Ole Jensen og hans Hustru, og vi sluttede altid med en Aftensang. Disse Aftener var mere end Tidsfordriv.

Et Fortrin ved Højskolearbejdet var, at man lærte saa mange ejendommelige Mennesker at kende. En af dem var Dr. phil. og theol. *Laust Moltesen* (1865–1950). Han var i adskillige Aar Statens tilsynsførende med Folkehøjskoler og Landbrugsskoler og kom i Egenskab heraf nu og da i Besøg paa Frederiksborg Højskole. Begtrup kunde iøvrigt ikke lide nogen Form for Inspektion. Maaske opfattede han det som en Art Statsindgreb i Højskolens frie Tilværelse, der laa ham stærkt paa Sinde. Ved en bestemt Lejlighed kom det i den Anledning til et ret skarpt Ordskifte mellem ham og Dr. Moltesen.

Jeg forstod ikke dette Synspunkt. Jeg har for mit Vedkommende haft Inspektion baade paa Handelsskolen, Folkebiblioteket og Folkemuseet, uden at der er gaaet Splinter af mig af den Grund. Lov er Lov, og Lov skal holdes, som det hedder. Jeg har hver Gang taget godt imod Stedets Gæst, og jeg er ogsaa altid blevet godt behandlet.

Men det var altsaa Moltesen, vi kom bort fra. Jeg tror nok, det var en lille Historie, jeg en Dag var saa heldig at fortælle

ham, der lagde Grunden til vort Venskab. Vi var alene i Høj-skolens private Dagligstue, da jeg fortalte ham følgende: Da Klaus Berntsen et Sted havde holdt et Foredrag om Sokrates' Moder, kom en af Tilhørerne, en Historiker af Faget, efter Mødet hen til ham og spurgte: „Hvorfra ved man egentlig dette om Sokrates' Moder?“ Nu var Klaus Berntsen i Knibe, men han fattede sig hurtigt, stak Tommelfingeren i Vestegabet og svarede: „Det ve' man altsaa! Det ve' man altsaa!“

Dr. Moltesen gottede sig tydeligt, idet han svarede: „Ja, Historien er rigtig nok, for det var mig, der spurgte.“

En anden Gang, da jeg steg en Smule i Dr. Moltesens Agtelse, var en Dag, da han overværede en af mine Dansktimer, hvor jeg gennemgik „Kong Christian stod ved højen Mast“ og her havde det Held at forklare et Ord, som bragte Moltesen til bag-efter at sige: „Det vidste jeg virkelig ikke.“

Siden talte vi ofte sammen, naar Lejlighed gaves, og vi havde det hyggeligt med hinanden. En Aften, da vi sad ved et Kaffe-bord i den store Spisestue, gjorde Moltesen Rede for, hvordan han 1920 blev valgt til Folketingsmand i Ringkøbing Amts 3. Kreds, Holstebro, som *Mads Mølgaard-Nielsen* havde repræsenteret fra 1890 til 1918 og 1918 til 1920 som valgt i Amtskredsen. Nu trak Mølgaard-Nielsen, der var født 1846 og altsaa op i Aarene, sig tilbage, og Dr. Moltesen blev opstillet i hans Sted. Mølgaard-Nielsen støttede ham af al Magt, idet han fulgte med paa alle Vælgermøderne, hvor han hvert Sted tog Ordet og sagde: „Det kan godt være, te' I tøgs, Dr. Moltesen er wal fin, og det er jo rigtigt nok, at det er længe siden, der har hængt Mogh ved hans Træsko, men det skal I ett bryde jer om – I skal blot stemme paa ham!“

Det gjorde de ogsaa, og Moltesen blev valgt. „Men,“ tilføjede han lunt, da han berettede derom, „det var rigtigt nok, at det er længe siden, der har hængt Mogh ved mine Træsko.“

Jeg holdt Forbindelsen vedlige med Dr. Moltesen, saa længe

han levede. Jeg sendte ham en Hilsen ved særlige Lejligheder, og han kvitterede med at skrive, at han læste mine Artikler i Frederiksborg Amts Avis med Interesse. – Jeg mindes Dr. Moltzen med Taknemmelighed. Han var en Stadsmand.

Dr. phil. *J. P. Jacobsen* satte jeg megen Pris paa. I sine Breve kaldte han mig Frænde. Vi var nu ikke i Familie, men hans Broder, *Christen Jacobsen*, der ejede den gamle Slægtsgaard, Salemsgaard i Ulkjær ved Vejle, var gift med min Kusine, Frederikke, Datter af Anders Vistesens i Grejs, forhen Plougstrup. *J. P. Jacobsen* var gift med den siden saa kendte Dr. phil. *Lis Jacobsen*, Datter af Nationalbankdirektør *Marcus Rubin*. Jeg besøgte dem et Par Gange i København, og da jeg i Foraaret 1918 var i Jylland og hørte, at *J. P. Jacobsen* var blevet syg og laa paa Vejle Sygehus, besøgte jeg ham der. Jeg spurgte, som naturligt var, hvordan det gik med hans Sygdom. Han svarede: „Aa, det er der ingen Hovrov ved,“ og saa begyndte han at spørge ud om mine Forhold. „Har De faaet noget Dyrtidstillæg?“ Ja, jeg havde da faaet 200 Kr. om Aaret. „Men det er jo ingenting!“ Han fortsatte med at tale om mine Anliggender, hans Sygdom blev overhovedet ikke berørt, og det var ikke min Skyld. Jeg har aldrig truffet en saa sjælsstærk Mand, der laa syg, i Virkeligheden til Døden.

J. P. Jacobsen døde den 10. September 1918 og blev begravet fra Salemsgaard i Ulkjær. Her holdt Svigerfaderen, *Marcus Rubin*, en Tale, hvis Hovedindhold var følgende: „Den Mand, der hviler her, delte ikke Menneskene i rige eller fattige, i kloge eller mindre kloge, i høje eller lave. Han delte dem i ægte eller uægte. Selv var han ægte.“

Nogle Aar efter stod jeg ved hans Grav paa Sindbjerg Kirkegaard og læste Indskriften paa hans Mindesten: „Her hviler i Fædrenes Jord Dr. phil. *J. P. Jacobsen* . . .“ *J. P. Jacobsen* var Doktor i Fransk, men han var rodfæstet i det Jydske.

Ved Siden af *Jacobsen* laa *Frederikke* begravet. Hun var død

Aaret efter ham. Paa hendes Mindesten stod der: „Ja, jeg tror paa Korsets Gaade. – Her hviler Frederikke Jacobsen . . .“ Hun var ogsaa rodfæstet paa sin Vis.

Kr. Kongstad, der baade var Maler, Tegner og Bogtrykker, fik jeg meget med at gøre. Han tegnede til mine Bøger, og han lærte mig, hvordan en smuk Bog skal fremstilles. Af en Malerven havde han i sin Ungdom nemmet dette, „at man skal udføre ethvert Arbejde, selv det mindste, ikke ud af Selvsikkerhed og Rutine, men med Ydmyghed og Respekt.“ Det glemte Kongstad aldrig. Som Motto over sit Arbejde satte han *Hans Kaarsbergs* Ord: „Mands Arbejde, Mands Himmerig.“ Disse Ord blev det bærende i Kongstads Liv. Jeg kunde godt i den Forbindelse have Lyst til at anføre et Par Linier af *Johan Skjoldborg*. Han siger et Sted om en Mand, at han „i den Grad gik op i sit Arbejde, at dette var hans Liv, saa at de to Ting ikke kunde skilles, men maatte enten begge lykkes eller begge mislykkes.“ Disse Ord fra „En Stridsmand“ er sagt om en fattig Husmand i Klitten, men de kunde ligesaa godt gælde Kr. Kongstad.

Kongstad var gavmild, og han blev min Ven. Jeg har flere smukke Ting hængende paa min Væg, som han har givet mig. Døden indhentede ham 1929. Aaret efter udsendte jeg en Bog om ham med Gengivelser af et stort Antal af hans Tegninger.

Adskillige af mine Bøger er trykt i Frederiksborg Amts Avis' Bogtrykkeri, hvis Leder dengang var Faktor *M. Hansen*. Han var en fornøjelig Makker, og vi havde mange morsomme Samtaler. Snart drillede vi hinanden, snart smaaskændtes vi, men altid uden at det efterlod Braad. Jeg skal her nøjes med at gengive en enkelt Scene. En Dag i min Bibliotekstid var jeg nede paa Trykkeriets Kontor, Faktoren og jeg kom da op at strides om, hvem af os der var mest træt. Men Hansen gik af med Sejren, idet han affyrede følgende Salut: „Ja, men der er den Forskel, Uhrskov, at De bliver træt af lidt, men jeg bliver s'gu

træt af meget!“ Da kom jeg til at le, saa jeg maatte opgive yderligere Diskussion. Den Udtalelse har jeg tit drillet Hansen med, naar jeg mødte ham paa Gaden. Men jeg tror egentlig, det morer ham.

Redaktør *Holger Bernild* var min Ven til sin Død, 1958. Vi mødtes jævnlig, og naar det forekom ham, at der var for længe imellem, ringede han til mig. I de senere Aar kunde det hænde, at han blot sagde: „Jeg vilde kun høre din Stemme, Uhrskov.“ Han fulgte Folkemuseets Trivsel med Interesse. Han boede tæt ved Jægerbakken og kom ofte forbi Museet. I de senere Aar, da han ikke orkede at gaa ret langt, sagde han en Dag til mig: „Jeg gaar hver Dag hen og ser paa Husmandsstedet, Uhrskov.“ Og det var jeg naturligvis glad ved.

En af vore mest trofaste Venner var *Thomas P. Hejle*. Han kom her jævnlig, og vi havde megen Snak sammen. Han var et ualmindelig levende Menneske, altid optaget af Ungdommens Tarv, Dansk Skolescene, Ungdomshuset paa Nørrevold og meget andet. Han traf mange Mennesker og fortalte med Talent om sine Oplevelser. Mere end een Gang har han siddet i min Stue og fortalt i Timevis, indtil han pludselig brød af: „Nu maa jeg af Sted for at naa Toget. Næste Gang er det din Tur til at snakke om Dig selv.“ Jeg vil naturligvis ogsaa gerne „snakke om mig selv“, men jeg blev aldrig træt af at høre paa Hejle. Man bedes lægge Mærke til: Hejle talte saa godt som aldrig om Penge. Skønt der var Tider, hvor han sad ret smaat i det. Thomas P. Hejle var en Kristen Kold paa Stenbroen. Han døde 1952, kun 61 Aar gammel.

To Gange har jeg haft den Fornøjelse at tale sammen med *Klaus Berntsen* ved Folkemøder. Han var en fremragende Folketaler. Han var ganske vist ikke nogen stor Boglæser, men han øste ud af sin egen rige Stemning, og han kunde holde en Forsamling fangen som faa. Engang under den første Verdenskrig havde vi talt sammen ved et Sommermøde i Nærheden af Rør-

vig. Morgenens efter kom vi over med Færgen til Hundested, men der gik intet Tog før Middag. Vi satte os derfor ind paa et Hotel, spiste Frokost, og Klaus Berntsen fortalte uden at trættes Oplevelser fra Vælgermøder og fra Kampaarene i Assens. Jeg maa nøjes med at gengive en enkelt af hans Historier. Ved et Folketingsvalg i Assenskredsen var der som Modkandidat opstillet en Redaktør, der var kendt for at være lidt frisk i Munden. Ved et Vælgermøde fik Redaktøren først Ordet, og han begyndte saaledes: „Hver Gang jeg ser den ærede Folketingsmand, kommer jeg til at tænke paa en gammel Soldatervise, der begynder saaledes: „Ser I, hvem der kommer her? Nu ej Tid det er til at sørge mer.““ – „Men,“ fortsatte Berntsen, „da jeg saa fik Ordet, sagde jeg: „Naar jeg ser min ærede Modkandidat, mindes jeg den samme Vise, men det er Linierne: „En grov Krabat, som er parat til alt, naar han bli'r desperat.“ Siden hørte vi ikke mere om den Vise.“ – Jeg har sjældnen oplevet en saa fornøjelig Formiddag som hin Dag i Hundested.

Jeppe Aakjær traf jeg første Gang ved et Forfatterstævne i København. Jeg gik hen og hilste paa ham, han hilste igen, men en Smule forbeholden. Kort Tid efter traf jeg ham paa Fredericia Banegaard. Jeg hilste atter paa ham, og pludselig udbrød han: „De er jo Jyde! Jeg troede, De var Sjællænder!“ Og vi var faktisk med det samme Venner. Vi fulgtes ad i Toget til Vejle, og Jeppe Aakjær fortalte ustandselig. Han var en udmærket Fortæller, og saa havde han disse straalende, sølvblanke Øjne, som man ikke kunde blive træt af at betragte. Vi mødtes senere flere Gange, den ene Gang hos Evald Tang Kristensen, som Aakjær senere fortalte mig adskilligt om. Aakjær og jeg fik efterhaanden en hel Del med hinanden at gøre. Vi vekslede Breve, og vi byttede Bøger. Jeg modtog Tid efter anden en Række af de smaa bibliofile Ting, trykt hos *Niels P. Thomsen* i Holstebro, som Aakjær udsendte som Julehilsen til Venner. 1919 modtog jeg hans samlede Værker med en længere Dedikation.

Evald Tang Kristensen, der paa sine gamle Dage boede i en Forstad til Vejle, besøgte jeg flere Gange, især naar jeg holdt Ferie nogle Dage hos mine Venner *Sigfred* og *Karen Munch*, der i en Del Aar var Forstanderfolk paa Vinding Højskole. Første Gang jeg traadte ind i Evald Tang Kristensens Hus, modtog han mig med Ordene: „De har skrevet en Artikel om mig. Det er jo meget pænt gjort af Dem. Men De skal ikke tro, der kommer mange her. Det skal De ikke bilde Dem ind. Jeg er glemt. Mig er der ingen, der bryder sig om mere.“ Det meste af denne Udtalelse blev fremsat i en gnaven Tone – for ikke at bruge et stærkere Udtryk. Det gjorde nu ikke mig noget. Jeg forstod jo nok Jydsk, og jeg vidste, at det hele betød: „De er hjertelig velkommen!“ – Men man skulde forstaa Jydsk, naar man besøgte den gamle. Det gjorde et Par københavnske Studenter ikke, og derfor fik deres Besøg følgende Forløb. De traadte en Dag ind ad Døren og spurgte, om de ikke maatte faa Lov at se Evald Tang Kristensens Tinsamling, Ting, han gennem Aarene havde samlet under sine mangfoldige Vandringer i Hedeegnene. Tang Kristensen søgte at undslaa sig. Det var ikke noget videre, han havde af den Slags, det var saamænd ikke værd at gaa nogen Steder efter o.s.v. Imidlertid endte det jo da med, at de to Studenter fik Tinsamlingen at se. Men saa plumpede den ene af dem i Vandet, idet han sagde: „Nej, det var jo for Resten heller ikke ret meget . . .“ – „Ikke ret meget!“ udbrød Evald Tang Kristensen med gnistrende Blik, „har De nogen Sinde set en saa stor Samling hos en privat Mand, om jeg maa spørge?“ – Afskeden blev kølig. Jeg har engang set en Litteraturkritiker kalde Jakob Knudsen „Jyden over alle Jyder.“ Nej, „Jyden over alle Jyder“ var Evald Tang Kristensen, men nær ved ham stod Jakob Knudsen og Jens Byskov.

I en Aarrække tilbragte jeg kortere eller længere Ferier paa Engelhøj i Tisvilde, hvor *N. Nielsen* og Fru *Soffy Nielsen*, forhen Fogedgaarden, modtog Gæster. Det var et hyggeligt Hjem

og et Par dejlige Værtsfolk. Nielsen var historisk interesseret og i det hele dybtbænkende. Han havde Sans for Humor og var som tidligere nævnt en sjælden Fortæller. Fra ham fik jeg mange Historier fra Egnen, f. Eks. den om Køve-Jakob, der havde Navn efter sin Far, som flettede Bikuber. Køve-Jakob udtalte sig om Tilværelsen paa følgende Maade: „Det passer int, naar de siger, at det int kan gaa. Det har altid gaaet, hvor jeg har væ't med. Har det int gaaet godt, saa har det gaaet galt – men gaaet det har det altid.“

Nielsen havde Evne til at finde paa Pudsigheder, som nu den Formiddag, jeg mødte ham ude i Haven, hvor han kom med et Bundt Gulerødder i Haanden, samtidig med, at han bakkede paa sin uadskillelige Ven Piben. „Ja, det er mærkeligt, Uhrskov – bak – man kan kæmpe for det – bak, bak – saa længe man vil, men man bliver aldrig fri for det Arbejde mellem Maaltiderne.“

Nielsen døde 1947. Jeg har savnet det Hjem meget.

I godt en halv Snes Aar boede der i Villa „Timor“ her paa Harløsevej en Mand, der blev min Ven. Det var Overlærer *Michael Greve*. Han var theologisk Kandidat og havde i mange Aar været Overlærer ved den fornemme Jægerspris Stiftelse. Nu var han Emeritus og spejdede efter nogen, han kunde dele Tanker med. Det gjorde jeg ogsaa, og paa den Maade fandt vi hinanden.

Den Værdi, ens Venner bringer en, kan være af meget forskellig Art. En kan virke opstrammende, en anden kan være hyggelig og en tredie vittig. Man ler af hans Paafund fjorten Dage efter. Om Michael Greve kan man sige, at hans Venskab var berigende. Han var saa optaget af Livets Foreteelser, og han delte glad ud deraf til sine Venner. Det var, som tog han en vissen Krans af Skovmærker frem fra sit Sinds Gemme og lod Vennen nyde godt af dens Duft. Det kunde være en Bog, han havde læst – og han havde læst mange – et Foredrag eller en

Prædiken, han havde hørt for mange Aar siden, eller en Oplevelse, han havde haft i sin Studentertid. Ligeegyldigt var det aldrig. Aflagde jeg ham et lille Bcsøg, fulgte han mig ofte hjem, hvorefter jeg undertiden ogsaa fulgte ham hjem, og Samtalen gik livlig hele Tiden. Et Aar i August Maaned cyklede han og jeg rundt om Arresø, og Greve gav Middag i Sandkroen. Det var en smuk Høstdag, og Stokroserne stod i fuldt Flor omkring ved de gamle Huse. Hver Gang jeg siden ser Stokroserne blomstre, tænker jeg paa den Dag. Michael Greve døde 1948, og jeg savnede ham meget.

I de senere Aar synes jeg, Manden med Leen har faret noget haardt frem blandt dem, der var mine Venner. Det bragte faktisk mit Sind helt ud af Ligevægt, da jeg hin Efteraarssøndag kom ned og saa Avisens store Overskrift: *Knud Kristensen død i Gaar*. Det er mange Aar siden, han og jeg blev Venner. Det første, der tiltalte mig hos ham, var hans Ansigt. Jeg tror godt, jeg kan sige, at det er det ejendommeligste – og tillige det kønneste – Mandsansigt, jeg har set. Man kunde tænke sig, at en Oldtidsbonde havde set saadan ud. Et Ansigt som skaaret i Træ.

Det næste, der optog mig, var hans Sprog, dette rene, uforfalskede Vestjysk. Man blev hurtigt klar over, at der var Natur i den Mand. Efter den 9. April blev der paa Frederiksborg Statsskole holdt en Række Møder for en indbudt Kreds, hvor man skulde virke for at befæste vor Danskhed. Ved det første af disse, den 3. September 1940, talte Knud Kristensen, der dengang var Indenrigsminister. Han sagde bl. a.: „A er Jyde, førend A er Dansk.“ Han kom ogsaa med en anden Udtalelse, der var af Vægt. I sin Omtale af, hvad vi kunde gøre for at styrke vort Sind i disse skæbnetunge Tider, sagde han: „Og saa er der jo det at bede for hverandre – hvem der kan det.“

Ogsaa den sidste Del af denne stilsfærdige Udtalelse er værd at lægge Mærke til. Knud Kristensen dømte ikke nogen.

Et Par andre Træk maa her anføres. Det første ligger nogle Aar forud. Det kan vel være op mod en tredive Aar siden, at Knud Kristensen en Formiddag, da han havde en Time tilovers mellem to Tog, aflagde mig et Besøg paa Folkebiblioteket, hvor jeg sad og arbejdede. Han var dengang Folketingsmand, men ikke mere. Da jeg fulgte ham til Toget, lod jeg en Bemærkning falde om „at blive til noget“. – „Ja, det er ett saa let,“ svarede Knud Kristensen, „En skal helst selv hjælpe til, og det har A ett saa godt ved.“

Han naaede jo dog at blive Statsminister, men det tog han iøvrigt ikke saa let paa. Efter at han var gaaet af, klagede han sig en Dag over, at det havde knebet med at sove i den Tid. „Hvorfor tog Du ikke en Tablet?“ spurgte jeg. „Det hjalp ett,“ svarede han stille, „Ansvaret var for stort.“

Baade Knud Kristensen og hans Hustru ejede Humorens Gave, men ogsaa Alvorens. At jeg ikke var enig med Knud Kristensen i hans Politik, gjorde intet Skaar i vort Venskab. Der er noget, der gaar dybere end Meninger. Knud Kristensen var et sjældent Menneske, trofast som faa.

Der er mange flere af de hedengangne, der kunde fortjene at blive nævnt i denne Bog, men alt maa have en Ende. Og saa er der jo desuden alle dem, der har givet En et Smil eller et venligt Ord i Forbifarten. Det er ikke det mindst værdifulde.

XVIII SLUTNING

Nu har vi spundet en Del Traade. Nu gælder det om at faa dem tvundet sammen til en Helhed.

Jeg maa her anføre et Par Ord om mine nærmeste. Som tidligere nævnt har jeg fire Børn. *Bent Uhrskov* er Landsretssagfører i København, han er gift med *Ingeborg Krebs*, og de har fire Børn, *Anders Uhrskov*, *Mette Uhrskov*, gift *Jensen*, *Morten Uhrskov* og *Jørgen Uhrskov*.

Else Uhrskov har i mange Aar været knyttet til Ny Holte Skole, hvor hun er Viceskoleinspektør.

Tage Uhrskov var i en halv Snes Aar Typograf i Hillerød, men gav sig saa til at læse, blev Student 1940, cand. polit. 1946 og er nu Kontorchef i Haandværksraadet. Han er gift med *Lis* (Elisabeth) *Huus*, og de har to Børn, *Ole Uhrskov* og *Rikke Uhrskov*.

Sven Uhrskov er Skotøjshandler paa Frederiksberg. Han er gift med *Bodil Neustrup Andersen*, og de har tre Børn, *Søren Anders Uhrskov*, *Jens Neustrup Uhrskov* og *Anne Marie Uhrskov*.

Min Hustru, *Signe Uhrskov*, døde den 30. Maj 1957 og ligger begravet paa Frederiksborg Valgmenigheds Kirkegaard ved Siden af mine Forældre. Kirkegaarden er Nabo til Højskolen, og jeg bor fem Minutters Gang derfra.

„Man bliver gammel før Tiden,“ var en Bemærkning, *Sven* ofte opmuntrede sine Omgivelser med, da han var en 16–17 Aar. Jeg er i hvert Fald ved at blive gammel i den Forstand, at Minderne spiller en større Rolle for mig end forhen. Det hænder, at et Par Linier af *C. Hauchs Sang* dukker op i mit Sind:

„Jeg mindes vel et Sted, gid jeg var der igen,
der Timerne saa sagselig gled hen ...“

Den sang vi ofte paa mit Danskhold paa Højskolen, og Stemning skabte den altid. Men Højskoleminderne beholder jeg for mig selv, ellers risikerer jeg at blive sentimental.

Der er blidere Kaar for dem, der arbejder i Højskolens Tjeneste i Dag, end der var i min Tid. Højskolerne er nu saa godt som alle selvejende, mens de i de fleste Tilfælde dengang var i privat Eje, og det var ikke godt for Medarbejderne. Nu er Lærernes Løn fastsat ved Lov. De maa ikke lønnes lavere end Folkeskolens Lærere og ikke højere end Seminarielærerne, ligesom de faar en tilsvarende Pension. Af de kontante Udgifter til

Lærerløn yder Staten et Tilskud paa 70 pCt. Nu kan Højskolelærerne derfor helt anderledes leve et frit og roligt Liv, end man kunde i min forjagede og opslidende Tid.

Selv om jeg den første Tid efter min Fratræden forholdt mig en Smule køligt til Skolen, varede det dog ikke længe, før jeg betraadte de vante Stier. Man saa mig iøvrigt gerne. Jeg kendte jo mange af de gamle Elever, der kom til Møder og Sammenkomster, og kunde snakke med dem, hvilket var nyttigt. Desuden er der noget, man kan kalde Højskolens Atmosfære, og den, der først for Alvor er blevet indfanget af den, kan overhovedet ikke undvære den. Siden 1952 har jeg iøvrigt paa Opfordring af Forstander *S. Haugstrup Jensen* været Undervisningsministeriets lokale tilsynsførende med Grundtvigs Højskole. Jeg kommer der gerne, men det sker ikke just hver Dag. Kræfterne er smaa, og Bøger skal skrives.

Om Nordsjællandsk Folkemuseum kan man sige, at det er Nordsjællands ægtefødte Barn, men at det er mit Plejebarn. Derfor følger jeg ogsaa dets Skæbne med aabne og vagtsomme Øjne. En stor Glæde har det været, at næsten alle de Genstande, dette Museum rummer, er skænket af Nordsjællændere eller Folk med Tilknytning til Nordsjælland. Malerinden *Ebba Holm* er Københavner, men hun har Sommerbolig i Tisvilde og staar denne Egn nær. Hun har skænket Museet 36 Malerier, Træsnit og Pennetegninger, en dejlig Gave, der pryder Museets Vægge.

Christine Larsen, en Sygeplejerske, der havde sin Virksomhed i København, besøgte mig baade 1931 og 1932 og medbragte hver Gang Samlinger af Kobbertøj, Messingting med mere. Hun var eneste Datter fra en Gaard i Esbønderup, og hendes Mor var igen eneste Datter fra en stor Gaard. Næsten alle de Ting, der var gaaet i Arv fra Slægt til Slægt, Sølv, Porcelæn, Fajance o.s.v., skænkede Christine Larsen til Folkemuseet, og da Udstillingsbygningen aabnedes 1940, rummede den en stor og smuk

„Christine Larsen-Samling“. 1945 døde Christine Larsen, der nu var pensioneret og efter sin Moders Død boede alene i et Hus i Esbønderup Skovhuse. Det viste sig, at Nordsjællandsk Museumsforening var hendes Universalarving, hvad der bragte Museet endnu mange smukke Ting foruden en Kapital paa noget over 30.000 Kr. Det var disse Penge, der muliggjorde Udgivelsen af „Kultur og Folkeminder“, ligesom de medførte, at jeg fremtidig fik et lille Honorar for mit Arbejde. Man kan godt sige, at Arven kom paa et tørt Sted. Da Udstillingsbygningen var færdig og indviet 1940, var vi saadan stillet, at alle Haandværkerregninger var betalt, og vi havde ingen Gæld paa Ejendommen. Men den følgende Vinter kom det til at staa mig klart, at som det gik, kunde det ikke blive ved med at gaa. De stedlige Tilskud, Museumsforeningen modtog, var faa og smaa, og der var en Del løbende Udgifter, som skulde afholdes. Jeg havde faaet 500 Kr. til gode ved Museet, og det vilde jeg ikke blive ved med. Jeg tilkendegav derfor over for Kassereren, Sparekassedirektør *C. Andersen*, der iøvrigt var min gode Ven, at enten maatte der skaffes flere Penge, eller ogsaa gik jeg min Vej, for jeg vilde ikke baade gøre Arbejdet gratis og betale Underskudet. Følgerne udeblev ikke. *Frederiksborg Amtsraad*, *Hillerød Byraad* og *Frederiksborg Amts Sparekasse* bevilgede aarlige Tilskud af anelige Størrelser, og de har trolig – sammen med mange andre Institutioner – staaet Museet bi siden.

Folkemuseet har holdt en Række skiftende Udstillinger, „Minder fra Besættelsestiden“, „Væv og sy“ med flere. De har været pænt besøgt, men ellers maa det siges, at Besøget har skuffet. I de senere Aar har det ikke engang naaet 1000 hver Sommer. Det er lidt trist at tænke paa, naar man nu ved, hvor megen kulturhistorisk Oplysning dette Museum kan yde. Jeg har haft megen Fornøjelse af at vise Skoler rundt paa Hus-

mandsstedet og fortælle Eleverne om de forskellige Arbejdsformers Udvikling gennem Tiderne.

De Fagmænd, der har besøgt Museet, har altid været godt tilfredse. Statens tilsynsførende, Overinspektør *Kai Uldall*, sagde engang: „Det Museum vil blive skattet om 50 Aar.“ – Ja, det maa man jo haabe. Det er vist i Strindbergs „Paaske“, det hedder: „Alt kommer igen“, og det tror jeg fuldt og fast paa. De to Fyndord „Enhver Ting har sin Pris, Alt skal betales“ og dets Supplement „Alt kommer igen“, indeholder to af Livets Grundsandheder. Sommeren 1961 maatte jeg paa Grund af svigtende Helbred trække mig tilbage som Leder af Museet. I mit Sted overtog Direktør *Nils Gustafsson* Hvervet. Men jeg er stadig Formand for Museumsforeningen og Redaktør af „Kultur og Folkeminder“.

Hillerød Folkebibliotek gaar sin blomstrende Gang. Jeg besøger det jævnligt, dels for at faa Bøger og dels for at faa en lille Passiar. Det trænger man jo til. Uden Bibliotekets altid redbonne Hjælp kunde jeg iøvrigt slet ikke udføre det litterære Arbejde, jeg gør.

Her er formentlig Stedet til at henvende et Par Ord til *Hillerød Byraad*. Naar jeg nu paa mine gamle Dage kan sidde i mit rummelige Hus, gaa Tur i min store Have og skrive Bøger i min Stue uden at bekymre mig for Udkommet, saa skyldes det først og fremmest, at Hillerød Byraad har behandlet mig – jeg kan godt sige storsindet – og det baade, mens jeg var Byens Tjenestemand, og nu, da jeg er Pensionist. Hillerød Byraad og dets skiftende Borgmestre er jeg megen Tak skyldig.

En lille Episode. Ved en Sammenkomst fornylig kom et tidligere Byraadsmedlem hen og hilste paa mig. Hun spurgte, hvordan jeg havde det. Jeg svarede, at jeg bestilte da noget hver Dag. „De er en gammel Knag,“ sagde hun, og det Udtryk kunde jeg godt lide. Det er bedre at være en gammel Knag end en sølle Stakkel.

Et andet Træk maa jeg have med. Da jeg for mange Aar siden sad og snakkede med Sparekassedirektør C. Andersen inde i hans Kontor, og jeg var i en noget mismodig Stemning, sagde han: „Du skal være glad, saa længe der er nogen, der har Brug for Dig,“ og det var jo saa sandt, saa sandt. Ind paa Biblioteket kom engang en Aldersrentenyder, der iøvrigt førte sig med Værdighed. Da jeg havde hjulpet ham med et eller andet, sagde han: „De skulde ikke hedde Bibliotekar, Uhrskov. De skulde hedde Oplysningskonsulent.“ Det var jo en lang Titel og derfor fin. Men jeg kan godt lide at være Oplysningskonsulent, og naar en eller anden, hvad der hænder, ringer til mig og spørger om et eller andet, og han saa slutter med at sige: „Undskyld Ulejligheden,“ kan jeg godt i al Stilhed betro ham, at det morer mig, naar jeg paa mit Omraade kan gøre Folk en Tjeneste. Jeg er nemlig glad ved, at nogen har Brug for mig.

Politik? spørger Læseren. Jeg har ingen, men der skal jo nogen til det værste. Som ung var jeg radikal, velsagtens væsentligst som Følge af ungdommelig Oppositionslyst og saa, fordi mine Omgivelser var Antimilitarister. Jeg husker engang, jeg havde en Samtale med Henrik Pontoppidan. Jeg luftede en af mine radikale Fraser vedrørende vort Forsvar, Pontoppidan svarede: „Vi *maa* forsvare os. Vi maa gøre det for vor egen Skyld.“ Disse Ord har jeg ikke glemt. Jeg blev efterhaanden klar over, at Antimilitarisme ikke rigtig svarede til min jydsk Natur. Enhver Ting har sin Pris, ogsaa Frihed og Fædreland. Saa meldte jeg mig ud af Partiet. Jeg er glad ved, det skete i god Tid før 9. April.

En Politiker brugte for nogle Aar siden det Udtryk om sig selv, at han var social-liberal. Det Udtryk kan jeg godt lide. Social-liberal tror jeg ogsaa, jeg er. Iøvrigt mener jeg, at man skal behandle andre Mennesker, som man ønsker selv at blive behandlet. Det er lettere sagt end gjort, det ved jeg nok, men det er alligevel rigtigt.

Naar man nærmer sig Vejs Ende, er det naturligt at spørge, hvad der saa kom ud af det hele. *Et Liv i Arbejde* kan der vel svares, men med en Kende Vemod i Stemmen. Angsten – naturligvis tappert bistaet af min Ærgerrighed – har drevet mig fra det ene Arbejde til det andet. Angsten for det tomme Rum – *horror vacui*, som de gamle Fysikere sagde. Denne Angst for det tomme Rum driver mangfoldige Mennesker til meget forskellige Ting, mig har den altsaa drevet til Arbejde. I et Selskab af fremtrædende Museumsmænd blev jeg for en Del Aar siden spurgt, hvorfor jeg havde gjort alt det Arbejde med Folke-museet. „Det er en Slags Sindssyge,“ svarede jeg, hvortil Museumskonsulent *Halkjær Kristensen* tørt bemærkede: „Saa er det i hvert Fald en nyttig Sindssyge.“

Det, som nager, er alt det, man ikke fik gjort. Der er hundrede Bøger, ligefra Shakespeare til Storm P., som jeg skulde have læst igen, men jeg ved, at jeg faar det ikke gjort. Der er hundrede Bind Memoirer, hvis Titler jeg kender, og som jeg vilde have Udbytte af at læse, men jeg ved, at jeg faar det ikke gjort. Der er tredive Mennesker eller flere, jeg skulde have besøgt, og som jeg kunde have Glæde af at tale med, og jeg ved, at jeg faar det ikke gjort.

Men man kan ligesaa godt holde op med at gruble og i Stedet lægge sig til Hvile paa sin Hovedpude med de Ord af *Jørgen Moe*, som ogsaa har betydet noget for mig:

„Jeg lagde Øret op til Folkets Hjerter
og lytted anspændt til de dybe Slag.“

De rummer i hvert Fald en Del af Sandheden.

NAVNELISTE

- Aagaard, Overlærer, 79.
 Aakjær, Jeppe, 41, 167 f.
 Andersen, C., 125, 174 f. – H. C., 45. – Kristian, 116. – Niels, 106 f. – O. C., 105. – Peter, 54.
 Ballegaard, Jensine Hansen, 24.
 Bang, Herman, 76.
 Barfod, Præst, 8.
 Beck, Vilhelm, 61 f.
 Begtrup, Elisabeth, 132, 153. – Frederik L., 129 ff, 141. – Holger, 77 ff, 82 f, 85, 96, 106 ff, 122, 128, 136, 152, 161 f. – Johanne, 106, 128, 141, 153 f, 161.
 Benedictsén, Olav, 127.
 Bentzen, Frk., 105.
 Benzon, Otto, 68.
 Berg, C., 33, 96.
 Bernild, Holger, 105, 166.
 Bernsteen, S. C. M., 154. – Simon, 154.
 Berntsen, Klaus, 161, 163, 166 f.
 Bewer, William, 75.
 Bille, Josias, 105.
 Birkedal, Vilhelm, 22 f, 26, 96.
 Bjellekjær, J. P., 123.
 Bjerre, N. P., 67.
 Bjerregaard, P. C., 160.
 Bjørndal, Karoline, 49.
 Bjørnson, Bjørnstjerne, 26, 45, 68, 96, 127.
 Blicher, St. St., 18, 33.
 Blicher Clausen, Jenny, 69.
 Boisen, H., 84, 154 f.
 Bojesen, Ernst, 96. – Johannes, 76, 87. – Svend, 98.
 Bojsen, P., 64, 72.
 Borberg, L. P., 81.
 Brandes, Edvard, 68. – Georg, 90.
 Brandt, Fru, 73. – Christiane, 73.
 Bredsdorff, Thomas, 50, 78, 82 f.
 Bremer, Ulrich Holgersen, 6.
 Bremerstent, E., 137 f.
 Briksø, Sejer, 103.
 Brill, Peder, 67.
 Brix, Hans, 74.
 Brøndum-Nielsen, Johs., 113, 115.
 Brønnum, Otta, 73.
 Bruun, Christopher, 87, 97, 127. – Thea, 88.
 Buchholtz, Johannes, 147.
 Bull, Ole, 104, 127.
 Bülow, Dora, 84.
 Byskov, J., 64 ff, 71, 78, 157, 168.
 Bøgh, Erik, 20, 47.
 Christensen, Chr. E., 128. – I. C., 115, 117. – Thomas, 131, 135.
 Christiansen, Agnete, gift Hansen, 143 f. – C., 89 f. – C. P. O., 135. – Frederik, 5, 31. – I. C., 5 f, 36, 57, 70 f. – Johan, 14. – Mads, 5. – Margrethe, 136. – Maximilianus, 5, 14. – Olaf Rye, 86 f.
 Clausen, Johan, 75. – Johannes, 59, 62. – H. N., 59.
 Dael, Niels, 106 f, 132.
 Dahl, A. J., 27, 36, 40. – Jens, 36.
 Dahlgren, Løjtnant, 100.
 Dahlmann Klausen, P., 50.
 Dalgas, 126.
 Drachmann, Holger, 68, 90.
 Ellekilde, Hans, 113.
 Engel, Johs., 105.
 Erslev, Kr., 112.
 Esmann, Gustav, 68.
 Estrup, 34.

- Fenger, Præst, 18 f, 21. – Forstander, 129.
- Feilberg, H. F., 141. – Ludvig, 41.
- Fog, Br. J., Præst, senere Biskop, 19 f, 61 f.
- Frandsen, J. P., 72.
- Frederik VII, 21.
- Friis, Anker, 132.
- Gamle Hertz, 160.
- Giorgione, 93.
- Gleerup, Asmund, 127.
- Godskesen, Overlærer, 79.
- Goldschmidt, 68.
- Greve, Michael, 169 f.
- Grundtvig, N. F. S., 20, 23, 26, 29, 41, 74. – Svend, 44 f.
- Grøn, Howard, 123.
- Grønbech, Vilh., 115.
- Grønbæk, N., 73.
- Grønvald Nielsen, 53 f, 56, 72.
- Gunnarsson, Gunnar, 50, 115.
- Gustafsson, Nils, 150, 175.
- Gustav Adolf, 53.
- Goethe, 94, 152.
- Halkjær Kristensen, P., 177.
- Hamsum, Knut, 149.
- Hansen, Gustav, 70. – Hans Nikolaj, 44 f. – J., 49, 57. – Jens, 36. – Jesper, 33. – K., 96. – Laurids, 105, 125, 143, 145 ff, 149. – M., 133, 165 f. – Magnus, 69. – Martin, 25. – Robert L., 139.
- Harboe, Dr., 144.
- Harms, Sadelmager, 36.
- Hauch, C., 172.
- Haugstrup Jensen, Søren, 173.
- Hazeliuss, Artur, 124.
- Hedegaard, J. R., 108, 130, 154.
- Hejle, Thomas P., 161, 166.
- Hejlesen, Skuespiller, 55.
- Heilmann, J. E., 74.
- Heine, H., 94.
- Helsengreen, Albert, 75.
- Henrichsen, J., 156.
- Hermansen, Victor, 155.
- Hertz, Henrik, 55.
- Hoffmeyer, Astrid, 149.
- Holm, Ebba, 173.
- Holberg, Ludvig, 45, 96.
- Hostrup, C., 44 f. – Helge, 130.
- Hude, Karl, 78 ff, 82 f.
- Husmand, Jens, 20, 24.
- Huus, Lis, gift Uhrskov, 172.
- Ibsen, Henrik, 68, 70, 78, 87 f.
- Ingemann, B. S., 45.
- Jacobsen, Christen, 164. – Frederikke, 164. – J. P., Forfatter, 68. – Dr. phil., 164. – Lis, 115, 164.
- Jakobsen, Jens, 77.
- Jens Lillekone, 41 f.
- Jensen, Lærer, 51, 60. – Dagmar, gift Heilmann, 74. – Harald, 140. – Knud, 75. – Mads, 67. – Ole, 79, 87, 93, 108, 110, 130, 133, 152, 154, 162. – Oluf, 120, 156. – Sørine, 162.
- Jerndorff, Aug., 44.
- Jørgensen, Fru, 102 f. – Johannes, 78. – J. P., 76. – Kristen, 28 f, 47. – L. P., 25, 28, 31, 45. – Theodor, 99 ff.
- Kaarsberg, Hans, 165.
- Kemp, Sk., 133 f.
- Kern-Hansen, 120.
- Kielland, 68.
- Kierkegaard, Søren, 66.
- Kjølner, B., 79. – Theodor, 126.
- Klindt-Jensen, Ole, 156.
- Knudsen, Jakob, 56, 94 f, 108, 168.
- Koch, E., 75, 92.
- Kold, C., 22 f, 27, 29, 96.
- Kongstad, Kr., 112, 114, 155, 165.
- Konradsen, Kr. D., 27 ff, 50, 61 f.
- Krag-Juel-Vind, 11.
- Krebs, Ingeborg, gift Uhrskov, 171.
- Kristensen, Frode, 47, 57. – Knud, 170 f. – Martin, 64 ff, 71.
- Kristensen-Randers, J. P., 56.
- Kroman, K., 61.
- Kruse, J. N., 47 f, 57 f.
- la Cour, J. C., 96. – L., 126 f.
- Larsen, Axel, 139. – Christine, 157, 173. – Christoffer, 116. – Frederik, 86 f. – Lars, 97 f.
- Laursen, N. Kr., 40 ff, 57.
- Levin, Poul, 95.

- Lie, Jonas, 68.
 Lindegaard, Biskop, 62 f.
 Livingstone, 45.
 Longfellow, 84.
 Madsen, M. P., 125. – Niels, 67.
 Matthiesen, Hugo, 155.
 Maximilianussen, Frederik Christian, 5 ff, 13 f.
 Malling, Vilh., 96.
 Marstrand, Jacob, 96.
 Mengel-Thomsen, Lili, 105.
 Mikkelsen, Jørgen, 39 f.
 Moe, Jørgen, 177.
 Molbech, 54.
 Moldenhawer, Johannes, 19 f.
 Monrad, Johs., 96.
 Moltesen, L., 115, 162 f.
 Munch, Karen, 168. – P., 103. – Sigfred, 168.
 Müller, Ludvig Chr., 27.
 Mølgaard Nielsen, 163.
 Møller, Poul Martin, 50.
 Nansen, Peter, 69, 96.
 Neergaard, N., 41.
 Neumann, Borgmester, 137.
 Neustrup Andersen, Bodil, gift Uhrskov, 172.
 Nielsen, Lærer, 16. – Frederik, 159. – Julius, 81, 91. – Kirsten, gift Uhrskov, 29 ff. – N., 161, 168 f. – Zakarias, 68.
 Nørgaard, Fru, 96. – Fred., 96, 108, 133.
 Nørregaard, Jens, 74.
 Nørvang, Johannes, 54.
 Olrik, Jørgen, 118 f, 122.
 Olsen, Gerda, gift Nielsen, 143 f.
 Oxholm, W., 123, 125.
 Paulsen, John, 88.
 Pedersen, Lars, 119. – Laurits, 120.
 Petersen, Hjulær, 36. – J., 50 f. – P., 77 f, 90, 105, 111, 134, 137, 140, 149, 161.
 Pontoppidan, Henrik, 68 f, 81, 95, 176.
 Poulsen, Stationsforstander, 39 f.
 Proust, Marcel, 177.
 Raaschou, Carl F., 155 f.
 Raffael, 93.
 Rahr, Magister, 105.
 Rasmussen, Aksel, 74. – Edvard, 74, 92 f. – Karoline, 72 f. – Niels 40.
 Rasmussen Lidemark, 51.
 Ravn, Minister, 34.
 Rembrandt, 93.
 Richardt, Chr., 59, 96.
 Riise, A. H., 136.
 Rosenberg, C., 53. – P. A., 96.
 Rosendal, Hans, 20.
 Rubin, Marcus, 164.
 Salminen, Sally, 139.
 Sandager, Poul, 72.
 Saurbrey, J., 156.
 Scavenius, Minister, 34.
 Schandorff, 68.
 Scheel, Minister, 34.
 Schiller, 69.
 Schmidt, Frida, 74, 117. – Rasmus, 30, 34 f.
 Schrøder, Ludvig, 29.
 Schumann, 61.
 Shakespeare, 68, 177.
 Simonsen, P. A. C., 27.
 Skjoldborg, Johan, 165.
 Skovmand, Roar, 136.
 Skytte, Jens, 44 f, 68.
 Sokrates, 163.
 Stanley, 45.
 Steenberg, Jan, 156 f, 158.
 Steensberg, Axel, 156.
 Stensballe, Driftsbestyrer, 57.
 Stigaard, Alfred, 75 f. – Anna Marie, 147.
 Storm P., 177.
 Strøm, Holger, 75.
 Swane, Biskop, 62.
 Svendsen, Seminarieforstander, Præst, 22. – Kommunaldirektør, 143.
 Svenstrup, Jørgen, 57 f, 60. – Knud, 59.
 Sørensen, Anth., 86, 93. – H. L., 158.
 Tang Kristensen, Evald, 114, 169 f.
 Termansen Niels, 152. – Niels Jokum, 26. – Niels Jokum (den yngre), 114. – Peter Bang, 114.
 Tesch, Læge, 43 f.

Thomsen, Ejnar, 155. – Niels P., 167.
 Thorsen, P. K., 69.
 Thyregod, C. A., 18.
 Tietgen, C. F., 96, 126.
 Tizian, 93.
 Tofte, Hans, 160 f.
 Uhrskov (Uhrskou), Anders Christensen (1745–1811), 5. – Anders Christensen (1776–1843), 5. – Anders Christensen (1806–1890), 6 ff, 14 f, 28 ff. – Anders (1942–), 171. – Anna Marie, 172. – Asbjørn, 45. – Bent, 106, 131 f, 171. – Charlotte, 24 f. – Christen Andersen, 5, 8 ff, 13 f. – Else, 106, 131 f, 152, 172. – Idunne, 31. – Jens, 172. – Jørgen, 171. – Kristen, 15 ff. – Martin, 24 f. – Mette, gift Jensen, 171. – Morten, 171. – Ole, 172. – Rikke, 172. – Sven 106, 131 f, 172. – Søren, 24 f. – Søren Anders, 172. – Tage, 106, 131 f, 172. – Uffe, 31. – Ulrik, 5, 20 f, 23 f, 28, 30.
 Uldall, Kai, 175.
 Ulrich, Kay, 126.
 Ulrichsdatter, Anna Kirstine, gift Uhrskov, 6 ff, 14 ff, 28.
 Utoft, K. K., 25 ff.
 van der Vlugt, Ebed, 92 f.
 Wergeland, Henrik, 127.
 Wesenberg-Lund, 144, 146 f.
 Willerup, L. R., 133, 138.
 Wimmer, Ida, gift Boisen, 84.
 Vistesens, Anders, 18, 21, 34 f, 43, 164.
 Vold, Vald., 67.
 Voss, Kaptain, 25.
 Østergaard, Signe, 77, 92, 172.
 Østerlund, Marie, 47.
 Zahlmann, Carl, 145.
 Zibrandtsen, Jan, 45.

TILFØJELSER

Frederiksborg Frimenighed fik for nogle Aar siden Navneforandring til *Frederiksborg Valgmenighed*.

Frederiksborg Højskole blev 1937 købt af Legatstiftelsen Grundtvigs Højskole i Lyngby og fik derefter Navnet *Grundtvigs Højskole, Frederiksborg*.

INDHOLD

	Side
I Livet i Uhrskovgaard	5
II En blind Mands Tilværelse	15
III Livet i Uhrskovhus	29
IV Skolegang med mere	48
V Paa Gjedved Seminarium	63
VI I Odense	71
VII Nordsjælland	77
VIII Frederiksborg Højskole	85
IX Ved Pennens Hjælp	95
X Fra Krigstiden 1914-18	98
XI Familien øges. - Far dør	106
XII Ormen, der gnavede	108
XIII Paa Sporet af den tabte Tid	110
XIV Et Museum bliver til	118
XV Mand over Bord	126
XVI Hillerød Folkebibliotek	137
XVII Bøger og Mennesker	152
XVIII Slutning	171
Navneliste	178

BILLEDER

	Side
I Faders og Moders Stue	107
Det gamle Husmandssted	120
Uhrskov fortæller om Husmandsstedet	121
Vort Hus	129
Vort Sølvbryllup	131
Anders Uhrskov	153
Paa Omslaget: Tofte Kilde i Tibirke. Tegning af Kr. Kongstad.	

ANDERS UHRSKOV

Regnebog for voksne I-II, 1908.

Facitliste til samme, 1908.

Ottende Udgave af *Regnebog for voksne med Facitliste*, 1940.

Hedeveg og hendes Datter, Fortælling, 1912. Udsolgt.

Fysik for Folkehøjskoler og Efterskoler, 1913. 4. Udgave, 1932.

Karl Lillekone og andre Kanutter, Fortællinger, 1916. Udsolgt.

Christopher Bruun. I „Folkets Førere“, 1916. Udsolgt.

Brevbog for Landmænd, 1918. 3. Udgave, 1931.

Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid. Paa Grundlag af fhv. Folketingsmand
Lars Larsens Beretninger. Aarbog for Frederiksborg Amts historiske
Samfund, 1918. Udsolgt.

Nordsjællandsk Folkeliv. Bind I-V. Med Tegninger af Kr. Kongstad, Niels
Jokum Termansen og Peter Bang Termansen. Udsolgt.

I. *To Nordsjællænderes Erindringer*, 1921.

II. *Folkesagn*, 1922.

III. *Sagn og Tro*, 1923.

IV. *Højtid*, 1924.

V. *Dagligt Liv*, 1924.

Nordsjællandsk Folkemuseum. Det gamle Husmandssted, 1925.

Folk. Historier og Fortællinger, 1925. Udsolgt.

Kurlæge P. C. Bjerregaard, 1927. Udsolgt.

Liv og Levned. Bind I-III. Udsolgt.

I. *To gamle fortællere*, 1927.

II. *Bonde og Borger*, 1928.

III. *Skæbner*, 1929.

Fynske Sagn. Med Tegninger af Kr. Kongstad. Og en Skildring af Kunstneren,
1929. Udsolgt.

Kulsvierbogen. Skildringer paa nordsjællandsk Folkemaal. Med Tegninger
efter Johan Thomas Lundbye, 1933. Udsolgt.

Hillerød Handelsstandsforening. 1883 – 29. Nov. – 1933. Ikke i Boghandelen.

Dansk Folkevid, I, 1935. Udsolgt.

Dansk Folkevid, II, 1936. Udsolgt.

Fra Stavnsbaand til vore Dage, Bind I-III. Udsolgt.

I. *Fra Landbrugets Verden*, 1938.

II. *Handel, Haandværk og Fiskeri*, 1939.

III. *Fra Land og By*, 1940.

F. Hertz' Boghandel, Hans Tofte, 1839 – 1. Maj – 1939. Ikke i Boghandelen.
Nordsjællandsk Folkemuseum, Udstillingsbygningen, 1941.
Fynbo, Jyde og Sjællandsfar, 1941. Udsolgt.
Dansk Folkevid, III, 1942. Udsolgt.
Frederiksborg Amus Landboforening, 1843 – 7. Februar – 1943. Ikke i Bogh.
Handel i Hillerød i hundrede Aar, 1944. Ikke i Boghandelen.
Ubrskovgaard og Slægten Ubrskov, 1944. Ikke i Boghandelen.
Hillerød Folkebibliotek, 1896 – 11. September – 1946. Ikke i Boghandelen.
Frederiksborg Amt i Litteraturen. En Bibliografi, 1946. Udsolgt.
Christine Larsen-Samlingen paa Nordsjællandsk Folkemuseum, 1947. Ikke i
Boghandelen.
Hillerød og Omegns Bank, 1898 – 12. August – 1948. Ikke i Boghandelen.
Frederiksborg Svendeforening, 1878 – 5. Oktober – 1948. Ikke i Boghandelen.
Han var min Fader, 1948. Udsolgt. Tillige trykt paa Blindeskrift og optaget
paa Baand.
Enhver Ting har sin Pris, 1950. Privattræk.
Modersmaal, 1951. Privattræk.
Hillerød Kommuneskoles Historie. Udgivet af Hillerød Byraad, 1952.
Ikke i Boghandelen.
Hotel Leidersdorff i Hillerød, 1878 – 1948. Et Par kulturhistoriske Blade.
Ikke i Boghandelen.
Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn, 1801 – 1848, 1955.
Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn, 1849 – 1914, 1956.
Gribskov i dansk Aandsliv, 1957. Ikke i Boghandelen.
Landsmænd. Tre Livsbilleder, 1957.
En Bog om Byskov. Menneske – Skolemand – Tænker, 1960.
Har sammen med Fred Nørgaard skrevet
Samfundslære til Skolebrug, 1924. Ottende Udgave, 1941.
Har redigeret:
Hillerødbogen. Udgivet af Hillerød Byraad, 1948.
Et Stykke Danmark. Udgivet af Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foder-
stoffer, 1951. Ikke i Boghandelen.
Fra det gamle Hillerød, 1959. Ikke i Boghandelen.
Kultur og Folkeminder. Udgivet af Nordsjællandsk Museumsforening med et
Bind aarlig siden 1949.